

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

vojenská mysl

DEVATENÁCTÝ ROČNÍK

3

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

PROBLÉMY VOJENSKÉ STRATEGIE V MALÉM STÁTĚ

V časopise Vojennaja mysl č. 10/1968 zabývají se sovětsí autoři maršál SSSR V. Sokolovskij a generálmajor M. Čeredničenko v článku „Vojenská strategie a její problémy“ některými velmi aktuálními náměty. Tento článek a znatelný pohyb ve světovém vojenskoteoretickém myšlení v poslední době mě přinutil, abych předložil čtenáři několik úvah, které mám na mysli již delší dobu a které pokládám v dnešní situaci za aktuální.

Jde mi o to, že v současné době, kdy i u nás se silně zaktivizovalo vojenskoteoretické myšlení a kdy současně probíhají práce na celé řadě koncepcí z problematiky obrany našeho státu, **nebude na škodu rozvíjet i naše strategické myšlení.** Ba naopak. Hovoříme-li přece o naší státní vojenské doktríně, o branném systému našeho státu, hovoříme-li o problému vyvážené výstavby našich ozbrojených sil, pak není vůbec myslitelné, abychom při tom neuvažovali v polohách vojenské strategie.

A tady jsme hned myslím u první otázky. Jak to vůbec je s potřebou strategických úvah v malém státě jako je náš? Je vůbec nutné se těmito otázkami konkrétně zabývat nebo stačí vojenskou strategii jako vedoucí součást vojenského umění (či jak uvažují uvedení autoři jako vědu) studovat a nic víc? Jistě budete se mnou souhlasit, že na tyto otázky bychom měli odpovědět.

Autoři mají za to, že, „... obecným předmětem vojenské strategie může být: určení podstaty, charakteru a podmínek vzniku různých druhů válek, teorie výstavby ozbrojených sil a jejich struktury, rozvoj vojenské techniky a výzbroje, teorie strategického plánování, teorie strategického rozvinutí, vytvoření strategického uskupení a zabezpečení bojové pohotovosti, teorie přípravy ekonomiky a státu jako celku k válce včetně přípravy obyvatelstva, vytvoření zásob výzbroje, bojové techniky a dalších materiálních zdrojů, rozpracování způsobů vedení ozbrojeného zápasu, druhů a forem strategické činnosti, určení forem a metod strategického vedení ozbrojených sil, rozpracování systému

velení, výzkum a hodnocení předpokládaného nepřítele, teorie strategické rozvědky a teorie možného zahájení války“.

Nechtěl bych rozebírat do jaké míry jde o přehled vyčerpávající, ani se pouštět do další recenze zmíněné stati. Chci ukázat na to, že jde v každém případě o složitou problematiku, která daleko přesahuje rámec problematiky čistě vojenské a na které ze stejného důvodu nemohou pracovat jen vojenští odborníci. Ani neříkám nic nového, když podotknu, že problémy vojenské strategie se dnes nejen zabývají, ale budou muset daleko více zabývat vědečtí pracovníci i praktici z ostatních oblastí našeho života. Vždyť i sám přehled problémů vojenské strategie velmi názorně ukazuje, že každý stát — ať je velký, či malý — bude muset ve své teoretické i praktické činnosti postihovat celou paletu úkolů, chce-li řádně připravit stát k obraně. Nezáleží tedy vůbec na jeho velikosti.

Tuto závažnou skutečnost podtrhuji hlavně proto, aby nebylo pochyb, že **jde o naši povinnost vůči lidu vlastního státu, ale i povinnost vyplývající z členství v koalici.**

Velmi často jsme totiž zaměřovali vojenskou strategii problematikou vedení strategických operací. Na tuto otázku jsme často celou problematiku vojenské strategie zužovali. Pouhý výpočet úkolů vojenské strategie nás ale přesvědčuje, že to správné není. Zúžení obsahu vojenské strategie na problematiku vedení strategických operací nás nutně muselo dovést k úvaze, že otázkami vojenské strategie se v praktické činnosti může zabývat jen takový stát, který rozměrem své armády je schopen strategické operace samostatně vést. A důsledek? Podcenění této oblasti, nedostatky v rozpracování státní vojenské doktríny, branného systému a nakonec nezbytnost mechanického přebírání zkušeností.

Dovolte mi při této příležitosti reagovat na článek o vojenské doktríně NDR, nedávno otištěný v Rudém právu. Je třeba kladně kvitovat úvahu o tom, že potřeba státní vojenské doktríny je v NDR evidentní, ale na druhé straně není možné souhlasit s jednostranným varováním, že „... **nesmějí být přeceňovány specifiky vlastního státu**“. Nevím čím je tato obava motivována, snad obavou o možnost revize. Je ale třeba současně říci — a to velice nahlas — i to, že **by bylo neprominutelné zvláštnosti státu nedocenit**. Někdy totiž je to i hlubší omyl než předešlé. Zmiňuji se o tom proto, že požadavek nepřeceňovat specifiky vlastního státu umrtvuje natolik teoretickou frontu, že to bývá ke škodě věci. Zmiňuji se o tom i proto, že v oblasti vojenské strategie jde v podstatě o shodnou záležitost. I tady bude mnoho věcí shodných u všech členů koalice, ale i tady bude třeba rozpracovat svoje vlastní specifiky.

Až dosud jsem hovořil o problematice strategie v poloze teorie. Teoretické závěry ale nakonec musí vyústit ve velmi konkrétní ustanovení, která jsou prakticky náplní strategického plánování.

Chci proto v dalším ukázat, které oblasti mohou být předmětem dalšího, a to praktického úsilí.

Pod pojem **strategické plánování** zahrnuji uvedení autoři: „... rozpracování těchto plánů: použití ozbrojených sil v různých druzích války, týlového zabezpečení a mobilizačního rozvinutí ozbrojených sil (čemuž se říká operační plánování), rozvoje ozbrojených sil, určení jejich složení pro mír i válku, obnovy výzbroje a bojové techniky, organizační struktury, způsobů bojového použití strategických koncepcí stanovených vojenskou doktrínou **koalice nebo**

státu,*) vědeckých výzkumů a experimentů pro obranné cíle. Do strategického plánování také patří rozpracování plánů rozvoje válečné ekonomiky, mobilizační rozvinutí celé ekonomiky státu, zabezpečení její stability v podmínkách jaderné války a jejího obnovení po jaderných úderech nepřítele a organizace lidové obrany.“

Z uvedeného rozsahu je patrné, že jde o celou řadu velmi konkrétních opatření, která musí být řešena a z nich valnou část za nás nikdo nemůže udělat. Tato skutečnost znovu jen dokumentuje, že je nezbytné v polohách strategie nejen přemýšlet, ale i jednat.

A o této praktické činnosti chci nyní říci několik slov.

Použití ozbrojených sil v různých druzích válek je dáno z valné většiny touto povahou úkolů, které na sebe naše armáda převzala v sestavě Spojených ozbrojených sil. To platí globálně a my jsme povinni učinit všechno, abychom přijaté úlohy důsledně splnili. Bylo by však nesprávné si myslet, že tím beze zbytku je celá naše povinnost splněna. Úkol našich ozbrojených sil je dvojitý povahy. Jednak je determinován naší příslušností ke svazku Varšavské smlouvy; tím plníme svoji internacionální povinnost. Jsme připraveni bojovat za svoji nezávislost v rámci Spojených ozbrojených sil. Na druhé straně však naše ozbrojené síly jsou povinny plnit i úkoly, směřující k obraně teritoria státu. Někdy nazýváme tuto skupinu úkolů jako úkoly k **vlastnímu přežití ve válce**“.

Myslím, že v minulosti tato oblast úkolů byla značně podceňována, a to neprávem. Neprávem především proto, že přežití není důležité jen tím, že musíme v každé situaci být vedeni snahou vyvést z války národy našeho státu s nejmenšími ztrátami lidskými i materiálními, ale i proto, že lidské a materiálové rezervy jsou potřebné k dlouhodobému vedení války, k nahrazení lidských i materiálových ztrát v jejím průběhu a dnes již není sporu o tom, že tyto zálohy tvoří jeden ze strategických faktorů poměru sil. Strategická koncepce koalice sice rozpracovává jednotlivé varianty možného vzniku a vedení války; musí ukázat celou tu paletu variant možné války, tj. války konvenční, jaderné, ale i různé varianty přechodové. Nebude však rozpracovávat a brát v úvahu takové otázky, jako je např. způsob pohraničního sražení v podmínkách našich pohraničních hor apod.

Jinak řečeno, strategické pojetí v použití našich ozbrojených sil a rozpracování plánu tohoto použití je i vlastní tvůrčí práce, kterou těžko někdo jiný může za nás udělat. Je sice pravda, že čtenář může namítnout: „vždyť to jsou problémy operační, ne-li v některém případě taktické“. To je ale jen zdánlivá pravda. Jestliže domyslíme, jaké otázky bude třeba řešit při přípravě ozbrojených sil k válce, ke konkrétní válce na našem konkrétním směru a válčišti, pak uvidíme, že zasáhnou do výchovy našeho vojáka, občana, do naší ekonomiky, do přípravy válčiště atd.; to již nebudou jen problémy operační, či dokonce taktické.

Všimněme si dále **mobilizačního rozvinutí vojsk**. Mobilizační principy a praxe jsou známé. Nebudu proto celou záležitost z těchto základních hledisek rozebírat. V současné době ovšem kvalitativně nové podmínky zahájení války vnášejí do celé problematiky mobilizační připravenosti řadu nových pohledů. Spoléhat na nově mobilizované síly v tomto smyslu, že budou s to ovlivnit operace počátečního období války, je nereálné. Reálnou hodnotu představují pouze ty síly, které jsou na začátku války v bojové pohotovosti a které jsou

*) Doplnil a podtrhl autor

v podstatě doplněné. To samo o sobě je velice náročné na velikost mírové armády. Žádný stát neunes takové náklady na armádu a na obranu v celku, aby bylo možné udržovat mírovou armádu na stavech, podobných válečným. A právě proto vyrovnat se s touto situací není jednoduché. Znamená to přistoupit k rozpracování plánu mobilizačního rozvinutí zcela netradičními způsoby. Myslím, že tato otázka je zvláště typická pro naše podmínky. Pro podmínky stálého rozporu mezi požadavky a možnostmi, rozporu vyhraněného až do krajnosti. Zde nevystačíme s takovým modelem mobilizačního rozvinutí, který jsme někde okopírovali nebo který je tzv. školním příkladem. Ukazuje se, že je třeba hledat nové formy doplňování mírových jednotek, nové formy bojové pohotovosti válečné sestavy. Zdůrazňuji při této příležitosti, že je to **specifika především malých států** a zvláště pak těch, které jsou teritoriálně umístěné na rozhraní příští možné linie fronty. Požadavky na velikost mírové armády těchto států budou vždycky neúměrné možnostem a bude záležet na dovednosti při plánování mobilizačního rozvinutí, aby i při menší mírové armádě bylo možné její velmi rychlé doplnění na potřebnou válečnou výši. Lehké to není a právě proto bude třeba hledat zcela netradiční a nové přístupy. Nebylo by správné vyhýbat se i kombinaci s takovým systémem, jako je miliční apod. Upozorňuji při této příležitosti na **příklad Izraele**. Jde přece o malý stát, který však dokázal, že řadou nebezpečných opatření je schopen udržovat svůj branný potenciál na vysoké úrovni pohotovosti. Řeší to ovšem pomocí takových opatření, která jsou typická právě pro malé státy. Dokázat ve velmi krátké době zapojit prakticky veškeré obyvatelstvo i veškeré materiálové zdroje do konfliktu, tím se může nahradit i nedostatek ve velikosti.

Jedním ze základních problémů je **rozvoj a výstavba ozbrojených sil**. V jejich mírové i válečné velikosti a v jejich moderním vybavení spočívá i jejich efektivnost ve válce. Stanovit správné proporce výstavby ozbrojených sil je samo o sobě jedním z důležitých koncepčních úkolů, které stojí nejen před státní vojenskou doktrínou, ale i před strategií. Zdůrazňuji to proto, že to vůbec není závislé jen na tom, jaké nároky má na nás v tomto smyslu koalice. Záleží také na tom, aby náklady na obranu byly adekvátní růstu národního důchodu. Neznamená to však zase, že na obranu se nebude muset dát v některém období více, než by odpovídalo normálnímu trendu. Musíme si uvědomit, že i růst životní úrovně sám o sobě představuje jeden z důležitých faktorů obranyschopnosti státu a že není myslitelné trvalé narušování normálního vývoje ve státě. V některé situaci bude totiž třeba na obranu státu vydělit jednorázově nebo po určitou kratší dobu i více. Je to v tom případě, kdy nebezpečí konfliktu je na dosah ruky. Tehdy ano. Nemůže ale být taková politika trvalým jevem, protože by se to nezbytně odrazilo na morálně politické hodnotě obyvatelstva a tím i armády a vážně by to mohlo narušit obranný potenciál státu. Měřítkem správně vynakládaných prostředků na obranu státu je pak schopnost efektivně řešit veškeré úkoly za války. Při plánování výstavby armády by nebylo správné řešit je izolovaně od výstavby ozbrojených sil koalice; myslím dokonce, že je naprosto nesprávná takto chápaná výstavba. Strategický „ordre de bataille“ je přece třeba v koalici chápat jako jednotný a nároky na výstavbu ozbrojených sil jednotlivých států koalice přesto nebo právě **proto musí být v detailu různé**. Budou-li např. nároky na pozemní vojska poblíž linie fronty maximální, protože je prostě třeba tato vojska poblíž fronty rozmístit zavčas již v míru, pak je třeba uvažovat jinak o pohotovosti pozemních sil států v hloubce koalice. Jiný pohled bude však na výstavbu ra-

ketových systémů (především strategických), letectva, výsadkových vojsk ap. Jde totiž o to, že tyto druhy ozbrojených sil či vojsk mají dnes takové manévrové možnosti, že jejich přemístění na stakilometrové vzdálenosti, nebo dokonce neomezený manévr palbou vytváří možnosti soustředění jejich úsilí ihned od začátku války ve prospěch přífrontových členů koalice. To by se podle mého názoru mělo zákonitě objevit jako důsledek **při plánování výstavby koaličních ozbrojených sil**. Tyto úvahy pak dávají možnost daleko efektivněji řešit vlastní výstavbu členských států koalice, dávají možnost starat se daleko důsledněji o nepřetržitou jejich modernizaci a o to, aby byly daleko lépe připraveny plnit své úkoly v rámci koalice. Bez všech těchto úvah může dojít k situaci, v níž budou ozbrojené síly států buď předimenzované, nebo poddimenzované a obojí je nesprávné (neefektivní). Kdyby totiž byly předimenzované nebo budovány ve špatných proporcích jednotlivých druhů vojsk či ozbrojených sil, odrazilo by se to na neúměrných nárocích v jejich mírovém složení, a to opět velkým náparem na ekonomiku státu. Kdyby naopak byly poddimenzovány, odrazilo by se to zákonitě na ztrátě iniciativy hned na začátku války a vzniklo by reálné nebezpečí bojové činnosti hluboko na vlastním území. Proto je třeba hledat optimální řešení výstavby a zdůrazňuji, že to je jedna z nejdůležitějších koncepčních prací centrály vůbec.

Důležitým úkolem je **zabezpečení obnovy výzbroje a bojové techniky v průběhu války**; v míru pak neustálá modernizace armády. Víme, že vědeckotechnická revoluce přinesla značný a hlavně velmi rychlý pokrok ve vojenské technice a tento pokrok má trvalý vzestup. To co se zdálo dnes moderní, je velmi rychle překonáváno a každá moderní armáda žije dnes v situaci, kdy je nucena používat výzbroj a bojovou techniku, jejíž současná progresivnost je vzhledem k bouřlivému rozvoji techniky velmi relativní. Modernizaci nelze ovšem dělat průběžně tak, že jakmile se objeví nová technika, hned je do armády zavedena. To by prakticky ani nešlo. Je proto velmi důležité správně odhadnout moment přezbrojování. Ten je dán na jedné straně momentem, kdy přezbrojení bude znamenat kvalitativní zvrat, ale na druhé straně i tím, kdy je toto přezbrojení vyzýváno reakcí na podobnou událost u potenciálního nepřítele. Jinak řečeno, kdy jde o problém reagovat včas a správně na poměr sil.

Proces obnovy výzbroje a bojové techniky je složitou záležitostí i z jiného hlediska. Jde totiž o to, že přece není možné přezbrojení řešit najednou v celé armádě. Nejde to z několika důvodů. Za prvé proto, že výzbroj a bojová technika jsou dodávány či vyráběny postupně. Znamená to, že i postupně přicházejí do armády. Stanovit pořadí přezbrojování, to je záležitostí generálního štábu a je dáno především operačními potřebami. Za druhé by ani nebylo výhodné najednou přezbrojit celou armádu novou výzbrojí. Je daleko výhodnější, aby nová výzbroj a bojová technika postupně „vytlačovala“ dosavadní, aby stále byl k dispozici prostor pro další modernizaci. Zaplnění novou výzbrojí a bojovou technikou na 100 % by mohlo další možnost modernizace značně zúžit.

Pokud se týče **organizačních struktur** je problematika značně zúžena tím, že v rámci Spojených ozbrojených sil se jistě budeme snažit udržovat shodné organizační struktury, nebo alespoň základní prvky sestavy. Má to své výhody, i když ani tuto otázku nelze brát mechanicky, absolutně. Vždycky totiž bude část výzbroje a bojové techniky vlastní výroby a nebude unifikovaná. To

samo o sobě může vyzvat a jistě i vyzve některé dílčí úpravy organizačních struktur. Jde, pravda, o nepodstatné rozdíly, ale rozdíly mohou být.

Mezi problematiku strategického plánování patří i **způsob použití strategických koncepcí**. O tom, jaká z koncepcí bude realizována, bude zřejmě rozhodovat některá z velmocí. Můžeme to říci i tak, že některá z velmocí tuto strategickou koncepci ostatním vnutí. Přesto však je potřebné, aby členské státy koalic každou z těchto možných strategických koncepcí měly důsledně rozpracovanou do svých podmínek a měly velmi jasnou představu o tom, co v jaké situaci budou dělat. Upozorňuji na to, že nejde o plnění operačního úkolu v rámci některé z variant strategické koncepce koalice, ale že jde i o to, aby veškeré úsilí státu, jeho obranného potenciálu bylo soustředěno k úspěchu ve válce. Tyto úvahy nejsou již jen problémem operačním. Nakonec si myslím, že tak by se mělo postupovat, protože sama strategická koncepce by byla jenom mrtvou záležitostí, kdyby nebyla naplněna celým dalším rozpracováním v jednotlivých státech koalice. Jedině tak může a bude reálná a tím i splnitelná.

Základy strategických koncepcí jsou založeny již ve vojenské doktríně. Vojenská doktrína koalice musí zformulovat celkovou strategickou koncepcí (bude to zpravidla několik variant). Tato strategická koncepce pak ovlivní formulaci úkolů pro jednotlivé členy koalice. Tyto úkoly tvoří pak jeden z výchozích momentů tvorby státní vojenské doktríny a obohaceny o uvážlivé a důsledné respektování specifik každého státu — účastníka koalice — tvoří jeho státní doktrínu. Znovu na tomto místě zdůrazňuji, že vůbec nejde o snahu vytvořit za každou cenu něco „svého vlastního“ nýbrž o **povinnost** všechny specifiky státu odrazit ve snaze i koaliční úkoly řešit co nejlépe.

I plánování vědeckovýzkumné základny a její činnosti a experimenty patří do problematiky strategického plánování. Tato oblast je velmi rozsáhlá a prostředky na ni vynakládané jsou značné. Proto daleko více než kdykoli jinde by mělo docházet ke koordinaci v rámci celé koalice. Mělo by docházet k účelné dělbě práce, aby prostředky, vynakládané na tuto oblast, přinášely co největší efekt. Je třeba vycházet jednoznačně ze stavu výrobní základny státu a snažit se vyrábět a tedy i vyvíjet takovou výzbroj a bojovou techniku, která má svou tradici a dává tudíž záruku, že bude kvalitní. Jistě tu sehraji svou úlohu i ekonomické a obchodní zájmy. Ty by však neměly převažovat nad zájmy obecnými — posilování obranné síly koalice v celku jednotlivých států této koalice.

Je dostatečně známý vztah vojenské strategie a ekonomiky. Ku škodě věci je ale třeba říci, že v minulosti strategie stála dosti stranou od ekonomiky, seriózně se jí nezabývala, dávala zpravidla jen požadavky na materiální prostředky a ve válce pak využívala ekonomické zdroje státu k vedení války. Proto plným právem mezi problematiku strategického plánování patří i **plánování rozvoje válečné ekonomiky, mobilizační rozvinutí celé ekonomiky státu, zabezpečení její stability v podmínkách jaderné války a její obnovení po úderch**. Prostý výčet úkolů ukazuje na složitost celé ekonomické problematiky. Mnozí namítají, že při krátké válce nemá smysl řešit tyto otázky. Tvrdí, že to co si vyrobíme před válkou, to budeme mít a víc nic. Jinak řečeno — armáda bude mít svou organickou výzbroj a bojovou techniku a další ve skladech k náhradě ztrát. Jinak nic nového se nevyrobí. Pokud bychom se mohli orientovat výhradně na krátkou jadernou válku, mohlo by to být i pravda. **Dnes ale připouštíme i válku konvenční, i válku zdlouhavou.** Proto oblast ekono-

ky nemůže být předmětem našeho zájmu jen v oblasti jejího mírového využití, ale musíme plánovat její využití i za války. S plánováním je spojeno jistě mnoho potíží; je to však stejně nezbytné, jako např. plánování činnosti ozbrojených sil.

Mezi další a jistě ne poslední úkoly patří **řízení a velení**. A znovu je možné na tomto příkladě ukázat, že je třeba celou tuto oblast řešit z úrovně strategie. Vždyť nejde jen o řízení ozbrojených sil, jde přece o řízení celého státu za války. Je třeba vypracovat takový systém řízení, který by zabezpečoval bezporuchový chod všech jeho funkcí a v každé situaci; takový systém, který by byl zbaven jakýchkoli improvizací a náhodností. Bude se snad zdát trochu nadnesené, když řeknu, že jde asi o nejdůležitější problém vůbec. Vždyť řízení státu nesmí selhat v žádném případě. Jinak prostředky, vynakládané na obranu, půjdou v niveč nebo v nejlepším případě nebudou efektivně využity. Systém řízení státu je třeba vybudovat na moderních základech s využitím požadavků vědeckého řízení a s plným uplatněním soudobé výpočetní i jiné techniky velení. Mnohé úkoly, jako např. ochrana proti ZHN nebo problematika PVOS, jsou již nyní stěží myslitelné bez komplexní automatizace. Jen těžko si umím představit, aby člověk byl schopen rozhodovat se ortodoxním způsobem v tak rychle se měnících situacích a aby byl schopen vydat úkoly prostředkům boje včas tak, aby mohly ještě efektivně zasáhnout.

Ukazuje se, že bude třeba promyslet i radikální zjednodušení systému řízení státu za války v poměru k mírovému. Podmínky soudobé války nesnášejí zdlouhavost a mnohostupňovitost řízení; naopak vyžadují maximální centralizaci a velkou pružnost.

Chtěl jsem v této stati ukázat, že rozvoj strategického **myšlení není jen výhradní či nějakou módní záležitostí**. Chtěl jsem ukázat na to, že to tedy není jen záležitost velmocí. Musíme se těmito otázkami zabývat i my. I když o tom možná mnozí budou pochybovat, byl bych rád, kdyby článek vyvolal alespoň hlubší zamyšlení. Jestliže toho docílil, pak jsem nepsal zbytečně.

ZA VYŠŠÍ REALIZAČNÍ SCHOPNOST OZBROJENÝCH SIL

V poslední době probíhá v naší vojenské veřejnosti aktuální diskuse

- o struktuře ozbrojených sil,
- o jejich vnitřní proporcionalitě,
- o způsobu odstranění závažných, činnost armády brzdících rozporů mezi požadavky a možnostmi,
- o vztahu lidského činitele a techniky,
- o vztahu kádrové a válečné armády.

Vyskytují se i další názory na charakter ozbrojených sil a branného systému státu.

Tato aktivita vyplývá ze zvýšeného pocitu odpovědnosti příslušníků armády za její stav. Byla zvýrazněna podněty akčního programu ČSLA, ale i narůstajícími vnitřními rozpory, bez jejichž zásadního řešení nebudeme schopni pokračovat v dalším, vyváženém rozvoji.

Přitom kdo rozumně spojuje své úvahy především s vnitřní situací a ekonomickými možnostmi státu, nemůže si dělat iluze o tom, že by bylo možné v bližší i další etapě výstavby armády uvažovat s vyššími podíly z národního důchodu. Do doby obnovy rychlého trendu rozvoje národního důchodu nelze s takovými požadavky počítat. Jinak by to bylo na úkor životní úrovně. To je logické. Výrazné společenské úspory, které je třeba v nejbližší době ve státě realizovat, budou muset být brány především z nevýrobní sféry, bez snížení životního standardu. Na druhé straně však právě tyto „zpětné dotace“ musí umožnit řešení nejaktuálnějších a nejcitlivějších problémů sociální oblasti a disharmonického rozvoje naší společnosti.

Tyto skutečnosti — i když dnes nelze hovořit v absolutních ukazatelích, ale v obecně platných zásadách — musí proto najít výrazné své místo v oblasti snah po **nejefektivnější tvorbě struktury a funkce branného systému** a jeho rozhodující složky — ozbrojených sil. Znamená to tedy, že v současné etapě úvah musí nezbytně v popředí všech pohledů stát realizační schopnost obou těchto kategorií v možném ozbrojeném střetnutí.

Realizační schopnost ozbrojených sil bude proto muset být podmíněna **specificko našich podmínek**, obsahu a zvláštností prvních operací. Nelze tedy naše ozbrojené síly rozvíjet plně z pohledu obecných, širších požadavků soudobého vojenství, jehož náročnost by byla nad omezené možnosti nejen ekonomického, ale i lidského potenciálu našeho státu.

Zásadní a principiální orientace je tedy dána politickou orientací našeho státu a z toho vyplývajících vojenskými vazbami.

V rozděleném světě a Evropě, za existence vojenskopolitických uskupení antagonních společenských systémů, není z hlediska státnosti jiná varianta řešení v našem exponovaném třídním a geografickém postavení, než jednoznačná orientace a respektování základních principů, úzce spojených s naší příslušností k Varšavské smlouvě.

Znamená to tedy, že vycházíme z **koaličního charakteru války**, ze závaznosti naší angažovanosti ve společných problémech států Varšavské smlouvy. Stejně tak musíme však počítat s plnou intenzitou vojenskopolitické akce při řešení našich zájmů.

Tyto úvahy musí proto vést k onomu vyváženému postavení našich ozbrojených sil jako adekvátní součástí celku, formovaných především tak, aby umožnily plnou souhrnnou realizaci vojenské síly Varšavské smlouvy.

Hodnotíme-li dosavadní vývoj naší armády jako poznamenaný určitými typickými rysy extenzity její výstavby, stojíme nyní v etapě hlubokého a rozsáhlého přehodnocení především přežívajících tendencí široce rozvinuté horizontální členitosti armádního organismu, předimenzovaného v řadě srovnatelných ukazatelů s jinými vojenskými strukturami našeho středoevropského prostoru.

Domnívám se, že řada příčin, kromě objektivních vnějších tlaků a požadavků, byla určována snahami o absolutní vnější širokou modernost a soudobost, řadou vnitřních neharmonicky koordinovaných lokálně odborných snah o prosazování vlastních linií, a to především uvnitř ozbrojených sil.

Tím se armáda stala sice na první pohled soudobou, ale tyto snahy vedly k rozměšování těch sil, které především představují bezprostřednost v sebe-realizaci v ozbrojeném střetnutí. Jsem toho názoru, že pro naši specifiku především je nutné v plném rozsahu respektovat potřeby okamžité schopnosti kádrové armády přejít bez složitějších přechodových stupňů (jak velitelských, tak organizačních) k bojové činnosti a vyjádřit bezprostředně, to jest od samého začátku, maximální hodnotu většiny sil v plné bojové angažovanosti.

Také zvláštnosti geografické polohy ČSSR musí nalézt specifický odraz i ve výstavbě teritoriálních sil, které na únosné kádrové bázi musí být schopny nejen rychle se rozvinout do potřebných organizačních struktur, ale i postupně aktivně zasahovat a přispívat k zvyšování odolnosti a pevnosti teritoria.

Bude proto účelné, aby současné úvahy především prospěly ohodnocení, který ze systémů nejvíce odpovídá takovým požadavkům, stanovit míru jejich proporcí v souhlase s možným modelem odražení agrese nepřítelů a vytvoření podmínek pro kontinuální rozvíjení operací na rozhodujících směrech.

Do popředí úvah vystupují tyto problémy:

- vztah kádrové a válečné armády;
- vnitřní struktura těchto armád a možné její změny s přechodem na válečnou;

- poměry mezi jednotlivými druhy vojsk v určitých organizačních stupních;
- naplněnost osob i technikou jednotlivých organizačních celků;
- teritoriální síly.

VZTAH KÁDROVÉ A VÁLEČNÉ ARMÁDY

Existující objektivní tendence a potřeby jednoznačně vyzdvihují směry posilování vzájemného poměru ve prospěch kádrové armády.

Kádrová armáda jediná je s to plně zvládnout a využít vysoce náročnou bojovou techniku, zejména některých speciálností, jako je raketové vojsko pozemní i protivzdušné, letectvo a štáby. Prakticky jen ona dosahuje, nebo může dosahovat, trvalé operační i bojové připravenosti, odpovídající současným požadavkům. Soudíme-li, že v našich podmínkách můžeme brát v úvahu jako možnou válku, zahájenou s určitým stupněm překvapení (ať již různého charakteru či potence), je armáda vystavena ke krajním mezím časového faktoru řádově okamžité reakci a následující akci — tj. takovému úsilí a charakteru činnosti, která umožní solidně paralyzovat nepřítele a přejít k aktivní činnosti s uplatněním vlastní iniciativy. Požadavky tohoto charakteru mohou reálně plnit jen kádrové síly s vysokou potenciální schopností plné realizace a manévrové schopnosti.

Proto prvořadým kritériem je nutné **stanovení těchto sil „prvního realizačního sledu“**, které musí mít rozhodující úlohu, musí být v proporcích úkolů a možností a stát se rozhodujícím činitelem vytváření sekundárních předpokladů k dalšímu rozvinutí ozbrojených sil.

Z toho vyplývá, že určité zbraňové systémy a některé organizační celky musí být výlučně kádrového charakteru, jejichž všestranná využitelnost bude muset být zajišťována optimalizací především zabezpečení a zvyšováním manévrovosti a odolnosti.

Žádný stát si však nemůže dovolit krýt potřeby války výlučně kádrovou armádou. Potřeba jejího rozvinutí na válečnou potenciální sílu je objektivní. Proporce rozvinutí však musí být úměrné nejen lidským a ekonomicko-technickým možnostem, ale být i logicky řešeným systémem odpovídajícím realitě rozvinutí v podmínkách raketového působení nepřítele na stát jako celek a respektující možnou prostorovou dynamiku první operace, která nevylučuje hlubší výkyvy v často nepevné, málo stabilizované frontě. Mobilizační principy proto musí brát tyto operační rysy plně v úvahu. Nerozhoduje tedy výlučně jen časový faktor v mobilizačním rozvinutí armády, ale nemenší význam v těchto podmínkách má i prostorové členění mobilizačního úsilí. Přes určitou lákavost přenést těžiště mobilizačního a kádrového rozvinutí do prostorů přibližujících se operačnímu použití, je zde i nezbytná kritická konfrontace těchto principů s realitou možného vývoje válečného střetnutí.

S tím souvisí i charakter závažnosti mobilizačního rozvinutí sil. Zdá se vhodné vzít v úvahu taková kritéria mobilizačního využití sil, jako je

- **nezbytná nutnost rozvinutých sil**, jejichž bojová hodnota musí být **zaručena** pro celkové nesnížení akceschopnosti válečné armády,
- možnost **zvýšení hodnoty** válečné armády využitím určitých rezerv a možností, jejichž uskutečnění však nebude mít **zásadní vliv** na možnost splnění rozhodujících úkolů.

Z těchto podmínek lze vyvodit, že v první skupině mobilizačně rozvíjených sil je nutné především maximálně respektovat faktor raketové jaderné odolnosti i ve variantě nejkritičtějšího stavu průběhu mobilizace, který zabezpečí spolehlivost použitelnosti ve stanovených lhůtách.

Pro druhou skupinu bude možné využít i bližšího prostoru pro mobilizační členění; bude možné jeho plné využití i v takových variantách, kdy k zahájení války by došlo po určitém období zvýšené přípravy státu. V případě narušení mobilizační činnosti nepřítelem nekompleťovanost těchto sil by neměla však výrazně snížit možnosti kádrových sil plnit bezprostředně své úkoly.

VNITŘNÍ STRUKTURA A MOŽNOSTI JEJÍ ZMĚNY S PŘECHODEM NA VÁLČNOU

Chceme-li hovořit o specifických podmínkách naší armády a reálně je respektovat i v strukturální formě, musíme si především ujasnit, že akceschopnost jakéhokoli vnitřně složitěho a dynamického vojenského organismu je dána jeho trvalou připraveností k plnění kritických úkolů i ve stressových situacích.

Znamená to, že vojenský zbraňový organismus musí být schopen okamžitě realizovat v celé své šířce a hloubce organizační vazby, které jediné budou-li společně a cílevědomě vnitřně koordinovaně řešeny, jsou schopny násobit kvalitu dílčího potenciálního působení.

Tedy jednoznačně hovoří pro takové vazby a strukturu, která na všech stupních členění dosahuje vnitřní stability **bez přechodových operací**.

Domnívám se, že to je jeden ze základních faktorů, který by měl plně odrážet naši specifiku. **Znamená to, výrazně oddělit funkční orgány řízení bojové činnosti vojsk od organismu koncepčně normotvorného a ekonomicko-legislativního.**

Taková dělba, zejména v nejvyšších orgánech vojenského velení, může pozitivně vést k zásadnímu rozdělení spektra činnosti, umožní i radikálně prověřit početní stavy nejvyšších řídicích prvků velení armády, ale především bude odpovídat všestranné realizační schopnosti bojové složky armády.

Principiální struktura naší armády by měla odpovídat ekonomicky zdůvodněným možnostem. Přitom pojem ekonomicky zdůvodněná struktura vidím jako pojem jeho realizační schopnosti, ekonomie sil a času při plnění úkolů. To má předmětné vazby především na počet stupňovitosti vertikálního členění armádního organismu i na horizontální naplněnost, dílčím stupněm operačního nebo taktického úkolu, vymezených celků.

Při kritickém přehodnocování současné struktury se domnívám, že je zde určité nadhodnocení, které není plně ve shodě s reálnými možnostmi.

Ve shodě s celkovou potenciální silou našich ozbrojených sil, působících ve svazku Varšavské smlouvy, jsou předimenzovány operační stupně velení, a to v pozemních silách, letectvu i PVOS. Ta skutečnost, že těchto prvků je nadbytek, nemá ještě vliv na celkovou úroveň akceschopnosti, spíše naopak. Rozumné a střízlivé posouzení může vést ke kritickému přehodnocení takovéto soustavy, k vyšší ekonomii procesu velení, k značnému posílení prvků přímo realizujících bojovou činnost. Zjednoduší se tím i součinnostní vztahy uzavřou se do nižších stupňů naplněných takovými silami a prostředky, které jsou potřebné a adekvátní danému operačnímu nebo taktickému stupni velení.

Strukturu takto členěných sil by bylo možné daleko jednodušeji rozvíjet na válečnou potřebu snížením mobilizační potřeby v celcích, vstupujících přímo do bojové činnosti.

POMĚR MEZI JEDNOTLIVÝMI DRUHY VOJSK

Za rozhodující, zásadní opatření formování ozbrojených sil pokládám promyšlené stanovení jejich **vnitřní proporcionality**, a to jak globální, tak i ve vnitřních, uzavřených organizačních strukturálních vazbách.

Ke stanovení těchto proporcí je určující politické (a to je zároveň premisou pro doktrínu) ujasnění si úlohy našich ozbrojených sil v koalici, opírající se o společné integrované síly Varšavské smlouvy.

Zde je nutné vidět rozumně **prioritní postavení polních vojsk a systému protivzdušné obrany státu** před ostatními složkami, a to jak v kádrové armádě, tak ve válečně rozvinutých silách.

Vezmeme-li v úvahu charakter činnosti naší armády v prvních operacích, zvláštnosti přífrontové činnosti pro stát jako celek, vystupují z požadavků proporcionality do popředí takové ukazatele jako je: schopnost pozemních sil využít raketového jaderného rozhodujícího úderu a srovnatelná, na matematických propočtech pravděpodobnosti odvozená hodnota systému PVOS, zabezpečující spolu s ostatními opatřeními na teritoriu přežití státu v jaderném úderu, převážně vedeném v bližším prostoru prostředky vzdušného napadení nepřítele.

Ve **vnitřní struktuře** druhů vojsk vidím potřebný jejich přeliv do nižších stupňů, zabezpečující relativní samostatnost akce, a to i v podmínkách širokého a účinného působení nepřítele na soustavu státu a ozbrojených sil.

Manévr na vyšších stupních musí být především vyjádřený raketovými jadernými údery a manévrem kompletních bojeschopných takticko-operačních prvků sestavy.

Organizační členění vyžaduje i **zekonomičtění týlové soustavy jako celku** s odstraněním mnohastupňovitosti operačního týlu a posílením přímého direktivního řízení oblasti materiálního, technického a zdravotnického zabezpečení ve prospěch rychlého obnovování a zachování bojeschopnosti svazků.

Svazek se stává v současné etapě nejvýraznějším nositelem boje. Jeho úderná síla, manévrová způsobilost i schopnost všestranného bojového použití a odolnost jsou jedním z rozhodujících kritérií. Svazek je stavebnicovým kamenem organizační struktury, ale i měřítkem možnosti plnění bojových úkolů. V jeho prospěch především musí jít všestranné kádrové, technické i materiální posílení. Je třeba jej postavit jako vnitřně uzavřený, samostatný prvek, stojící na rozhraní taktických a operačních možností.

V našich podmínkách přitom výrazně vystupuje požadavek jeho formování v **typový svazek**, odpovídající zvláštnostem charakteru válčiště, výrazněji nasycený tankovou technikou ke zvýšení jeho palebné hodnoty, schopnosti manévru a odolnosti.

V **letectvu**, chceme-li u něho, jako u druhu vojska s nejvyššími ekonomickými i lidskými požadavky, dosáhnout odpovídající realizační schopnost, musíme především řešit podstatné zvýšení jeho odolnosti, schopnosti bezprostředně plnit v neomezeném rozsahu všechny charakteristické úkoly, výrazně zvýšit jeho mírový rozptyl, relativní nezávislost bojové činnosti, zvyšovat jeho technické parametry, které musí najít uplatnění především v palebné hodnotě

a taktickém doletu, dořešit účinně všestranné pozemní zabezpečení. Nedořešení těchto otázek spolu s omezenými možnostmi účinného boje s nepřátelskou PVO dnes výrazně zmenšuje jeho použitelnost a nesrovnatelně snižuje jeho životnost v operacích.

Bez vyřešení těchto problémů v organizační a materiální výstavbě, stává se letectvo neúměrně drahým prostředkem, jehož rentabilita v operaci by byla značně pochybná.

NAPLNĚNOST VOJSK OSOBAMI A TECHNIKOU

Jednou ze závažných disproporcí, zásadně ovlivňující nejen celkový stav bojové pohotovosti vojsk, ale především možnosti a systém výcviku, je jejich **relativní nenaplněnost**.

I když v poslední době byla přijata řada opatření, ani relativní nenaplnění „plných“ svazků neumožňuje zcela uplatnit mírový pravidelný výcvikový rytmus.

Dřívější převážně individuální bojová činnost, rovnající se v boji prostému podílu bojovníků na něm, stává se dnes **syntetizující skladbou koordinované činnosti pracovních týmů**, jednotlivých bojových komplexů, zařízení a zbraňových systémů, kde zákonitým projevem je vzájemná vazba a relativní závislost jedněch na druhých. Plná jejich bojová hodnota se realizuje jen v jejich vzájemné přímé podmíněnosti jedněch na druhých.

V praxi by to přirozeně mělo najít i odraz v metodách a formách výcviku.

Chceme-li proto dosáhnout plné bojové připravenosti, potvrzuje se jako nezbytný předpoklad **nutnost srovnatelného modelu výcvikového cyklu s respektováním požadavků na formu a způsoby použití vojsk v boji**. Dosavadní snahy uplatnit tyto formy byly jen pokusy, které nemohly v podstatě vést k plnému využití všech optimálních parametrů techniky v souhře s lidským činitelem. Proto bude nezbytné k tomuto opodstatněnému směru přihlídnout a v tvorbě organizační struktury jej plně realizovat.

To potvrzuje i ta skutečnost, že schopnost vést bojovou činnost u všech zmobilizovaných sil je absolutně nesrovnatelná s kádrovými vojsky, a to i tehdy, jestliže individuální připravenost jednotlivců snese kritické měřítko.

V současné době vystupuje do popředí přehodnocení té etapy výcviku, kterou lze charakterizovat jako **„minimum individuálního bojovníka-specialisty“**. Dosavadní organizační splnutí této etapy s výcvikem bojových útvarů vytvoří disharmonický celek, který má nežádoucí zpětné vazby a vážně narušuje plynulost a rytmus etapové přípravy. Je nutné proto podporovat ty reálné snahy o jeho oddělení ve výcvikových celcích, organizačně nezávislých na bojových prvcích, které svou úroveň přípravy pak jsou schopny vytvořit předpoklady pro přechod k sladěným formám výcviku bojových kolektivů ve větší intenzitě.

Tyto úvahy vedou i k zamyšlení nad tak zvaným narůstajícím **množstvím „umrtvené techniky“** v armádě, která nejenže je výrazným finančním zatížením, ale současně je značným konzumentem nezbytné lidské práce. Při nízké úrovni technologických postupů trvale narůstá lidská práce, jejíž účinnost pro bojový efekt je minimální a svým způsobem v souhrnu i demoralizujícím prvkem. Bude proto jedním z vážných rozhodnutí stanovit nezbytné množství umrtvené techniky a materiálu, nutného pro válečnou armádu.

TERITORIÁLNÍ SÍLY

Obdobně jako existují přirozené tendence posilování kádrových sil v polní armádě, nový rozsah úkolů kladených na teritorium vyžaduje adekvátní vytváření předpokladů pro funkci teritoriálních sil.

V celém teritoriálním systému musí být výrazně respektováno nové státoprávní uspořádání ČSSR a dosaženo těsné organizační kontinuity s územním členěním v celku.

Fungující a odolný teritoriální systém dnes více než kdykoli dříve, a to je především dáno kvalitativní změnou v charakteru války, je účinným předpokladem ucelené harmonické funkce branného systému v celku.

Teritoriální síly musí zabezpečovat principiálně dvě vedle sebe souběžně fungující oblasti;

— oblast polních vojsk — a vytvářet ve vztahu k nim systém zabezpečující „volné ruce a pevný týl“

— oblast teritoria státu — která musí být nosnou složkou, o kterou se opírá celý systém zabezpečující přežití a válečnou funkci státu.

Proto požadavky na časově eskalovanou funkčnost teritoriálního vojenského systému nezbytně vyžadují vytvářet již v míru rozumný kádrový skelet teritoriálních prvků, zabezpečující jeho postupnou funkčnost složitých součinnostních přeměn, s prakticky rozpracovaným a připraveným rozsahem jejich vlastní činnosti.

V této úvaze jsem vyjádřil některé myšlenky, jejichž posouzení a kritické přehodnocení může snad přispět i těm, kteří k rozhodování o těchto vážných otázkách připravují potřebné analýzy a úvahy. Snad některé z nich mohou být podnětem při jejich závěrečné realizaci.

NÁMĚTY

k novelizaci zákona o vysokých školách

V dosud platném zákoně o vysokých školách je postavení vojenských vysokých škol značně nejasné tím, že některé paragrafy se na vojenské vysoké školy nevztahují, jiné se vztahují „obdobně“ a další se vztahují zcela. Ze 64 paragrafů 8 paragrafů pro vojenské vysoké školy neplatí nebo platí s výjimkami, 27 paragrafů platí „obdobně“ a 29 paragrafů platí bez výhrad. Přitom nejasným zůstává rozdíl mezi tím, co se na vojenské vysoké školy vztahuje „obdobně“, a tím, co se vztahuje bezvýhradně.

Jsmo toho názoru, že připravovaný novelizovaný vysokoškolský zákon by se měl na vojenské vysoké školy vztahovat v plném rozsahu s pouhou jedinou výjimkou, že vojenské vysoké školy by jako autonomní složky armádního organismu byly podřízeny přímo ministru národní obrany, který by je řídil prostřednictvím vědecké rady MNO. Povinnosti, které plní ministr školství vůči civilním vysokým školám, by ve vztahu k vojenským vysokým školám plnil ministr národní obrany.

U vojenských vysokých škol i přesto určitá specifická zůstává. Demokratické principy v řízení vědeckovýzkumné práce, jakož i vysokoškolský charakter výuky vyžadují sladěni s některými zvláštnostmi, které i na vojenské vysoké škole, jako součásti vojenské organizace, nezbytně existují. Jde především o vojenskou přípravu a výcvik a přitom o důsledné plnění řádů, vysokou vojenskou kázeň a upevňování velitelské pravomoci.

Bylo by velmi prospěšné jak z hlediska efektivnosti využití kvalifikovaných odborníků — příslušníků vědeckopedagogického sboru, tak i z hlediska účelného centrali-

zovaného vynaložení a využití investic na výstavbu škol a jejich materiálně technické základny, aby dosud existující vojenské vysoké školy byly sloučeny do jedné školy. Tato škola by byla centrální institucí připravující vysokoškolsky kvalifikované vojenské kádry pro potřeby ČSLA. To na druhé straně předpokládá, aby ty kádry pro potřeby armády, jejichž odborné vzdělání je ekvivalentní (buď zcela, nebo bez podstatných výjimek) vzdělání poskytovanému na civilních vysokých školách, byly připravovány na civilních vysokých školách a doplňkové vzdělání pro specifické potřeby armády, aby jim bylo poskytnuto postgraduálním školením nebo účelovým kursem. Potřebné počty odborníků tohoto druhu by mohly být získány formou stipendií, spojených se závazkem k aktivní službě v ČSLA. V důsledku toho by charakteristický rys nové vojenské vysoké školy tvořily studijní obory velitelsko-organizátorské a organizátorsko-ekonomické. Tím by se vojenské vysokoškolské vzdělání stalo jednoznačně specifickým a mělo by své pevné místo v celém systému vysokoškolského vzdělání v ČSSR.

Oprávněnost konstituování vojenských vysokých škol spočívá v tom, že na této škole jsou posluchači připravováni ve studijních oborech, odlišných od studijních oborů civilních nejen terminologicky, ale především obsahově. Absolvent vojenské vysoké školy je připravován pro řízení procesů, které v nejobecnějším slova smyslu jsou analogické procesům v civilním životě s tím rozdílem, že se realizují ve zcela a zásadně odlišných podmínkách. Výchova k organizátorské a řídicí práci

s využitím moderních metod je uskutečňována v takovém rozsahu, že vytváří specifiku, která odlišuje absolventa vojenské vysoké školy od absolventa kterékoliv vysoké školy civilní. Je však evidentní, že absolvent vojenské vysoké školy může být využit plně i k organizátorské a řídicí práci na kterémkoli úseku civilního života, avšak naopak — využití absolventa civilní vysoké školy pro řídicí práci v armádním organismu je nereálné. V těchto odlišnostech spočívá specifika vojenského vysokoškolského vzdělání.

Vědecká a pedagogická práce, tvořící ve své jednotě základní charakteristický rys každé vysoké školy a tedy i vojenské vysoké školy, z hlediska řízení nevykazuje mezi vysokými školami navzájem žádné odlišnosti. Organizace plánování a řízení vědecké a pedagogické práce na všech vysokých školách by tudíž měla být principiálně shodná. Základní odlišnosti se projevují v obsahu a metodách pedagogické a vědecké práce. Tyto odlišnosti jsou však mezi vojenskou vysokou školou a třeba universitou nebo technikou stejné povahy jako odlišnosti mezi universitou a vysokou školou zemědělskou nebo vysokým učením technickým. Jsme toho názoru, že tedy v oblasti pedagogické a vědecké práce by zákon o vysokých školách mohl v plném rozsahu platit na vojenskou vysokou školu stejně tak jako platí na universitu nebo jinou civilní vysokou školu. Přesto však určitá specifika vojenské vysoké školy existují, a to ve výchově posluchačů jako vojáků. Zde na rozdíl od civilních vysokých škol je režim života posluchačů vojenské vysoké školy odvozen z platných základních řádů. Posluchač vojenské vysoké školy se musí podřizovat náročné kázní, která omezuje jeho osobní svobody a při jejím uplatňování vystupuje do popředí při výchově posluchače prvek represe. Tento stav má své negativní, ale i pozitivní stránky. Jako brzdicí moment působí na rozvoj osobnosti posluchače. Ziskem ale je, že posluchač si osvojuje návyky nezbytné k životu ve vojenském kolektivu a tedy zcela nepostradatelné k naplňování poslání posluchače po absolvování vysoké školy, kdy se stává vedoucím a současně podřízeným činitelem v rámci vojenských kolektivů ve vojenských — v systému přípravy vojáků základní služby. Rozhodující úlohu ve vojenské výchově posluchačů mají školní jednotky. V nich by měl posluchač žít přísně podle vojenských řádů až do složení důstojnických zkoušek, tj. do ukončení druhého ročníku. Během tohoto období by tedy posluchač žil v podstatě stejně jako

voják základní služby a vedle práv a povinností studenta — podle potřeby modifikovaných pro podmínky vojenské vysoké školy — by jeho život byl řízen základními vojenskými řády. Teprve počínaje třetím ročníkem by došlo k podstatnému rozšíření akademických svobod posluchačů a jejich život, pokud jde o vztah k řádům, by odpovídal životu vojáků z povolání. Výrazná specifika v životě posluchače vojenské vysoké školy se tedy na rozdíl od posluchače civilní vysoké školy projevují po dobu prvních dvou let pobytu ve škole, tj. do doby složení důstojnických zkoušek.

Pokud jde o vědeckopedagogický sbor, existují v současné době specifika oproti civilním vysokým školám nikoli v pedagogické a vědecké práci, jako spíše v řadě jiných úkolů, které jsou mu ukládány. Jde především o mobilizační úkoly, různá odvelování, pověřování kateder a učitelů úkoly, které bezprostředně a přímo s jejich hlavním posláním, tj. s rozvojem vědecké a pedagogické práce, nesouvisejí. Bylo by třeba školu zbavit těchto úkolů, aby byly vytvořeny nezákladnější předpoklady pro hlavní úkoly, které škola podle zákona musí plnit. Za současného stavu dochází někdy a někde k paradoxní situaci, že všechno ostatní má přednost a je důležitější než vlastní vědecká a pedagogická práce. Zůstanou-li vedlejší úkoly pro školu zachovány, pak jako specifické by měly být řízeny a organizovány zvlášť ustanovenými velitelskými orgány. Avšak pedagogická a vědecká práce by měla být řízena volenými orgány — rektorem a především děkanem. Ze strany MNO je vojenské vysoké školství řízeno dosud silně resortně, a to do té míry, že i jednotlivé katedry jsou ovlivňovány přímo jednotlivými druhy vojsk a služeb. Např. katedra spojení správou spojovacího vojska, katedra dělostřelecká správou RVD, katedra finanční správou finanční MNO apod. Vzhledem k tomu, že zde existuje značná existenční závislost mezi pedagogickým sborem odborné katedry a správou druhu vojska nebo služby, katedry zpravidla se snaží vyhovět požadavkům odborných složek MNO bez ohledu na to, že tyto požadavky rušivě působí na vlastní pedagogickou a vědeckou práci katedry. Bylo by tedy třeba uvolnit vztahy mezi katedrami a odbornými složkami MNO a vytvořit tak předpoklady k realizaci jisté míry svobody ve vědecké a pedagogické práci kateder.

Hlavním článkem v řízení vysoké školy by se měla stát fakulta jako komplexní organizace pro vědeckou a pedagogickou

práci. To však předpokládá, aby fakulta byla organizována k zabezpečení studijních oborů bez respektování počtu kateder na fakultě. Tím bude jednoznačně dána i orientace fakulty ve vědecké práci. Vzniknou také podmínky koncepčního obsahového řízení kateder fakultou a pro zakládání vědeckých pracovišť fakultního typu. Katedra jako základní pracoviště pedagogické a vědecké práce by měla být zřizována pro předmět nebo několik příbuzných předmětů. Z toho vyplývá, že fakulta by měla pokrývat 1–2 vědní obory a katedra jen vybrané oblasti vědního oboru fakulty. V důsledku toho by katedry vznikaly bez respektování počtu učitelů. Vedle kateder se 30 učitelů by existovaly katedry i s 5 učiteli. To však také vyžaduje, aby katedry nebyly konstituovány resortně, ale obsahově, tzn. výhradně podle předmětů. Tak např. by mohly vzniknout tyto katedry: katedra nauky o vojenském materiálu, katedra vojenské ekonomiky, katedra metodiky bojové přípravy, katedra manévru, katedra palby, katedra velení apod. Podrobný a zdůvodněný návrh na skladbu kateder a fakult může vzniknout až po vypracování teorie vědních oborů vojenské vědy. Většina operačně taktických kateder tento úkol v současné době dokončuje. Na tomto základě pak bude možné vypracovat racionální koncepci organizace vojenské vysoké školy.

Doposud se projevuje snaha po jisté „komplexnosti“ v pedagogické a vědecké práci kateder. Jsou tak vytvářeny určité celky, které respektují spíše institucionální hlediska než obsahová hlediska. Je známo, že na vysoké škole jsou přednášeny disciplíny, které jsou ve vzájemné závislosti typické a tudíž zcela nezbytné k dosažení profilu absolventa. Jejich výstavba je charakterizována logickými vazbami obecného se zvláštním. Vedle těchto hlavních, nosných disciplín existují disciplíny pomocné, doplňkové, které jsou nezbytné pro celistvé pochopení hlavních disciplín. Jestliže je požadováno, aby hlavní disciplíny byly na vysoké škole předmětem vědecké práce, aby v pedagogickém procesu byly posluchačům předávány výsledky této vědecké práce a aby si posluchači osvojili výzkumné metody vlastní těmto disciplínám, pak u vedlejších disciplín půjde převážně jen o předání poznatků, které jsou výsledkem vědecké práce jiných institucí. Opírá-li se hlavní předmět o řadu dalších vysokoškolsky rozvíjených disciplín, staví pomocné disciplíny na znalostech získaných studiem na střední škole. Proto také při plném

respektování § 48 dosud platného zákona o vysokých školách lze organizovat katedru pro pedagogickou a vědeckou práci v některé z hlavních disciplín a za příbuzné předměty považovat příslušné doplňkové disciplíny.

Skupina kateder jednoho vědního oboru nebo dvou příbuzných vědních oborů by měla tvořit fakultu. Např. ozbrojený zápas lze zkoumat ve dvou oblastech, které se od sebe liší obsahově. Každá z nich je charakterizována specifickými zákonitostmi. Jednou z nich je vlastní bojová činnost a druhou činnost zabezpečovací.

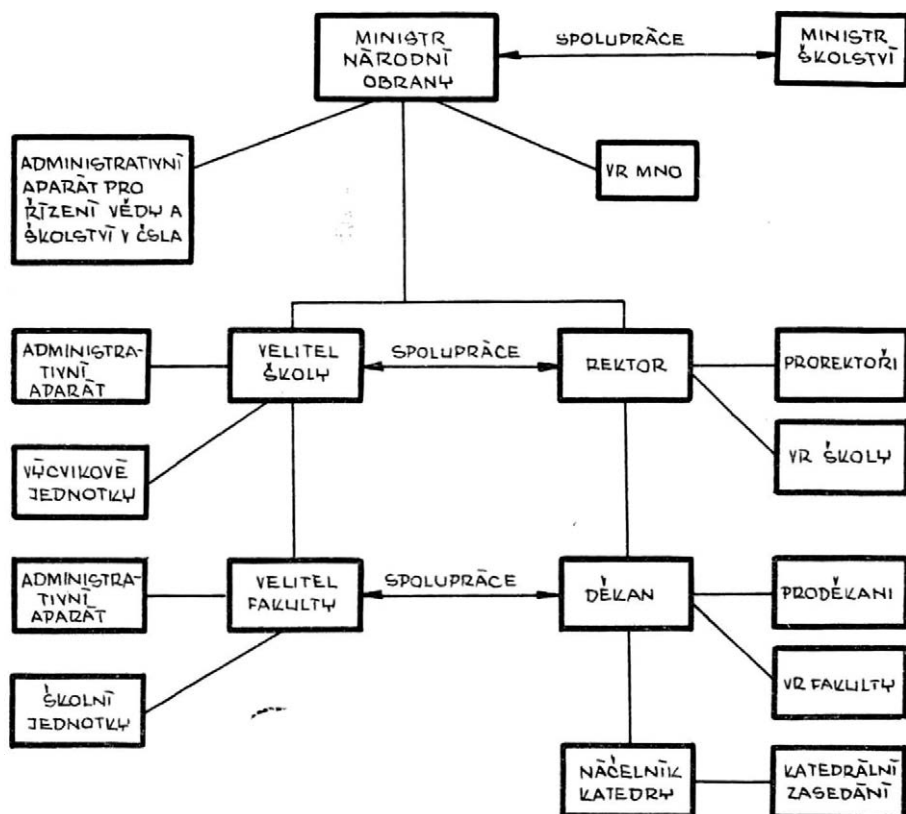
Příbuznost mezi oběma oblastmi je dána tím, že typickým projevem funkce absolventů studijních oborů, vycházející z obou oblastí, je řídicí a organizátorská činnost na společném vědním základě. Proto je možné katedry zabezpečující pedagogickou a vědeckou práci v obou oblastech sloučit do jedné fakulty, aniž by byla popřena její úloha jako „základní a komplexní organizace pro vědeckou a pedagogickou práci“ (§ 43 zákona a vysokých školách).

Veškerou činnost kateder, fakult a školy je možné rozdělit do dvou sfér, a to do sféry zahrnující činnost vědeckou a pedagogickou.

Zdá se, že bude účelné oddělit velitelskou, správní a hospodářskou stránku činnosti školy od stránky pedagogické a vědecké. První skupinu činností by měli řídit jmenování orgánové, a to na stupni školy a fakulty velitel; druhou stránku činnosti školy volené orgány, a to rektor a děkan. Rektor a děkan by pak mohli ustanovovat své zástupce — proděkany a prorektory pro úsek pedagogické práce a pro úsek vědecké práce na návrh vědecké rady školy (fakulty). Náčelníky kateder by mohl jmenovat děkan na návrh vědecké rady fakulty. Vztahy mezi volenými orgány (rektor, děkan) a jmenovanými orgány (velitelé) by se rozvíjely na základě vzájemné spolupráce vzhledem k potřebě zabezpečit hlavní poslání školy. Rozhodující váhu by měly kolektivní orgány a eventuální rozpory by řešil nadřízený orgán, tj. ministr národní obrany a jeho vědecká rada, pokud jde o školu, a rektor a jeho vědecká rada, pokud jde o fakultu.

Funkční období volených orgánů (rektor, děkan, náčelník katedry) by bylo účelné časově omezit např. dobou 3 let. Tím by byla zabezpečena možnost obměny progresivnějšími osobami, které jsou pro rozvoj katedry, fakulty a školy větším přínosem. Další princip, který je již v praxi realizován a osvědčuje se, je bezpodmí-

SCHEMA ŘÍZENÍ VOJENSKÉ VYSOKÉ ŠKOLY

nečné obsazování míst vědeckopedagogických pracovníků na základě konkursního řízení.

Tento námět narušuje zásadu nedílné velitelské pravomoci a je proto nesporně velmi diskusní povahy. Při jeho formulování jsme vycházeli ze snahy odrazit specifika vojenské vysoké školy v organizační struktuře školy a naproti tomu zachovat demokratickou a tudíž nikoli vojenskou specifickou stránku řízení pedagogického a vědeckého procesu na škole. Uvolnění rektora a děkana od velitelských, hospodářských a správních úkolů se podle našeho názoru příznivě projeví v plnění hlavních funkcí vysokoškolské instituce, tj. v pedagogické a vědecké práci.

Pokud jde o organizaci studia na vojenské vysoké škole, bude účelné je organizovat jako dvoustupňové, a to buď úplné, nebo neúplné. Úplné vysokoškolské vzdělání prvního stupně by získal ten, kdo by úspěšně absolvoval obhajobu diplomové práce a státní zkoušky předepsané učebním plánem. Byl by mu udělen akademický titul inženýr (ve zkratce Ing.) v příslušném studijním oboru. Vysokoškolské vzdělání druhého stupně by získal absolvent vysokoškolského vzdělání prvního stupně úspěšným vykonáním předepsaných rigorózních zkoušek a obhajebou doktorské disertační práce. Získal by vědeckou hodnost doktora vojenství (ve zkratce RMDr.).

Hlavní přednost tohoto způsobu získávání vědeckých hodnotí spatřujeme ve zkrácení lhůt k nabytí vědecké kvalifikace bez snížení náročnosti na disertanty. Tím by především absolventi nového systému vysokoškolské přípravy získali vědeckou aprobaci ve věku, kdy je jejich produktivita nejvyšší (kolem 30 let fyzického věku).

Neúplné vysokoškolské vzdělání získává absolvent, který složil jen některou z předepsaných státních zkoušek, např. jen z jednoho vybraného předmětu.

Pro posluchače vojenské vysoké školy bude třeba jednoznačně vymezit jeho branný poměr. Domníváme se, že tuto záležitost bude třeba řešit jako specifickou pro posluchače všech vojenských škol, a to jak z hlediska právního postavení posluchače tak i z hlediska možností jeho využití za branné pohotovosti státu. Určitým mezníkem v úpravě branného poměru posluchače by mohlo být vykonání důstojnických zkoušek a absolvování školy. Po absolvování školy získává posluchač důstojnickou

hodnost a mohl by být rok čekatelem. Podle toho jak se v době čekatelství osvědčí by byl jmenován důstojníkem z povolání.

Doporučujeme, aby po dobu pobytu ve vojenské vysoké škole posluchači nebyli označováni vojenskou hodností, ale jenom příslušností k ročníku. Jejich vztah k ostatním vojákům by bylo třeba příslušnými řády a předpisy upravit. Stejně tak vyžadují úpravu otázky jejich hmotného zabezpečování, včetně postihů za neplnění studijních povinností, např. taxy za opakování zkoušek a za opakování ročníků.

Organickou součástí celého systému vzdělání důstojnického sboru ČSLA by se mělo stát postgraduální studium. Organizují je fakulty, které poskytují vysokoškolské vzdělání prvního stupně. V případě, že postgraduální vzdělání je zakončeno rigorózními zkouškami a obhajobou doktorské disertační práce, poskytuje vysokoškolské vzdělání druhého stupně a jeho absolvent získává vědeckou hodnost.

To jsou některé názory na koncepční pojetí vysokoškolského vzdělávání a jeho řízení v rámci ČSLA. Jsme si vědomi, že mnohé z těchto názorů jsou diskusní povahy. Byli jsme však vedeni snahou, abychom vojenskou vysokou školu co nejvíce přiblížili civilnímu vysokému školství, jehož mnohaleté tradice si nesporně vynucují respekt. Mnohé otázky našeho vojenského školství, zejména vysokého, jsou dosud ne zcela propracované, protože existuje celá řada nejasností o obsahu, předmětu zkoumání a klasifikaci vojenské vědy jako celku a jejich vědních oborů. Až bude tato práce vykonána, pak bude možné reálně a zdůvodněně některé více nebo méně tušené principy výstavby vojenského vysokého školství podložit odpovídajícími argumenty.

SLUŽEBNÍ PŘÍPRAVA

VOJÁKŮ Z POVOLÁNÍ

Služební příprava vojáků z povolání — je příprava v průběhu jejich vojenské služby při výkonu funkce, příprava organizovaná ve služební době. Je důležitou součástí pracovní náplně generálů, důstojníků a praporčíků a její úroveň významnou měrou ovlivňuje celkovou připravenost armády. Na vědomostech, dovednostech a schopnostech velitelů a štábů je přímo závislá veškerá bojová činnost vojsk — tedy i očekávaný úspěch v případném ozbrojeném střetnutí.

Z tohoto důvodu budeme věnovat obsahu a metodám této přípravy neustálou pozornost. Přitom budeme využívat nejen výsledků rozvoje operačního umění a taktiky a dalších odborně vojenských disciplín, ale i výsledků dalších vědeckých bádání, především v oblastech vědeckého řízení, kybernetiky, pedagogiky, psychologie a sociologie.

Jde o to, jak dosavadní empirické a intuitivní metody, práci systémem odhadů a dohadů, vyvozování obecných závěrů z jednotlivých nahodilých zkušeností a subjektivní názory nahradit exaktnějšími a prokazatelnějšími metodami postupně tak, aby se staly základem řešení v dané oblasti. Je třeba získat odvahu k průkaz-

né analýze a syntéze, ke vzdělané a odborné práci za pomoci matematického aparátu, zejména statistiky a operačního výzkumu. Využitím sociologických metod, skutečně dlouhodobým vyhodnocováním a srovnáváním výsledků používané metody a stanoveného obsahu přípravy vojáků z povolání, využitím všech známých a odpovídajících metodických a teoretických prostředků příbuzných oblastí a jejich integrací můžeme zvědečtit daný obor.

Můžeme konstatovat, že výzkumná a teoretická práce — zejména v oblasti operační a taktické přípravy vojáků z povolání — je již na hranici možností, daných objektivními současnými podmínkami. Mezi ně patří rozsah funkčních povinností pracovníků příslušných složek štábů, z nich vyplývající časové možnosti, jejich technické vybavení a v neposlední řadě i příslušné vzdělání v potřebných specializacích.

Vím, že za daných podmínek jsme udělali hodně a bylo by chybou dosavadní výsledky podceňovat. Vznikly některé analytické práce, které rozebírají dílčí problémy služební přípravy vojáků z povolání (tato je již dlouhodobě součástí celoar-
mádního plánu vojenskovědecké práce a

znova se objevila i v akčním programu MNO v roce 1968). I vojenský odborný tisk se touto problematikou několikrát zabýval. V loňském roce vznikly i kolektivní studie o systému přípravy vojáků z povolání v řídicích orgánech a o přípravě na taktických stupních. Úspěšný experiment v novém systému služební přípravy důstojníků svazku proběhl v minulém roce (uveřejněno v Bojové přípravě, Sborník SOBP).

Odpovědní pracovníci, kteří se na jednotlivých stupních velení zabývají služební přípravou vojáků z povolání, nejsou schopni ji systematicky vyhodnocovat a perspektivně a koncepčně řešit. Je to přirozené, protože tito lidé současně zpracovávají veškeré podklady pro služební přípravu. Tento úkol plně vyčerpává jejich pracovní kapacitu a nutí je řešit především běžné operativní problémy. Ze zkušenosti vím, že byla snaha řešit teoreticky tento problém v pracovních týmech. Ani toto řešení nebylo nejšťastnější, a to hlavně pro dočasnost práce těchto týmů a nezávaznost příslušníků těchto kolektivů.

Čím později budeme řešit tento problém, tím později budeme moci realizovat výsledky skutečného vědeckého bádání. Vždyť nejdříve bude nutné vyřešit i takové otázky, jako např. **co centrálně zjišťovat, jakým způsobem evidovat, statisticky srovnávat, co a jak měřit, jak modelovat jednotlivé prvky systému služební přípravy a systém jako celek.**

Současná složitost služební přípravy vyplývá i z naprosté nejednotné úrovně ve všeobecném vzdělání vojáků z povolání a z takřka již nepřehledného dosavadního systému jejich odborné přípravy ve vojenských školách. Tyto stavební kameny, které tvoří základ, na němž máme budovat služební přípravu, jsou tak rozdílného charakteru, že je musíme brát v úvahu při principiálním řešení způsobu a obsahu služební přípravy. S tím budeme počítat až do doby, kdy většina vojáků z povolání bude mít stejnorodou školní základnu pro výkon svých funkcí. Navíc do dnešního

dne není ustálen, definován a přesně vymezen ani pojmový aparát. Úkolů je tedy mnoho.

Systém vojenské přípravy byl vždy důkladnější, promyšlenější a cílevědomější než podobná příprava v kterémkoli civilním povolání. To vyplývá z charakteru samotné vojenské služby v míru — jako školy a přípravy pro případné válečné použití. Nyní však průběžná příprava kádrů v některých civilních odvětvích nejen v zahraničí, ale i u nás dosahuje vysoké úrovně. Už to by mělo být pobídkou pro vojenský systém k usilovné práci v této oblasti.

Nejde ovšem o jednoduchou záležitost. Již první příznaky modernějšího přístupu ke služební přípravě vojáků z povolání signalizují, že jejím zkvalitněním bude vznikat **tlak na kádrové, materiální a finanční fondy**, bez jejichž uvolnění by jakákoli reforma zřejmě byla jen přístipkařením, přičemž bychom nedosáhli ani kvantitativní ani kvalitativní změny

Kádrové řešení naráží na velkou překážku. Máme-li problém řešit skutečně na vědeckém základě, musíme k tomu uvolnit skutečně vědecky fundované kádry. Tzn. vytvořit pracoviště, kde zkušení lidé z praxe a přitom teoreticky vzdělaní se spojí s odborníky — především s pedagogem, psychologem a sociologem. Tito by pak (jejich jediná a stálá pracovní náplň) studovali systém služební přípravy vojáků z povolání v návaznosti na školní případně i mimoškolní přípravu. Měli by za úkol dlouhodobě vyhodnocovat výsledky této přípravy, statisticky zkoumat její obsah i metody, srovnávat požadavky na školení a druhy přípravy s možnostmi praktického uplatnění a na základě toho odpovědně navrhnout příslušným funkčním orgánům — jak zaměřit obsah a jak metodicky ovlivňovat všechny druhy služební přípravy všech kategorií vojáků z povolání

Samozřejmě musí znát cíle této přípravy a navrhnout podle toho volbu optimálních prostředků k jejímu zabezpečení.

Trvalé vyčlenění má význam pro zachování kontinuity, umožnění dlouhodobého sběru údajů a jejich srovnávání, možnost reagovat na neustálý vývoj a prohlubující se pohled na daný problém. Jde i o to, vytvořit stabilní regulátor studia systému.

Tím nechci vyčerpat funkční náplň navrhovaného pracoviště — uvádím jen hlavní myšlenky. Zde chci také připomenout, že dosti kritizujeme systém přípravy důstojníků, ale ten je na nesrovnatelně vyšší úrovni oproti služební přípravě praporčíků, kteří přece také patří do sboru vojáků z povolání. Proto i způsob služební přípravy praporčíků měli bychom řešit odpovídajícím způsobem a na principech korespondujících s podmínkami předběžného vzdělání a potřebami služebního zařazení praporčíků.

V článku jsem chtěl upozornit na to, že je vážný stav v oblasti zkoumání systému přípravy vojáků z povolání, naznačit možný způsob řešení tohoto stavu a vyvolat reakci v myšlení a snad i v písemném vyjádření v odborném tisku. Je pochopitelné, že i současný stav může zůstat zachován (řízení, obsah i metodika). Bude však vyvolávat stále silnější kritiku školených i školitelů a co je nejdůležitější, nebude zcela odpovídat potřebám válečnického a mírového zařazení vojáků z povolání. Vždyť již současné hlasy, upozorňující na opakování témat, zařazování látky nepotřebné pro jakoukoli praktickou činnost a na primitivnost metodických postupů, dostatečně varují.

Nevidím však všechno černě. I dosavadní systém přináší jisté výsledky a je užitečný. Bude pravděpodobně užitečný i v několika dalších letech. Ovšem koncepční činnost vyžaduje čas. Chceme-li pracovat na podkladě exaktních metod, musíme mít včas podklady. Proto se domnívám, že nový způsob služební přípravy vojáků z povolání měli bychom řešit co nejdříve.

Je jasné, že samostatná příprava je neoddělitelnou částí vzdělávacího procesu, který je nepřetržitý. Realizace samostatného studia však naráží na mnohá úskalí a nakonec se téměř vždy, až na výjimečné případy roztříští. Hledáme motivaci této činnosti, která by zavazovala a byla přitažlivá zároveň, která by z nucené činnosti udělala činnost dobrovolnou a uvědomělou nebo aspoň žádoucí. Ani při řešení tohoto problému nelze pracovat amatérským způsobem a diletantsky.

Jak jsem uvedl, jde o široký záběr problémů, které čekají na řešení, a to ne tím způsobem, že na ně budeme ukazovat, že je budeme deklarativně při různých příležitostech uvádět nebo že dosavadní metody budeme nazývat ozdobnými epitety, která by jim měla dodat zdání vědeckosti.

Podplukovník doc. ing. Karel Novotný, CSc.

VOJSKOVÉ LETECTVO

Jaderné zbraně daly armádám kvalitativně nový palebný prostředek. Dosa-
vadní přepravní možnosti vojsk nemohou této kvality dosáhnout a jakékoliv
technické zvyšování rychlosti a průchodnosti pozemních přepravních pro-
středků je dnes prakticky vyloučeno. Snaha odstranit tento nedostatek vede
k orientaci na manévr s využitím třetí dimenze prostoru, tj. na přepravu vojsk
vzduchem.

Jaké požadavky klade soudobá bojová činnost na vzdušnou přepravu, vyplý-
ne z rozboru charakteristických rysů bojové činnosti a perspektivy jejího dal-
šího rozvoje.

Bojovou činnost vojsk ovlivňuje palebný a pohybový systém. Za rozhodující
považujeme palebný systém (dosah a účinek palebných prostředků a jejich
množství u vojsk).

Dříve bylo ničení uskupení protivníka hlavní náplní činnosti pozemních
vojsk. Dnes mají prvořadý úkol — rychle využít účinků jaderných úderů a
dokončit zničení rozbitých částí protivníka. K tomu se nejlépe hodí jednotky,
vyznačující se relativně nejvyšší pohyblivostí — motorizovaná a mechanizo-
vaná vojska.

Mohutných účinků jaderných zbraní mohou však pozemní vojska (včetně
tanků a obrněných transportérů) plně využívat jen v blízkosti čáry dotyku.
Jaderných úderů na cíle v hloubce sestavy protivníka mohou vlastní pozemní
vojska využít až po proniknutí do prostoru rozmístění ničených cílů. To mu
umožňuje zorganizovat protipatření.

Aby k tomu nedošlo, chceme využívat účinků raketových jaderných úderů v hloubce bezprostředně po úderech. Jde vlastně o požadavek, aby kvality obou systémů — tj. palebného i pohybového — byly stejné. **Splnit jej mají vzdušné výsadky.** Z nich jsou pro naši armádu akutální především taktické vrtulníkové výsadky.

Možnost protivníka zasáhnout proti vzdušnému výsadku po jeho vysazení jadernými údery během 15 až 30 minut (viz Zprav-51-90 str. 20 až 28 a Zprav-53-51 str. 12—13) a pozemními silami během 1 až 2 hodin (30 až 45 minut na proniknutí rozkazu a jeho upřesnění a na přípravu potřebných sil k zásahu proti výsadku, 30 až 45 minut na 15 až 20 km přesun do prostoru vysazení výsadku) vyžaduje, aby vzdušný výsadek vedl po svém vysazení **aktivní bojovou činnost.**

Jaké má výsadek možnosti využít vlastních jaderných úderů?

Nespornou předností výsadků je, že jejich **rychlá přeprava** do prostoru vysazení jim umožňuje bezprostřední a tím i **maximální využití účinků jaderných úderů.** Zplánování výsadku a jeho příprava trvá 6 až 8 hodin. Proto nejméně na tuto dobu musí velitel divize, který obvykle použít taktického výsadku plánuje, předvídat situaci. Doba 6 až 8 hodin je nutná na splánování využití vrtulníků, které jsou organizačně v letecké armádě frontu a bývají přidělovány nejčastěji po plucích vševojskovým armádám a odtud jednotlivým divizím.

Předvídat věrohodně a zodpovědně na dobu 6 až 8 hodin a s potřebnou (pro taktický výsadek) prostorovou a časovou přesností vývoj situace je však ne-reálné. Narůstající dynamičnost bojových akcí a prudké změny v poměru sil, způsobené zejména jadernými údery, budou vytvářet složité a často neočekávané situace, **vyžadující reakci velitelů a štábů.**

Vysazení taktických výsadků bude proto často potřebovat upřesnění, případně přeplánování použití výsadku. V praxi na přeplánování kalkulovaná asi poloviční doba je opět příliš dlouhá.

Hlavní problém však bude spočívat v tom, zda vševojsková armáda bude schopna ke změněné době vysazení výsadku příslušné divizi vrtulníky poskytnout.

Těžkosti budou rovněž s přepravní kapacitou armády přiděleného vrtulníkového pluku, který je schopen svými vrtulníky přepravit motostřelecký prapor bez vozidel, raketometů a posilových prostředků.

Je-li mspr vysazován a posilovými prostředky (ženijní četa potřebuje 5 až 6 vrtulníků, baterie PTRS kolem 8 vrtulníků), vzroste potřeba vrtulníků asi na 40 kusů. Vrtulníkový pluk je v tomto případě při normálním úsilí (3 vzlety za den) schopen vysadit denně maximálně dva motostřelecké prapory, tzn., že není s to zabezpečit denně ani vysazení mspr od každé z prvosledových divizí.

Potřeba vysadit ve prospěch prvosledové divize denně alespoň jeden motostřelecký prapor vyplývá z požadavku předcházet protivníka v ovládnutí důležitých prostorů, které mají zvláštní význam pro postup hlavních sil. Jde v podstatě o **předsunutě odřady.**

Za soudobých podmínek, kdy protivník může rychlým manévrem palbou, silami a prostředky zasáhnout proti výsadku, je problematické požadovat od vysazeného mspr (viz tabulka), který je bez dopravní techniky a své hlavní palebné síly (raketometů), aktivní bojovou činnost.

Počet bojové techniky mspr

Druh bojové techniky	Počet kusů		Celkem	Z toho kusů	
	u vojsk	na OT		k vysazení	pozem. sled
kulometry	38	27	65	38	27
RPG 7	28	27	55	28	27
Bzk 82	2	—	2	2	0
RM 130	2	—	2	0	2

Poznámka: OT 62 je vyzbrojen 1 kulometem 7,62 mm a 1 tarasnicí.

Tabulka ukazuje, že palebná síla mspr po vysazení je zhruba poloviční, než za normálních podmínek. Kromě toho je po určitou dobu [nejméně 2 až 3 hodiny] prapor odkázán víceméně sám na sebe.

Je jasné, že současné možnosti vševojskové armády (jeden vrtulníkový pluk) vysazovat taktické vzdušné výsadky **neodpovídají soudobým potřebám.**

Palebná síla ovlivňuje rovněž **sestavu vojsk.**

Dochází nejen ke zvětšení šířek a hloubek sestav jednotlivých organizačních stupňů, ale z důvodů ochrany proti zbraním hromadného ničení jsou poprvé v historii mezi jednotlivými organizačními celky od praporu výše tvořeny předem dokonce mezery. To vše prodlužuje délku manévru a tím pocho-pitelně i čas, který je nutný na pozemní přepravu sil a prostředků při jejich zasazení.

Možnost a také snaha obou protivníků řešit úkoly útokem s využitím mezer na oddělených směrech způsobí, že nejen svazky, ale dokonce i pluky, případně prapory budou bojovat určitou dobu samostatně. K tomu je ovšem třeba je odpovídajícím způsobem vybavit. Zejména jde o podstatné zvýšení palebné síly a možnosti jejího využití.

Krokem ke **zvýšení palebné síly** vojsk je snaha po zavedení malých a mi-niaturních jaderných náplní. Perspektivně lze tedy počítat s tím, že jaderné náplně bude moci používat každé dělo a tím tedy ještě nižší organizační stup-ně, než je tomu dosud. To vytváří předpoklady k dalšímu rozptylování bojo-vých sestav. Považujeme-li proto dnes za hranici rozptýlení prapor, může to v budoucnosti být úkolům uzpůsobená rota.

S rozptýlením bojových sestav souvisí i zvětšení prostorů činnosti jednotli-vých organizačních stupňů. Disproporce mezi potřebou manévru k určité době a do určitého prostoru a možnostmi jeho uskutečnění po zemi tak jen vzroste. Přitom význam včasného manévru druhými sledy a zálohami se nepochybně zvětší. Bude to často jediná možnost nadřazeného, jak ovlivnit bojovou činnost podřízených.

Úspěch bude patřit tomu, kdo dovede lépe uplatnit a skloubit svůj palebný a pohybový systém a tomu, jehož vojska se budou pohybovat rychleji v obtíž-ných a složitých bojových situacích a budou tak schopna vytvořit v daném čase a prostoru palebnou převahu nad protivníkem.

Rozpor mezi narůstající délkou potřebného manévru a potřebou zkrátit dobu nutnou na jeho realizaci může řešit jen podstatné **zrychlení manévru vojsk. To může zabezpečit jen přeprava vzduchem.** Nezbytným předpokladem přitom je, že příslušný stupeň bude mít také k tomu potřebné prostředky.

Skutečnost, že při pozemním manévru může dojít k neočekávaným střetnutím přesunovaných sil s protivníkem, jen podtrhuje význam přepravy alespoň části sil vzduchem. Povede k tomu i to, že s přibývajícím počtem jaderných úderů bude přibývat i množství požárů a závalů, případně radioaktivními látkami zamořených prostorů na směrech přesunu. To pozemní přepravu vojsk, ne-li znemožní, tedy alespoň ztíží. **Rychlých a překvapivých účinků jaderných zbraní bude možné využít jen stejně rychlým a překvapivým manévrem pozemních vojsk.** To zabezpečí pružný manévr části pozemních sil vzduchem. Toho lze dosáhnout, budou-li organickou součástí vševojskových svazků i armád **vrtníkové jednotky.**

Požadavek je opodstatněný tím spíše, že každá divize USA má již dnes ve své organizaci letecký prapor o 41 vrtulnících (viz Zprav-53-54 str. 65). V jeho možnostech je dvěma koloběhy přesunout americkou pěší rotu a čtyřmi koloběhy americký pěší prapor (viz Zprav-51-89, str. 85). Zkušenosti z válek v Koreji a Vietnamu ukazují na trend — zvýšit kapacitu přepravy vzduchem u pozemních vojsk USA a ostatních členů NATO.

Takto dosahovaná mobilita umožňuje veliteli americké divize rychlé soustředění sil a prostředků k získání potřebné převahy v daném prostoru a zvyšuje prakticky její bojový potenciál. Rychlost přesunu vojsk vrtulníkem je v průměru 180—240 km za hodinu, tj. 6—8krát větší než u pozemního (30 km/hod.); je předpoklad, že se bude dále zvětšovat.

Pravděpodobný protivník, jeho výzbroj a možnosti patří k rozhodujícím činitelům ovlivňujícím zásady bojové činnosti vojsk. **Má-li proto naše divize úspěšně bojovat s divízi protivníka, musí mít obdobné možnosti, jako má ona.** Organické začlenění vrtulníkové jednotky do divize umožňuje kdykoliv manévr částí sil vzduchem a tak získat a udržet převahu sil a prostředků tam, kde je to z hlediska plnění úkolů účelné.

Význam rychlého manévru platí i pro **manévr protitankovými prostředky.**

Poněvadž tanky jsou u obou bojujících stran hlavními prostředky k rozvíjení úspěchu, musí být boj s tanky protivníka nedílnou součástí každé bojové činnosti a všech prvků bojových a operačních sestav. Navíc se k ničení tanků tvoří ještě protitankové zálohy a pohyblivé odřady zatarasovací.

Potíže s manévrem sil a prostředků po zemi platí v plné míře i pro manévr záloh a pohyblivých odřadů zatarasovacích. Při současném pronikání protivníka do hloubky naší sestavy na několika směrech, je možnost použít jedny a tytéž protitankové prostředky postupně na více směrech časově nemyšlitelná.

Je možné vytvořit několik protitankových záloh a pohyblivých odřadů zatarasovacích, což znamená růst sil, nebo ponechat dosavadní počty a přepravovat je vzduchem z jednoho směru na druhý. **Druhý způsob je vhodnější,** perspektivní a šetří síly.

Rychlost manévru protitankových prostředků (hlavně PTRS) na vrtulnících do prostoru či na směry nejvíce ohrožené postupem protivníka umožní zasahovat mu překvapivý úder a zastavit jeho postup.

Zvláštní důraz u vojsk, přepravujících se vzduchem, je třeba položit na jejich palebné zabezpečení, a to v době přepravy vzduchem a na palebnou podporu vojsk po vysazení v prostoru činnosti.

Mezi rychlostí vrtulníků a proudových stíhačů a stíhačů bombardérů, které let vrtulníků zabezpečují, jsou značné rozdíly. Letouny mohou bránit vrtulníky proti letounům zhruba stejných vlastností, jako mají samy.

Obrana vrtulníků proti činnosti pozemního protivníka a před jeho vrtulníky proudovými letouny je problematická. Potíže budou i s vyhledáváním a ničtím cílů. Obdobně tomu bude i s palebnou podporou výsadku po vysazení.

Je proto účelné, aby palebné zabezpečení vrtulníků během letu a stejně i palebnou podporu vojsk po vysazení uskutečnil prostředek, který může výsadek po celou dobu přepravy a také po vysazení bezprostředně sledovat a cíle, které výsadek ohrožují samostatně vyhledávat a ničit. Takovým prostředkem je **vhodně vyzbrojený vrtulník sám**.

Úloha letectva pak bude spočívat v tom, že bude bránit vrtulníky přepravovaná vojska před letectvem protivníka a ničit jeho přesunující se pozemní síly na přístupech (mimo dosah vrtulníků) ve vzdálenosti kolem 50 km a více od čáry dotyku.

Nové podmínky bojové činnosti kladou vysoké požadavky na **velení vojskům**.

Nasycenost vlastních i nepřátelských vojsk účinnými palebnými prostředky, zejména jadernými, umožňuje dosahovat rychlých zvratů v situacích a tím i náhlé střídání druhů bojové činnosti. To velení vojskům ztěžuje tím spíše, že faktor času nutí velitele a štáby rychle a přitom reálně se rozhodnout a rozhodnutí doručit vojskům. Proto musí mít velitelé a štáby včas a v odpovídajícím množství potřebné informace. Splnění tohoto úkolu předpokládá mít dostatek kvalitních prostředků k získání potřebných informací a dále mít také prostředky k jejich včasnému doručení tomu, kdo se na základě nich má rozhodnout.

S rozšiřováním pásem činnosti jednotlivých organizačních stupňů, zvyšováním tempa postupu a rychlými změnami bojových situací porostou požadavky na průzkum a vzroste význam vzdušného průzkumu všeho druhu.

Při širších pásmech činnosti a hlubších úkolech zvýší se i potřeba vysazování průzkumných či diverzních skupin do hloubky sestavy protivníka.

Jedním z důležitých úkolů **vzdušného průzkumu** bude vyhledávat vhodné cíle, zejména jaderné prostředky protivníka, pro vlastní jaderné úder a stanovovat parametry zjištěných cílů.

Vedle normálních průzkumných úkolů počítáme, že letectvo, případně vrtulníky použijeme k radiačnímu průzkumu. Bude proto účelné, aby prostředky vzdušného průzkumu byly organicky začleněny již na stupni vševojskový svazek.

Zprávy bez reálných a včas z nich vyplývajících opatření jsou zcela samoúčelné. Je proto třeba, aby cíl sběru zpráv, tj. rozhodnutí proniklo včas k vykonavatelům. Při složitosti situace na bojišti a vzhledem k nevhodným podmínkám pro šíření elektromagnetických vln může být v některých případech jediným prostředkem dopravy rozhodnutí vzdušná cesta. Někdy postačí, aby vrtulník pracoval jako retranslační stanice, jindy bude nutné doručit zprávy letounem, či vrtulníkem až k vykonavatelům.

Vrtulníky jako prostředek velení mohou sehrát významnou úlohu také **při rekognoskaci os a při regulaci přesunů**. V důsledku závalů a zamoření stanovených os a případně v důsledku změn v situaci na bojišti bude docházet ke změně pochodových os. Rychlé doručení nového rozhodnutí vojskům bude pak **prvořadé**.

Ve střetném boji může velitel použít vrtulník také k osobní rekognoskaci. Jejím cílem bude doplnit informace o situaci vlastních i protivnických vojsk

a o terénu a na základě nich upřesnit a konkretizovat přímo ze vzduchu manévr do boku a týlu protivníka.

Avšak ani pozemní manévr neztrácí na významu. Jednotky přesunuté vzduchem budou jakýmsi předsunutým odřadem, který vytvoří podmínky pro postup hlavních sil. Těchto podmínek musí hlavní síly využít k co nejrychlejšímu postupu. Jen tak lze zabezpečit, že vysazené jednotky, které jsou vystaveny tlaku protivníka (včetně JZ), nebudou zničeny dříve, než se spojí s hlavními silami.

I při zvýšení manévruschopnosti a průchodnosti pozemních vojsk, přesto většinu vozidel divize tvoří kolová vozidla. To váže divizi, zejména její týly, na silnice, mosty apod.

Řada těchto objektů bude zničena a na směr postupu bojových jednotek se vyskytnou i jiné, ať již umělé, či přirozené překážky. Umožnit jejich rychlé překonání bude úkolem ženijního vojska. Toho lze dosáhnout včasným zjištěním druhu překážky, stanovením materiálu potřebného k jejímu překonání a jeho přisunutím a konečně i efektivní úpravou či stavbou. Při veškeré této činnosti mohou velmi pomoci vrtulníky. Zvlášť velký význam bude mít tato činnost při přisunu a zasahování druhých sledů a záloh.

Dále bude nutné poskytnout pomoc jednotkám napadeným jaderným úderem. Rychlá likvidace následků jaderného napadení (dříve, než může protivník účinků jaderného úderu využít) je základním předpokladem úspěchu bojové činnosti vlastních vojsk na daném směru.

Vedle obnovení bojeschopnosti vojsk a velení bude mít velký význam **poskytnutí lékařské pomoci raněným**, eventuálně jejich odsun k odbornému lékařskému zásahu.

Vrtulníky svou schopností přistát přímo v prostoru raněných a jejich rychlým odsunem do polních nemocnic mohou zachránit stovky, ba tisíce raněných, odsouzených jinak k smrti.

Stejně jako k odsunu raněných mohou být vrtulníky, jak ukazují zkušenosti USA ve Vietnamu, použity k evakuaci poškozené bojové techniky. Ovšem té, kterou nebude možné opravit na místě. Pro opravy na místě můžeme vrtulníky použít k přisunu odborníků — opravářů a součástek či agregátů potřebných k opravě. Návaznost vyřazené techniky se tím značně urychlí.

V některých případech použijeme vrtulníky k rychlému přisunu materiálu různého druhu, zejména munice a PHM. Přísun materiálu kolovými vozidly bude mnohdy velmi ztížen a někdy i znemožněn.

Jen vzduchem bude v některých případech možné zabezpečit další úspěšnou činnost těch částí, které budou bojovat samostatně, případně i v obklíčení, což nebude při nesouvislých frontách a vysoké dynamičnosti boje zvláštností.

KLASIFIKACE A KÓDOVÁNÍ

operačně taktické informace

Tímto článkem chceme pokračovat ve zdůvodňování nutnosti vytvořit integrovaný systém velení, který by odpovídal současným možnostem využití automatizace. Chceme seznámit čtenáře s výsledkem našeho bádání.

Jedním z dílčích našich úkolů je totiž zpracovat model informačního systému velitelství vševojskové armády. Vnést systém a pořádek do existujících a uvnitř štábů cirkulujících informací znamená zmodernizovat, zrychlit a zkvalitnit řízení vojsk, zejména v bojových situacích. Jednou z nutných cest k tomu je klasifikace.

Nejdříve krátce k vysvětlení nutných pojmů:

Cílem klasifikace je zorganizovat informace tak, aby se ulehčila jejich identifikace pro daný informační požadavek, tj. určit soubor znaků, jež jsou v korelaci s daným informačním požadavkem.

Klasifikace znamená třdit, tj. uspořádat nebo včlenit do třídy nebo tříd podle podobnosti nebo rozdílnosti. Třída se při tom v logice definuje jako skupina libovolně specifikovaných prvků. Klasifikace představuje seskupení věcí podle podobnosti. Přitom podobností je nepřehledné množství: podobnost v čase, kvalitě, prostoru, původu, obsahu, formě atd. Klasifikační systémy se pak zakládají na formulování těch podobností nebo rozdílností, které budou užitečné pro daný průzkum. Proto naše klasifikace operačně taktické informace bude účelová, zaměřená k sestavení a analýze modelu informačního procesu ve vojenském dynamic-

kém systému, jímž je např. velitelství vševojskové armády.

Informační proces na velitelství vševojskové armády se projevuje v manipulaci s **vojenskou informací**, tj. rozsáhlým oborem informací, vyděleným z celku informace svým významovým vojenským zaměřením. Chceme-li modelovat informační proces v polním velení, v bojových situacích, zúžujeme dále pojem vojenské informace na **operačně taktickou informaci**, jež představuje pouze určité odvětví vojenské informace. Jako operačně taktickou informaci chápeme každou informaci týkající se operačně taktických systémů a informací, vztahují se na přípravu a vedení operace a boje. Zahrnujeme sem i ty informace, které se součinnostně týkají obrany státu. Jsou to tedy informace o přípravách operací, o situacích, průběhu boje a operace, součinnostně i o teritoriu.

Množství a různost základních informací, sdružených informací a informačních souborů, vyskytujících se na všech místech a stupních přípravy a vlastního velení v boji a operaci a jejich potřeba klasifikace pro danou potřebu modelování informačního systému nám ukázaly nutnost agregace informačního obsahu v tzv. **metainformaci**. Tuto chápeme jako účelově zjednodušené obecně vyjádřené schéma informačního obsahu. Např. informace nazvaná „zamorení terénu“ vyjadřuje jako metainformace zobecněnou množinu konkrétních informací s rozdílným informačním obsahem, ale se stejným obsahovým schématem.

Pro potřebu analýzy informací s jejich klasifikací souvisí i jejich zařazování do příslušných repertoárů. **Repertoár** je definován jako množina informačních podnětů (reakcí), které se na určitém vstupu (výstupu) vyskytují nebo mají vyskytovat. Jednotlivé podněty nebo reakce tvoří prvky daného repertoáru, seřazené podle různých hledisek analýzy (abecedně, pořadově, souborově apod.). Podstatou repertoáru je tedy přehled informací (meta-informací) na vstupech, výstupech a v paměti každého místa výskytu zkoumaného systému.

Význam klasifikace operačně taktické informace vystupuje do popředí v souvislosti s možnostmi jejího využití, např. při statistickém zkoumání, strojovém zpracování aj. K jakékoli operaci a zejména ke strojovému zpracování musí být informace nějak zaznamenána. Přiřazování symbolů, určených pro transformaci informace, nazýváme **kódováním**. Kód je zde tedy systém znaků a pravidel k zjednodušení vyjádření informace technickým způsobem bez ohledu na obsah. Představuje formu informace, určenou pro záznam i transformaci v průběhu dalšího jejího zpracování, zejména strojového. Kód není obecně srozumitelný bez znalosti kódového systému a jeho volba úzce souvisí s možnostmi jednotlivých prostředků pro sběr, zpracování a uchování informace.

PŘÍSTUP K ŘEŠENÍ KLASIFIKACE OPERAČNĚ TAKTICKÝCH INFORMACÍ

I náš přístup ke klasifikaci je účelovým tříděním. Před zahájením klasifikace bylo třeba nejdříve vytyčit její cíl a případně omezující klasifikační hlediska. Cílem klasifikace operačně taktické informace je modelování informačního systému na stupni velitelství vševojskové armády v útočné operaci. Tento cíl byl stanoven takto: Roztřídit množinu operačně taktických informací do určitých obecných klasifikačních skupin a podskupin (tříd a podtříd), vzniklých historicky v podobě vžitých pojmů a to

- a) podle informačního obsahu,
- b) podle určitých charakteristických znaků, doprovázejících každou informaci.

Omezující hlediska jsou dána tím, že: — zúžujeme rozsah výskytu operačně taktické informace časově i obsahově, a to na určitou omezenou dobu (trvání útočné operace armády) a určité repertoáry, obsahující pouze informace z oblasti útočného boje a operace. V tomto případě však omezení není tak podstatné,

aby ovlivnilo možnost obecnějšího využití dosažených výsledků;

— omezujeme obecné obsahové třídění na rozsah, který ještě může být zobrazen a vyhodnocen v modelu informačního systému. Obecnější a konkrétnější, tj. v hierarchii klasifikace vyšší a nižší třídění, které v daném modelu nemůžeme zobrazit, jsme zatím nedělali.

Při klasifikaci vycházíme z množiny operačně taktických informací, které třídíme, tj. klasifikujeme jednak z obecného obsahu informací, jednak z hlediska charakteristických znaků.

KLASIFIKACE OBSAHOVÁ

Obsah informace je její smyslová, významová náplň a je vytvářen pojmy, které vyjadřujeme slovy. Obsah informace vlastně informací jako takovou vytváří. Bez obsahu není žádná informace. Dobrá a účelová klasifikace informačního obsahu je při modelování informačního systému otázkou zásadní. Správná obsahová klasifikace umožňuje tok informací v systému řádně uspořádat a zavést na štábech logicky zdůvodněnou dělbu práce. Je zvláště důležitá pro přípravu automatizovaného zpracování informací

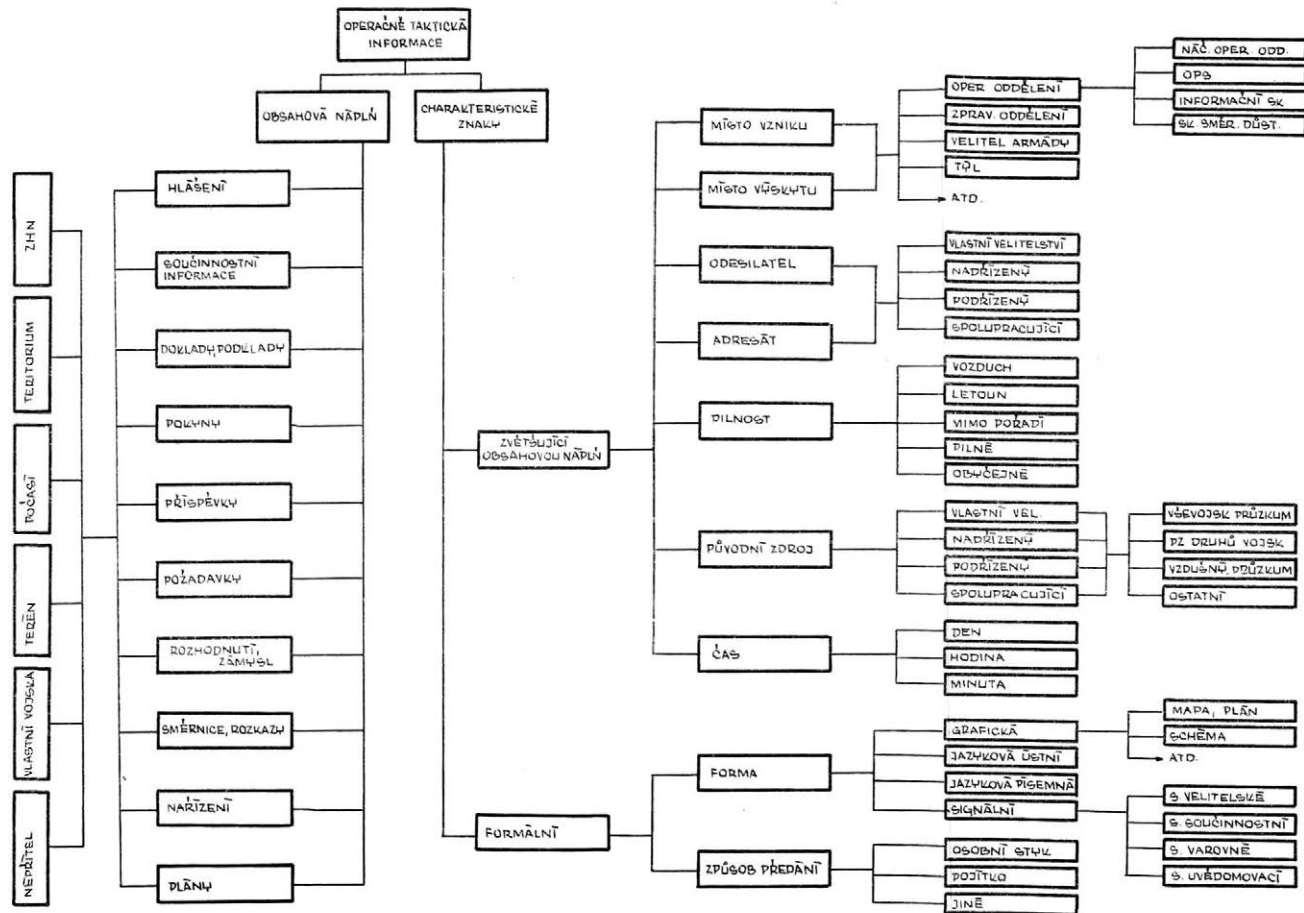
Vycházíme z předpokladu, že v průběhu delšího časového období se ve velení a v práci štábu vytvořil určitý obecně agregovaný pojem informačního obsahu, který je třeba utřídit. Jde např. o směrnice, rozkazy, zámysly apod., které již tímto svým názvem — pojmem nám dávají určitou představu o jejich obecném rozsahu a jsou pro potřebu modelování nutné. Tuto klasifikační třídu jsme nazvali **skupinou informací**. Informační produkty této skupiny chápeme ve smyslu teorie informací jako informační soubory, složené z množiny informací o nepříteli, vlastních vojscích atd. Abychom mohli obsah takto pojatých informačních souborů dále klasifikovat podle obsahu — objektu, koho nebo čeho se informace týká, skupiny informací dále dělíme podle objektového dělení na **podskupiny informací**. Tyto vzhledem k potřebě modelování informačního systému dále dělíme jen u některých podskupin [ZHN].

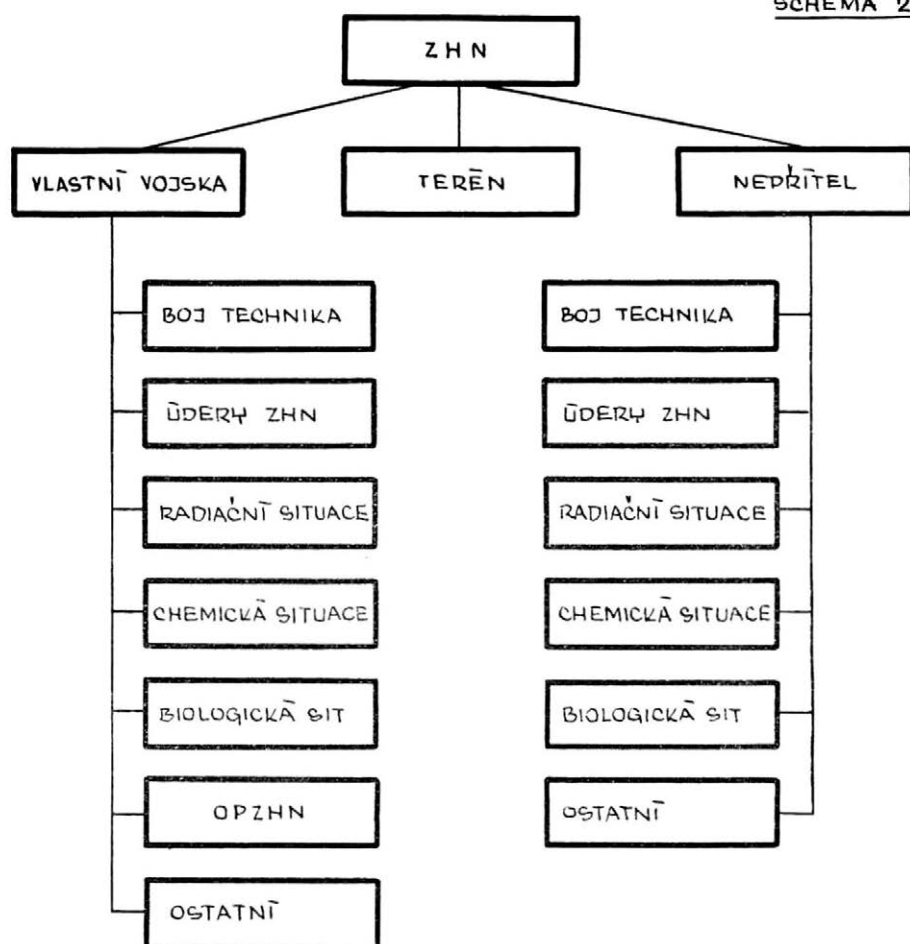
Operačně taktické informace jsme rozdělili vzhledem k jejich obsahu do 10 skupin — viz schéma 1. Těchto 10 skupin stačí postihnout všechny operačně taktické informace, které se v informačním procesu při velení v útočném boji na stupni vševojskové armády vyskytují.

Každá z těchto 10 skupin má dále 6 podskupin, vydělených podle obsahové

SCHEMA KLASIFIKACE OPERACNE TACTICKE INFORMACE

SCHEMA 1

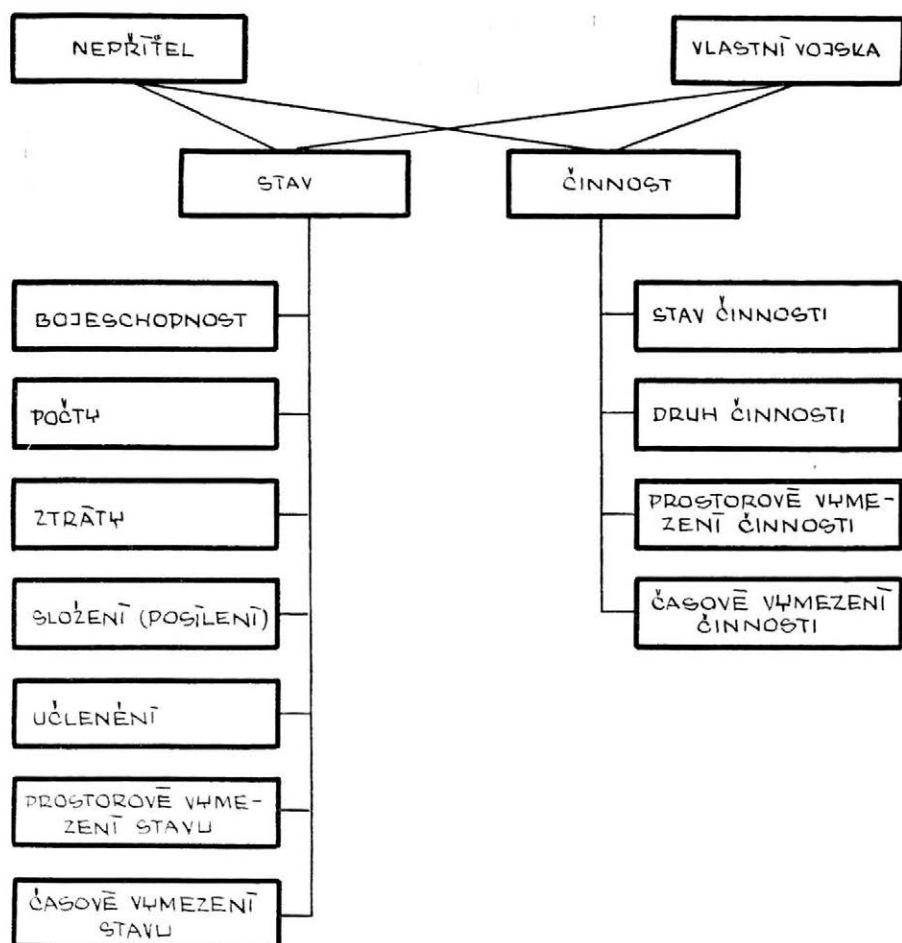
objektové klasifikace. ZHN jsme vyčlenili jako samostatnou podskupinu pro jejich důležitost, která se v procesu plánování a řízení operací velitelstvím vševojskové armády projevuje. Z těchto důvodů jsme tuto podskupinu i dále rozpracovali — viz schéma 2.

Vzhledem k tomu, že modelování informačních systémů je začáteční výzkumnou prací, netřídili jsme dále informační obsah těchto podskupin. Klasifikace vychází z dnešních našich potřeb a možností. Bude-li nutné, můžeme pokračovat v dělení na další třídy a podtřídy. Zřejmě bude třeba minimálně rozpracovat další dělení podskupin „nepřítel“ a „vlastní vojska“. Příklad — viz schéma 3.

Pokud pro jiné účely nebude možné použít obsahové agregace do metainformací, bude třeba třídění dovést až do základních informací.

KLASIFIKACE PODLE CHARAKTERISTICKÝCH ZNAKŮ INFORMACE

Pro potřeby modelování informačního systému je třeba i klasifikace charakteristických znaků informace. Tyto znaky obsah každé informace doprovázejí, anebo jsou pro zkoumání informačního systému na jeho modelu tak důležité, že je musíme podchytit. K rozboru těchto zna-

ků jsme přistoupili v souvislosti s úvahami o možnostech využití statistického zkoumání pro potřebu modelování informačního systému.

První skupinu tvoří ty **charakteristické znaky, které zvětšují obsahovou náplň informace**. Jsou to (schéma 1): místo vzniku informace, místo výskytu, odesílatel, adresát, pilnost, původní zdroj a čas. V dalším si všimneme pouze některých z nich.

Místem vzniku informace rozumíme tu složku (místo) zkoumaného systému, kde informace v určité konkrétní podobě vznikla jako výsledek transformačního procesu složky.

Místem výskytu rozumíme takové místo ve štábu, kde se při zkoumání určitého systému vyskytují, přicházejí, odcházejí nebo končí a sledují informace. U velitelství armády to mohou být nejen jednotliví funkcionáři, skupiny a oddělení, místa velení, ale i jednotlivá pracoviště spojovacího uzlu, funkcionáři jednotek a útvarů obsluhy míst velení apod. Název místo výskytu je ve vojenské terminologii nový termín, který je nutný pro modelování a zkoumání vojenských informačních systémů.

Pro upřesnění chápání pojmů místo vzniku a místo výskytu uvádíme možný

příklad: Při zkoumání podsystemu operačně plánovací skupiny operačního oddělení je tato skupina místem výskytu informací. Zde zkoumáme, odkud informace sem přicházejí, jak jsou zpracovávány, komu odcházejí. Jestliže do této podskupiny OPS přijde informace „Rozhodnutí velitele armády“, označujeme jako místo vzniku této informace podsystem velitele armády. Při tom samozřejmě místo výskytu může být současně i místem vzniku informace.

Původní zdroj informací zkoumáme při modelování u některých informací, např. o jaderných zbraních a jejich účerech. Zdrojem operačně taktické informace obecně je objektivní realita. Původním zdrojem pak rozumíme technické zařízení nebo člověka, který jako první obraz objektivní reality přijal, zpracoval, dal mu příslušnou formu a vřadil jej do informačního toku. Za původní zdroj informace můžeme proto považovat člověka vybaveného technikou, nebo techniku samotnou.

Druhou skupinu klasifikace podle charakteristických znaků tvoří **formální charakteristické znaky**, které nezvětšují obsahovou náplň informace. Z těch jsme vybrali jako potřebné pro modelování informačních systémů dva hlavní: formu předání a způsob předání.

Formou operačně taktické informace rozumíme označení tvaru (podoby), ve které je informace předávána. Při tom jsme si vědomi toho, že obsah a forma tvoří nedílnou dialektickou jednotu. Klasifikaci formy jsme promítli do 4 podskupin: jazyková ústní, jazyková písemná, grafická, signální. Tyto skupiny jsme dále roztříbili podle výčtu všech forem v těchto základních 4 podskupinách, např. v grafické: mapa, plán, schéma, graf, pozemní fotografie, letecký snímek, magnetofonová páska, děrná páska atd.

Způsob předání je charakteristický znak, který označuje jakého prostředku a způsobu bylo použito k předání informace. Způsob předání závisí na dané situaci, časových možnostech a dostupných spojovacích prostředcích.

Další charakteristické znaky, které jsme po zvážení všech okolností vypustili, jsou: příjemce, který se kryje s místem výskytu informace, četnost a periodicitu, které je možné vyhodnotit teprve v souvislosti s důkladným statistickým zkoumáním, hodnověrnost, kterou zatím nelze vyhodnocovat proto, že neznáme kritéria hodnověrnosti pro jednotlivé zdroje informací.

KÓDOVÁNÍ OPERAČNĚ TAKTICKÉ INFORMACE

Zavedení kódování do konstrukce modelu informačního procesu není jistě bezdůvodné. Klasifikace třídí informace z hlediska jejich obsahu a charakteristických znaků. Pro práci s roztříštěnými informacemi při modelování je nutné převést jejich obsah a charakteristiku z verbálního stavu do symbolů takové soustavy, která bude vyhovovat všem požadavkům, vycházejícím z cíle modelování.

Uvedeme jeden z možných přístupů při kódování, který jsme uplatnili při řešení modelu informačního systému velitelství vševojskové armády. Začneme nejdříve s objasněním hlavních požadavků na kódování.

Při volbě kódovaného systému jsme přihlíželi k těmto požadavkům:

a) **účelnost** kódu, tj. jakému cíli kódování a celá práce má směřovat. Při práci na modelu informačního systému jsme vyšli z cílů rozvoje velení v ČSLA. Jedním z těchto cílů je analýza a projektování v oblasti velení, která má být soustředěna na postupnou tvorbu integrovaného, automatizovaného systému vojenských informací. Vzhledem k perspektivnímu použití moderní automatizační techniky, která pracuje s číselnými soustavami, jsme zvolili příznakový systém kódování a jako nejvhodnější příznak jsme vzali číselný kód.

Volba číselného kódu umožňuje také využití děroštitkových strojů a samočinných počítačů již v průběhu analýzy a modelování informačního procesu, což při zpracování a vyhodnocení velkého množství informací v současných vojenských informačních systémech není naprosto zanedbatelné. Stejně tomu bude i při statistickém zjišťování informačních procesů na cvičení a při vyhodnocování získaných výsledků.

b) **Optimalita** kódu: za optimální kód považujeme ten, který umožní při kódování dosud neznámé množiny informací použít minimální konečný počet elementárních symbolů.

Z hlediska účelnosti je nejvhodnější číselný kód. Při jeho použití můžeme vybrat libovolný počet elementárních čísel — symbolů. K požadavku minimálního konečného počtu elementárních symbolů vyhovoval nejvíce desítkový číselný kód: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. Umožňuje také odkamžité použití děrných štítků, jejichž 90 sloupců s čísly 0 až 9 poskytuje velkou kombinační kapacitu. Desítkový čí-

Přidělení kódového čísla klasifikačním znakům

Název klasifikačního znaku		Celkový počet klasifikač. znaků	Potřebný počet míst kódového čísla	Kódové číslo přidělené klasifikačnímu znaku
1. Skupina „obsah informace“	hlášení	10	1	0
	součinnostní informace		1	1
	doklady, návrhy, závěry		1	2
	pokyny		1	3
	příspěvky		1	4
	požadavky		1	5
	rozhodnutí, zámysl		1	6
	směrnice, rozkazy		1	7
	nařízení		1	8
	plány		1	9
2. Charakteristický znak „místo vzniku informace“	velitel armády	20	3	000—049
	náčelník štábu		3	050—099
	operační oddělení		3	100—199
	zpravodajské oddělení		3	200—249
	spojovací oddělení		3	250—299
	politická správa		3	300—349
	VRVD		3	350—399
	PVO		3	400—449
	LOS		3	450—499
	ženijní oddělení		3	500—549
	chemické oddělení		3	550—599
	zástupce vel. armády		3	600—649
	týl armády		3	650—699
	technické oddělení		3	700—749
	org., evid. a dopl. odd.		3	750—799
	kádrové oddělení		3	800—819
	ostatní		3	820—849
	nadřazený		3	850—899
	podřazený		3	900—949
	teritorium		3	950—979
	sousední armáda		3	980—999
3. Podskupina „objekt informace“	nepřítel	6	4	0000—2999
	vlastní vojska		4	3000—6999
	ZHN		4	7000—8999
	terén		4	9000—9499
	počasí		4	9500—9599
	teritorium		4	9600—9999

Přehled rozsahu prvního čtyřmístného kódového čísla

Kvalifikační znaky „místa vzniku informace“	Přidělené kódové číslo	Klasifikační znaky „obsahu informace“ a přidělená kódová čísla									
		hlášení	součin. informace	doklady, návrhy, podklady	pokyny	příspěvky	požadavky	rozhodnutí, zámysl	směrnice, rozkazy	nařízení	plány
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
velitel armády	000—049	0000—0049	1000—1049	2000—2049	3000—3049	4000—4049	5000—5049	6000—6049	7000—7049	8000—8049	9000—9049
náčelník štábu	050—099	0050—0099	1050—1099	2050—2099	3050—3099	4050—4099	5050—5099	6050—6099	7050—7099	8050—8099	9050—9099
operační oddělení	100—199	0100—0199	1100—1199	2100—2199	3100—3199	4100—4199	5100—5199	6100—6199	7100—7199	8100—8199	9100—9199
zpravodajské oddělení	200—249	0200—0249	1200—1249	2200—2249	3200—3249	4200—4249	5200—5249	6200—6249	7200—7249	8200—8249	9200—9249
spojovací oddělení	250—299	0250—0299	1250—1299	2250—2299	3250—3299	4250—4299	5250—5299	6250—6299	7250—7299	8250—8299	9250—9299
politická správa	300—349	0300—0349	1300—1349	2300—2349	3300—3349	4300—4349	5300—5349	6300—6349	7300—7349	8300—8349	9300—9349
VRVD	350—399	0350—0399	1350—1399	2350—2399	3350—3399	4350—4399	5350—5399	6350—6399	7350—7399	8350—8399	9350—9399
PVO	400—449	0400—0449	1400—1449	2400—2449	3400—3449	4400—4449	5400—5449	6400—6449	7400—7449	8400—8449	9400—9449
LOS	450—499	0450—0499	1450—1499	2450—2499	3450—3499	4450—4499	5450—5499	6450—6499	7450—7499	8450—8499	9450—9499
ženijní oddělení	500—549	0500—0549	1500—1549	2500—2549	3500—3549	4500—4549	5500—5549	6500—6549	7500—7549	8500—8549	9500—9549
chemické oddělení	550—599	0550—0599	1550—1599	2550—2599	3550—3599	4550—4599	5550—5599	6550—6599	7550—7599	8550—8599	9550—9599
zástupce vel. armády	600—649	0600—0649	1600—1649	2600—2649	3600—3649	4600—4649	5600—5649	6600—6649	7600—7649	8600—8649	9600—9649
týl armády	650—699	0650—0699	1650—1699	2650—2699	3650—3699	4650—4699	5650—5699	6650—6699	7650—7699	8650—8699	9650—9699
atd.	atd.				atd.						

selný kód vyhovuje rovněž při použití samočinných počítačů.

c) **Inversibilita** kódu znamená, že každá informace bude mít svůj určitý číselný kód. Dvě různé informace nemohou mít stejné kódové číslo a stejně tak dvě různé kódové čísla nemohou znamenat jednu informaci.

Vzájemná jednoznačnost bude tedy určující podmínkou inverzibility. Inverzibilitu kódu můžeme prověřit zjištěním nebo porovnáním:

1. kódová čísla různých informací musí být různá,
2. kódová čísla jakékoliv informace nesmí být totožná se žádným z počátečních dvou čtyřčíslí kódového čísla jiných informací.

VYTVÁŘENÍ KÓDOVÉHO SYSTÉMU

Výsledkem klasifikace je roztržiděná množina informací do různých skupin a podskupin podle klasifikačních hledisek. Pro každou informaci podle jejího klasifikovaného obsahu a klasifikovaných charakteristických znaků je nutné podle určitého systému přiřadit kódové číslo neboli příznak. Při určování kódového čísla tedy vycházíme z určitého kódového systému, který je už zaveden nebo který teprve tvoříme. Možný postup při vytváření kódového systému ukážeme na příkladu. Půjde o přiřazování kódovaného čísla pro „obsah informace“ a charakteristický znak informace „místo vzniku informace“.

Každá z těchto skupin má podskupiny: nepřítel, vlastní vojska atd.

Charakteristický znak informace „místo vzniku informace“ určí složka velitelství armády, kde informace v dané podobě vznikla jako výsledek určité transformace [složkou může být např. operační oddělení, velitel armády, náčelník spojení atp.], nebo určí složka mimo velitelství armády pod agregovaným názvem: nadřízený, podřízený, sousedé, teritorium.

Podstata vytváření kódového systému spočívá v určení:

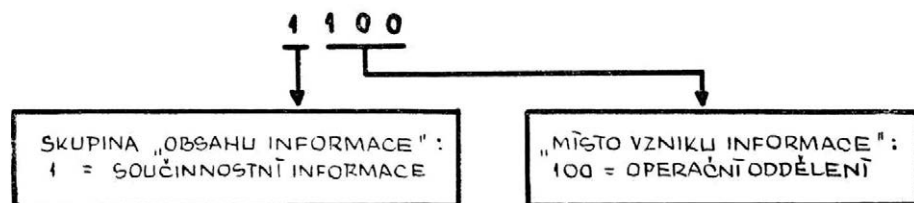
- a) konečného seznamu všech klasifikačních znaků, které je nutné zakódovat,
- b) počtu míst kódového čísla (příznaku),
- c) rozsah kódového čísla přiděleného klasifikačnímu znaku.

Možný způsob řešení kódového systému — viz tab. 1.

Celková potřeba míst kódového čísla pro zakódování všech skupin a podskupin „obsahu informace“ a „místa vzniku informace“ je 8 ($1 + 3 + 4$). Pro snadnější práci s těmito kódovými čísly jsme je rozdělili do dvou čtyřmístných kódových čísel:

a) v prvním čtyřmístném kódovém čísle (viz tabulka 2) je

- na prvním místě zakódována skupina „obsah informace“;
- na dalších třech místech je zakódováno „místo vzniku informace“, např.:

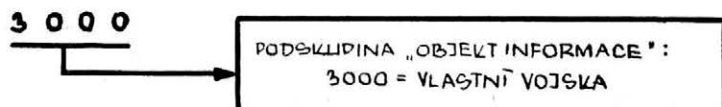

Vycházíme z počtu nebo rozsahu skupin a podskupin. „Obsah informace“ má skupiny:

- hlášení,
- součinnostní informace,
- doklady, návrhy, podklady atd.

Jde tedy o součinnostní informaci, která vznikla na operačním oddělení.

b) v druhém čtyřmístném kódovém čísle je zakódována podskupina „obsahu informace“ a sice „objekt informace“. Např.:

Jde tedy o informaci o vlastních vojscích.

Při psaní obou kódových čísel píšeme mezi nimi tečku. Např. kódové číslo: 1100.3000 znamená určitou součinnostní informaci, která vznikla na operačním oddělení a týká se vlastních vojsk. Přesné znění této informace najdeme podle kódového čísla v repertoáru informací anebo naopak podle informace v repertoáru její příslušné kódové číslo. Tak je zabezpečena invertibilita kódu.

METODICKÝ POSTUP PŘI KÓDOVÁNÍ V PROCESU MODELOVÁNÍ INFORMAČNÍHO SYSTÉMU

V průběhu konstrukce modelů informačních podsystemů velitelství armády jsme postupně u každého podsystemu zpracovali organizační schémata s popisem a bloková schémata informačního procesu. Dále při konstrukci modelu transformačního procesu jsme zachytili vstupní a výstupní informace do jednotlivých transformačních kroků, zatím bez kódových čísel. V další etapě práce jsme sestavili repertoáry informací: souborový a pořadový.

Při tvorbě **souborového repertoáru** jsme postupně vybrali z modelu transformačního procesu všechny vstupní a výstupní informační **soubory** a zařadili podle klasifikačního obsahového dělení do 10 částí souborového repertoáru (0 — hlášení, 1 — součinnostní informace atd.). Stejně, opakující se soubory jsme zapsali jen jednou.

V souborovém repertoáru jsme přidělili informačním souborům **první čtyřmístné kódové číslo** na základě:

— příslušnosti informace k určité skupině „obsahu informace“. Např. informační soubor: „Situace vševojskových svazků a jednotek“, který vznikl na operačním oddělení a byl předán na oddělení ženijního vojska, jsme označili jako součinnostní informace kódovým číslem 1;

— určení „místa vzniku informace“ — podle modelu transformačního procesu. Např. informační soubor vznikl na operačním oddělení, takže mu mělo být přiděleno kódové číslo z rozsahu podsystemu operační oddělení, tj. 100 — 199. Jelikož tento soubor byl zrovna prvním souborem, zapsaným v části: „1 — součinnostní informace“ dostal první kódové číslo: 100.

Celé první čtyřmístné kódové číslo u tohoto souboru tedy bylo: 1100. Dalším

informačním souborům, zařadovaným do této části repertoáru, jsme postupně přidělili další čtyřmístná kódová čísla: 1101, 1102, 1103 atd. (viz tab. 3).

Tabulka 3

Souborový repertoár: část 1 - součinnostní informace

Kódové číslo	Název informace
1100.	Situace vševojskových svazků a jednotek
1100.	Situace svazků 1. sledu
1100.	Situace svazků 2. sledu
1100.	Situace výsadkových jednotek
1100.	Situace záloh (vševojskových)
1100.	Situace míst velení
1100.	Situace pořádkové a regulační služby
1101. atd.	Situace ZHN atd.

Základním informacím jsme přidělovali stejné čtyřmístné kódové číslo jako informačnímu souboru, jehož byly součástí.

Po zapsání všech informačních souborů do příslušných částí souborového repertoáru a jejich zakódování prvním čtyřmístným kódovým číslem jsme sestavili **pořadový repertoár** tímto způsobem.

Ze souborového repertoáru jsme vybrali všechny **základní** informace a zařadili do posouzení klasifikační podskupiny „objekt informace“ do 6 částí pořadového repertoáru: „nepřítel“, „vlastní vojska“, atd. i se svým prvním čtyřmístným kódovým číslem.

Po zapsání všech základních informací do 6 částí pořadového repertoáru jsme jednotlivým základním informacím přidělili **druhé čtyřmístné kódové číslo**. Např. u části repertoáru: „nepřítel“ je rozsah kódového čísla 0000—2999. První základní informace v této části repertoáru zapsaná dostává tedy kódové číslo (druhé čtyřmístné kódové číslo): .0000, další základní informace číslo: .0001, atd. (viz tab 4).

Po přidělení druhého čtyřmístného kódového čísla všem základním informacím ve všech částech pořadového repertoáru

Tabulka 4

Pořadový repertoár: část - „nepřítel“

Kódové číslo	Název informace
0100. 0000	Předpokládaný zámysl nepřítele k využití úderu ZHN
1200. 0001	Situace svazků 1. sledu nepřítele
1200. 0002	Situace svazků 2. sledu nepřítele
atd.	atd.

jsme na jeho základě doplnili i kódová čísla základních informací v souborovém repertoáru do tvaru dvou čtyřmístných kódových čísel (viz tab. 5). Nakonec jsme tato kódová čísla zapsali u všech informací v modelu informačního procesu.

Tabulka 5

Souborový repertoár: část 1 - součinnostní informace

Kódové číslo	Název informace
1100.	Situace vševojskových svazků a jednotek
1100.3000	Situace svazků 1. sledu
1100.3001	Situace svazků 2. sledu
1100.3002	Situace výsadkových jednotek
1100.3003	Situace záloh (vševojskových)
1100.3004	Situace míst velení
1100.3005	Situace pořádkové a regulační služby

Tabulka 6

Obsah a význam údajů v kódovém čísle (příklad)

Obsah údajů	Kódové číslo: 1 2 0 0 . 0 0 0 1	Převedený význam kódového čísla
1. V prvním čtyřmístném kódovém čísle je zakódováno:	1 2 0 0	
a) skupina „obsah informace“:	↓ 1	součinnostní informace
b) „místo vzniku informace“:	2 0 0	zpravodajské oddělení (200—249)
c) pořadové číslo informačního souboru příslušné části souborového repertoáru:	↓ 0 0	je to první informační soubor v části 1 – součinnostní informace
d) znění (název) informačního souboru:	1 2 0 0	„Situace nepřítele“
2. V druhém čtyřmístném kódovém čísle je zakódováno:	0 0 0 1	
e) podskupina „objekt informace“:	↓ 0	informace o nepříteli (0000—2999)
f) pořadové číslo základní informace příslušné části pořadového repertoáru:	↓ 0 0 1	je to druhá základní informace v části „nepřítel“
g) znění (název) základní informace:	0 0 0 1	„Situace svazků 1. sledu nepřítele“

Tímto způsobem kódování jsou v prvním čtyřmístném kódovém čísle **informačního souboru** zakódovány čtyři údaje:

- a) skupina „obsahu informace“,
- b) „místo vzniku informace“,
- c) pořadové číslo informačního souboru příslušné části souborového repertoáru,
- d) znění (název) informačního souboru.

Informační soubory nemají druhé čtyřmístné kódové číslo, udávající objekt informace, protože obvykle v sobě zahrnují

několik základních informací o různých objektech (např. informační soubor: „rozkaz velitele armády“ má základní informace o nepříteli, vlastních vojscích, zbraních hromadného ničení atd.).

Základní informace jsou zakódovány dvěma čtyřmístnými kódovými čísly, z nichž první je stejné s číslem informačního souboru, k němuž základní informace patří. V těchto dvou čtyřmístných kódových číslech je zakódováno celkem sedm údajů (viz tab. 6).

Z příkladu je zřejmé, že byl použit příznakový číselný kód.

Z á v ě r.

V úvahách o klasifikaci operačně taktické informace jsme vycházeli z objektivní potřeby klasifikace a vysvětlili jsme jeden z možných přístupů k její realizaci ve vztahu k tvorbě modelu informačního toku u velitelství vševojskové armády. Jsme si vědomi, že vzhledem k danému účelovému pojetí jsme ještě „nedotáhli“ svoje úvahy tam, kam by to vyžadovala potřeba budování jednotného integrovaného systému velení.

Uvědomíme-li si, kdy a kde všude operačně taktická informace cirkuluje, v jakých možných variacích se vyskytuje, pochopíme rozsáhlost úkolu její klasifikace a kódování. I kdyby však tyto práce vyžadovaly sebevíce sil, prostředků a času, jednou budou muset být uskutečněny a každé obcházení této skutečnosti je jen škodlivým oddalováním konečného řešení nezbytného pro vytvoření integrovaného systému polního velení.

Vytvoření obecné, vše zahrnující klasifikace operačně taktické informace je úkol velmi obtížný, avšak účelová klasifikace bude důležitým krokem, usnadňujícím dalším výzkumníkům v oblasti teorie velení jejich práci.

Klasifikačních podobností a rozdílností je rozsáhlý sortiment. To se týká pocho-pitelně i operačně taktické informace. Přesto však při tvorbě jakékoliv účelové klasifikace bude třeba vycházet ze stejných principů. Na nich se s dílčími rozdíly shodují ti, kteří se o konkrétní klasifikaci OTI zatím pokoušeli.

Zcela odlišně vypadá ovšem situace v druhé části naší úvahy, tj. v kódování operačně taktické informace. Zde jde opravdu o jeden z prvních pokusů, jak zakódovat klasifikovanou informaci a připravit ji k další manipulaci a možnému využití.

V této části jsme uvedli metodický postup při kódování operačně taktické informace i vzhledem k možnostem využití moderní počítačové techniky. Umožňuje ve své konkrétnosti hlubší rozpracování včetně rozšíření kódu vzhledem k potřebám postižení dalších kritérií, které mohou výzkumníka při práci s operačně taktickými informacemi zajímat. Rozpracovat, ověřit a doplnit tento systém klasifikace a kódování můžeme při další práci na konstrukci komplexního modelu informačního systému.

Perspektivy rozvoje vojenského letectva

V podmínkách jaderné války se bojová činnost vyznačuje hromadným zasazením masového prostředku ničení, který přinesl zcela nový jev ve vojenství z toho důvodu, že jaderné zbraně se vymykají jakémukoliv srovnání s klasickými prostředky. Jejich použití odstraňuje přímou závislost mezi účinností a masou zasazených bojových prostředků. Obrana státu „lidskou hradbou“ nebude pravděpodobně s to uchránit zemi před fyzickým ničením nebo radioaktivním zamořením. S použitím jaderných zbraní můžeme dosáhnout změnu v poměru sil, zkrátit dobu dosažení cílů operace, vybojovat iniciativu v určitém prostoru zvláště ve volbě směru hlavního úderu a ničit cíle na velké vzdálenosti. Vyžadují rozptýlenou operační sestavu a pružný systém velení.

Pro letectvo vyvstaly takové úkoly, jako boj s jadernými prostředky protivníka, zvýšení důrazu na vzdušný průzkum, vzdušnou přepravu, ale i vlastní odolnost. Použití jaderných zbraní ovlivnilo i způsoby bojové činnosti letectva. Hromadné úderu se staly zásadní jeho činností. Podpora boje pozemních vojsk se přenesla do větší hloubky. Současně s tím vznikají i složité podmínky v prostorech dislokace vlastních vojsk a na státním území. Možnosti devastace terénu, radioaktivní zamoření, spojené s další eskalací, mohou ovlivnit operační sestavu a další způsob boje.

V podmínkách bez použití jaderných zbraní vyplývá nutnost klasického využití všech účinných palebných prostředků letectva, dělostřelectva a úderné síly a manévru tanků a dalších bojových prostředků na bojišti.

Vzhledem k omezení operačních paleb pozemními vojsky bude nutné operační

cíle dosahovat postupně plněním řady taktických akcí, častěji využívat manévru a přeskupovat vojska nejen v taktickém, ale i v operačním měřítku.

Účinně vytvářet podmínky palbou v operačním rámci bude moci převážně jen letectvo. Tím výrazně stoupá jeho úloha jako jediného prostředku, způsobitelného s dostatečně vysokou účinností působit proti pozemním cílům v hloubce přesahující dosah hlavního dělostřelectva a ničit na zemi objekty (včetně taktického letectva) v pásmu činnosti pozemních vojsk. Letecká podpora nabývá opět svůj klasický význam a bude usku- tečňována do skončení boje ve prospěch prvosledových svazků od hloubky přibližně 2 km od čela pozemních vojsk.

Letectvo je tedy významnou složkou ozbrojených sil a má své místo zejména v boji s operačně taktickým systémem.

Těžiště činnosti ozbrojených sil prvosledových frontů a v tom i letectva bude především v počátečním období války. Vzhledem k možnosti zahájení války bez použití jaderných zbraní vzrůstá důležitost schopnosti frontu získat operační iniciativu. Při omezeném působení strategických prostředků vzroste význam letectva jako základního prostředku působení frontu do celé operační hloubky. Přitom bez ohledu na možný způsob zahájení války (s překvapením nebo bez překvapení, s použitím nebo bez použití jaderných zbraní) musí být letectvo vyzbrojeno takovou bojovou technikou, která odpovídá zvláštnostem středoevropského válčiště a umožní činnost do celé hloubky operační sestavy uskupení nepřítele.

Požadavek efektivního a ekonomického použití letectva (kdy zejména bez použití jaderných zbraní) ponese značnou tíhu

sražení] vyžaduje, aby letecká technika byla progresivní a v závislosti na konkrétních úkolech diferencovaná.

Vojenské letectvo je především významnou součástí palebných systémů a při boji bez použití jaderných zbraní je v podstatě jediný palebný prostředek k řešení operačních paleb frontu. Řeší **palebné úkoly** proti pozemním a vzdušným objektům (cílům), **úkoly zpravodajského zabezpečení** rozhodnutí velitelů a palebných úkolů raketových vojsk a dělostřelectva pozemních vojsk všech stupňů.

Podílí se na rychlém **manévru vojsk** a plní řadu **pomocných úkolů**.

Území, která jsou téměř celá v dosahu operačně taktických prostředků vzdušného napadení pravděpodobného protivníka, vyžadují odpovídající bojovou a mobilizační pohotovost a akceschopnost letectva. Musí být v samotném začátku války schopné (bez ohledu na možný způsob jejího zahájení) cílevědomou činností přispět rozhodnou měrou k vytvoření příznivých podmínek k úspěšnému rozvíjení operace. Podle současných názorů lze tohoto cíle dosáhnout hromadnou činností letectva [jadernými a klasickými prostředky nebo jen klasickými prostředky ničení] k narušení systému operačně taktických paleb (raket, taktického letectva), zdržení zasazení pozemních vojsk nepřítel, narušení jeho systémů velení a k účasti při odražení úderů prostředků vzdušného napadení nepřítel.

K posuzování úkolů letectva v celém průběhu operace můžeme s určitým zjednodušením vzít za základ jejich specifikaci.

Úkoly letectva můžeme posuzovat **ze dvou hledisek**:

— úkoly k vytvoření příznivých podmínek k úspěšnému rozvíjení frontové operace jako celku,

— úkoly ve prospěch bojujících svazků prvosledových armád.

Úkoly ve prospěch svazků prvosledových armád:

1. **Účast letectva v palebné přípravě** je činnost letectva proti palebným prostředkům, vojskům a zálohám, které jsou rozmístěny bezprostředně před svazky prvního sledu a přicházejí v úvahu zpravidla při bojové činnosti bez použití jaderných zbraní.

2. **Letecká podpora** je organizována s cílem podporovat boj prvosledových svazků k narušení palebného systému nepřítel a zabránění včasného zasazení záloh v taktické hloubce mimo dosah účinné palby vlastního dělostřelectva ničením

a umlčováním raketových prostředků, jaderného i klasického dělostřelectva, vojsk — zejména tankových uskupení na přesunech, míst velení a výsadek na zemi.

Úkoly ve prospěch operace jako celku:

1. **Boj se systémem operačně taktických paleb nepřítel** od prvních okamžiků ozbrojeného střetnutí; letectvo je plní zhruba od čáry účinného dostřelu dělostřelectva do celé hloubky operační sestavy protivníka ničením raket, taktického letectva, systému PVO, systému velení a navedení a skladů jaderné munice.

2. **Boj s hlubšími zálohami a s přepravnou technikou a materiálem nezbytných k životu a boji vojsk nepřítel**. Smyslem tohoto úkolu je nedopustit, aby nepřítel zaujal včas operační uskupení, které je z hlediska vývoje situace pro něho maximálně výhodné. K tomu patří i metodická činnost letectva k podlomení odolnosti vojsk nepřítel v hloubce nepřátelského operačního uskupení. Objekty činnosti budou vojska v prostoru soustředění a na přesunech, zásobovací, komunikační a informační systém nepřítel.

Frontové letectvo nebude schopné vést boj se všemi zálohami v hloubce, a proto bude tento boj organizován ke splnění hlavních cílů operace.

Palebné úkoly letectva v protivzdušné obraně můžeme rozdělit takto:

— obrana objektů týlu a teritoria (v součinnosti s vojsky PVOS),

— obrana hlavního uskupení pozemních vojsk a rozmístění letectva frontu (v součinnosti s vojsky PVO frontu).

V protivzdušné obraně je letectvo partnerem protiletadlového raketového vojska, které by mělo tvořit kostru PVO. Stíhací letectvo zůstane nadále efektivním palebným prostředkem PVO, a to vzhledem ke své vysoké manévrovosti, schopnosti rychle přenášet úsilí a soustřeďovat jeho síly na ohrožené směry (zejména tam, kde intenzita bojové činnosti nepřátelského letectva převyšuje kapacitu PLRV), možnosti nepřetržitě působit na vzdušné cíle i na přístupech k bráněným prostorům a v hloubce teritoria.

Stíhací letectvo zůstává jediným prostředkem PVO schopným působit proti raketonosnému letectvu, které odpaluje rakety daleko před vletnutím do pásma účinného dostřelu PLRV.

Zpravodajské zabezpečení vojsk zprávami, jejichž zdrojem může být jen vzdušný průzkum, můžeme dělit takto:

— zpravodajské zabezpečení rozhodnutí velitele pozemních vojsk (frontu, armád),

— zpravodajské zabezpečení rozhodnutí leteckého velitele (LA),

— doplňkový vzdušný průzkum pro palebné prostředky pozemních vojsk,

— zabezpečení vlastní bojové činnosti útvarů a svazků letectva.

Při plnění těchto úkolů je nutné počítat s tím, že operace budou charakterizovány vysoce manévrovou činností kombinovanou s rychlým soustředěním sil a prostředků k dosažení maximální úderné síly na zvolených směrech a opětovným rozptylováním vojsk z důvodů ochrany před odvetnými údery. K tomu jsou vojska vyzbrojována moderní vysoce pohyblivou technikou. Sestava nepřítelé bude tedy charakterizována vysokým počtem převážně malorozměrných a pohyblivých objektů operujících ve velkém prostoru.

S ohledem na tyto skutečnosti musí být letectvo schopné působit až do hloubky rozmístění hlavních sil letectva a rakety nepřítelé, které představují jednu z hlavních potencionálních úhoz bojové schopnosti ozbrojených sil a organizovaného života státu. Část úderného vojenského letectva a průzkumné letectvo musí tedy být vyzbrojeny takovými bojovými letouny, které by byly schopny při zahájení války působit do hloubky 400–500 kilometrů od státní hranice (předpokládané linie fronty).

Hlavní typové objekty v celé této hloubce jsou

— taktické a operačně taktické rakety, prvky jejich řízení a zabezpečení, které představují vysoce pohyblivé bodové a malorozměrné cíle. Předpokladem jejich zjištění v terénu je dobrý výhled z letounu;

— letiště a letouny na letištích. První z nich představují velkorozměrné cíle. Letouny na stanovištích a v rozptylech jsou cíle malorozměrné a jejich ničení při rozptýlení rozmístění klade vysoké požadavky na manévrovací schopnosti letounů a na výhled z nich;

— systém PVO, zejména jeho systém řízení, zaměřování a palebné jednotky protiletadlových raket, jejichž umlčováním jsou vytvářeny podmínky k činnosti i ostatních druhů letectva. To klade zvýšené požadavky na skrytý přilet k cíli v přízemních výškách a úder z chodu zpravidla jednou ztečí;

— prvky systému velení, jako např. VS všech druhů a stupňů, navigační stanoviště letectva, spojovací uzly, jednotlivá spojovací zařízení, radiolokátory všech

druhů a určených apod. Většinou jde o lehké zranitelné bodové a malorozměrné cíle. Jejich ničení klade vysoké požadavky na jejich zjištění v terénu a jejich malé rozměry vyžadují přesnost zteče a přesné a účinné prostředky ničení;

— vojska v prostorech soustředění a na přesunech. Jde zpravidla o velkorozměrné plošné stacionární nebo úzké pohyblivé objekty a činnost proti nim — není-li použito jaderných zbraní — není zpravidla cílem jejich úplné zničení, ale částečné oslabení jejich úderné síly, zdržení jejich zasazení do boje a v neposlední řadě narušení jejich morálního stavu;

— vojska na bojišti, jejich palebné prostředky a obranná zařízení (zejména v operacích bez použití jaderných zbraní). Na úspěšném uskutečnění úderů proti těmto objektům bude často záviset úspěch boje pozemních vojsk. Činnost letectva bude probíhat v podmínkách rychle se měnící pozemní situace, silné PVO a v těžkých terénních podmínkách středoevropského válčiště (hornatý zalesněný terén). To vše klade zvlášť přísné požadavky na takticko-technické vlastnosti letounu, který musí zabezpečovat vysokou manévrovost při dostatečné rychlosti, dokonalý výhled o možnost použití různých variant výzbroje;

— objekty zásobovacího a komunikačního systému nepřítelé (naftovody, sklady, komunikační uzly a jiné důležité objekty na komunikacích). Tyto objekty budou chráněny zpravidla silnou PVO, jsou značně odolné a bez použití jaderných zbraní vyžadují značné úsilí.

Letectvo bude uskutečňovat údery proti uvedeným objektům do značné hloubky ve specifických podmínkách středoevropského válčiště, které je charakteristické hornatým a zalesněným terénem, vhodným k maskování bojové techniky, živé síly a staveb, s nadbytkem orientačních bodů a čar, nedostatkem vhodných ploch k výstavbě polních letišť a vlivem relativně velkého počtu srážek s omezenou únosností půdy v jarním a podzimním období roku. Tyto podmínky mají vliv jednak na ráz bojové činnosti letectva, jednak na možnost jeho dislokace a letištního manévru.

Ráz terénu na středoevropském válčišti klade mimořádné nároky co do možnosti jejich navedení do prostoru cíle, vyhledávání cíle a manévru v prostoru cíle k jeho zničení (umlčení). Tyto nároky vystupují zvlášť výrazně v podmínkách současné silné PVO protivníka, kterou letectvo bude nuceno překonávat působením v přízemních výškách s použí-

tím palubních protiradiotechnických prostředků a manévru.

Skutečnost, že nikdy v průběhu bojové činnosti nemůžeme předpokládat dostatek letišť k letištnímu manévru, vynucuje si mít letouny s minimálním nárokem na rozměry a únosnost letiště a letouny s velkým taktickým doletem na malých výškách s cílem překonat kritický prostor (bez vhodných ploch pro letiště) válčiště.

Charakteristika určení a úkolů letectva opravňuje k závěru, že stíhací bombardovací a průzkumné letectvo bude plnit úkoly proti objektům, které můžeme rozdělit zhruba do dvou skupin.

a) **Silně bráněné objekty operačního významu** ve větší hloubce, jejichž poloha bude ve většině případů předem známa. Tato činnost bude provázena často nutností rychlého zásahu s relativně velkou bojovou zátěží (popřípadě s velkým TNT ekvivalentem) a nutností překonat několik pásem silné PVO.

Proti těmto objektům budou převážně používány letouny těžších typů, nadzvukové se špičkovými výkonnými parametry s využitím moderních konstrukčních prvků, úplnou elektronickou výstrojí, vyzbrojené i jadernými bojovými prostředky.

b) **Objekty operačně taktického významu** v relativně menší hloubce, které mají význam převážně pro bojovou činnost prvosledových svazků vševojskových armád (palebná příprava letectvem a letectvá podpora) nebo objekty ve větší hloubce, na které by použití těžkých typů letounů bylo neefektivní. Rozhodující většina těchto cílů bude buď malorozměrná, vysoce pohyblivá nebo prostorově předem neurčená.

Proti těmto objektům mohou být výhodně použity lehčí letouny s relativně

značným doletem, s rychlostí kolem M1, s odpovídající únosností, moderní raketovou a kanónovou výzbrojí, s potřebnou navigační a spojovací výstrojí, z nichž některé mohou nést i jadernou pumu malé ráže (vzhledem k tomu, že ve větší operační hloubce se budou vyskytovat objekty, proti nimž by bylo zasazení těžkých letounů neefektivní, musí mít tyto lehké stíhací bombardovací letouny i odpovídající dolet).

Rozdělení objektů činnosti v podstatě odpovídá i zásadnímu posuzování plnění dvou skupin úkolů úderného a průzkumného letectva (viz tabulku 1).

Z toho vyplývá, že co do objektů činnosti můžeme připustit dva základní trendy vývoje letecké bojové techniky:

1. **Nadzvukové víceúčelové letouny** se špičkovými parametry výkonu s využitím moderních konstrukčních prvků (proměnná geometrie křídla apod.).

2. **Lehčí víceúčelové letouny s rychlostí kolem M 1**, s relativně velkým doletem, odpovídající únosností a moderní výzbrojí a výstrojí.

Tyto dva základní trendy odpovídají i světovému vývoji letecké bojové techniky a vzhledem k předpokládanému charakteru úkolů čs. letectva, rázu terénu na středoevropském válčišti, je nutné vyzbrojit čs. letectvo oběma kategoriemi letounů. Oprávněnost tohoto závěru potvrzují i zkušenosti z lokálních válek na Středním východě a ve Vietnamu.

Lehký víceúčelový bojový letoun se značným taktickým doletem a možností působit z ploch omezených rozměrů dosud v čs. vojenském letectvu postrádáme.

Přitom je v možnostech našeho průmyslu takový letoun realizovat. Zavedení této kategorie letounu umožňuje zvýšit bojové možnosti a účinnost úderného a

Tabulka 1

Úkol	Objekty činnosti	Letouny
Ve prospěch operace jako celku	silně bráněné operačního významu	těžší typy nadzvukové
	operačně taktického významu	lehké typy s rychlostí kolem M 1
ve prospěch svazků prvosledových armád		

průzkumného letectva až dvojnásobně. To by výrazně zvýšilo ekonomické a efektivní parametry našeho letectva.

Pokud jde o stíhací letectvo, můžeme předpokládat, že jeho rozvoj půjde především cestou použití moderních letounů se špičkovými parametry. Varianty stíhacích letounů budou pravděpodobně odvozovány od uvedených těžších typů úderného letectva s tím, že jejich využití bude víceúčelové, tedy i proti pozemním objektům. Tam, kde použití stíhacích letounů se špičkovými parametry je nehospodárné nebo méně účinné (boj s výsadky ve vzduchu, boj s nízkoleťícími letouny taktického letectva) je výhodné zařadit i lehký stíhací letoun do PVO.

Úloha vojenského letectva a jeho předpokládané úkoly v příští možné válce, zavádění kvalitativně nových bojových prostředků, zdokonalování bojové techniky, přímo ovlivňují jeho složení a možnosti a mohou vést k jeho další diferenciaci. Kromě frontového letectva a stíhacího letectva PVOS mohou vzniknout v závislosti na rozvoji branného systému další kategorie, např. vojskové letectvo, letectvo na teritoriu apod.

Vojskové letectvo se prosazuje jako nový druh letectva. (V současné době je jeho zárodek ve spojovacím letectvu u svazků a svazů pozemních vojsk).

Jeho určení není dosud pevně ustáleno. Přesto jeho užitná hodnota bude nesporná, zejména ve vojskovém palebném systému a zvýšení prvků manévrovosti prvků sestavy pozemních vojsk. V jeho sestavě budou pravděpodobně převládat vrtulníky všech kategorií.

Letectvo na teritoriu může vzniknout rovněž jako nová kategorie, jehož určení vyplývá ze vzrůstající potřeby přepravní kapacity k zásobování bojujících vojsk, k přepravě na teritoriu státu, ke vzdušnému a speciálnímu průzkumu, spojovacím a kurýrním úkolům a také k aktivní bojové činnosti.

Ještě krátce k rozvoji dopravního a vrtulníkového letectva.

Na základě rozpracování problémů světové dopravy v perspektivě a s uvažováním projektů technicko-organizačního zvládnutí těchto otázek, bude v rozvoji vzdušné přepravy obecně jako hlavní časová etapa velkého rozmachu a prudkého jejího růstu období let 1970 až 1980.

Předpokládaný objem vzdušné přepravy bude k roku 1980 vyžadovat 2,5krát větší počty moderních dopravních letadel o kapacitě až 3krát větší než má současný světový dopravní park.

Rozvoj prostředků vzdušné přepravy má tedy obecně stále stoupající trend a

bude mít vážný vliv na zvýšení branného potenciálu státu.

Můžeme předpokládat, že vzdušná přeprava bude v perspektivě soudobého vojenství z hlediska dalšího technického pokroku a možnosti využití technických kvalit, jedním z nepostradatelných a v mnoha případech i nenahraditelných prostředků ozbrojených sil. Jeho hlavním úkolem bude řešit rozpor mezi palbou a manévrem. Vlastnosti a možnosti dopravního a vrtulníkového letectva dovolují nárokovat na jejich použití rozsáhlý komplex různorodých úkolů, který nemůže splnit co do rychlosti a operativnosti v požadovaném rozsahu dosud žádný jiný prostředek.

Rozhodující principem organizace vzdušné přepravy je zásada centralizovaného řízení a velení, která může jedině zabezpečit hromadné zasazení a pružné využití těchto prostředků při plnění velkého množství rozmanitých úkolů.

Mnohostrannost a různorodost úkolů klade z hlediska únosnosti náročné požadavky na univerzálnost a efektivnost letecké techniky. Tyto pak z hlediska požadované přepravní kapacity předpokládají obecně brát v úvahu lehké střední a těžké typy letadel (dopravních letounů a vrtulníků).

Současné perspektivní požadavky na přepravní kapacitu vyžadují z ekonomického hlediska preferovat především těžší typy letadel, které mohou nahradit kapacitu několika letadel lehčí kategorie.

V souvislosti s rozvojem dopravního letectva se nabízí ještě další úvaha. Přepravní kapacita vojenského dopravního letectva je v mírových podmínkách v armádě nevyužita a na druhé straně v čs. národním hospodářství se bude požadavek na rychlou přepravu osob a nákladů zvyšovat. Z tohoto hlediska bylo by účelné hledat v celostátních ekonomických dopravních a výrobních souvislostech alternativy realizace těchto objektivních celospolečenských potřeb. Vyřešit tyto potřeby bylo by možné vytvořením podniku (nebo vojenského útvaru) leteckých dopravních služeb. Aby takový podnik (útvár) byl ekonomicky efektivní, musí prokázat svou strukturou, způsobem řízení činnosti, vybavením leteckou technikou a provozem vysokou hospodárnost a kladný přínos národnímu hospodářství a také čs. armádě. Vzhledem k dosud malé zkušenosti z civilního provozu takového podniku bylo by účelné hledat možnosti organizovat takový podnik z počátku v ČSLA poskytující letecké služby za částečnou nebo plnou úhradu.

OCHRANA LETECTVA NA ZEMI

Jeden ze základních faktorů, podmiňujících plnohodnotnou funkci letectva, je letištní síť. Je tomu tak dnes a ani perspektiva blízké budoucnosti nebude pravděpodobně jiná.

V současných podmínkách vedení bojové činnosti jsou letiště jedním z hlavních objektů napadení a ničení letounů na letištích jedním ze základních způsobů boje. Proto hlavní podmínkou k zachování plné bojové pohotovosti letectva a tím i splnění požadovaných úkolů počátečního období války je jeho vyvedení zpod úderu nepřítelů. Při řešení této otázky nemůžeme pokládat vyvedení letectva zpod úderu nepřítelů za jakýsi jednozářový akt.

Řešíme-li ochranu letectva před úderem nepřítelů maximálním rozptylem letecké techniky po letištích, pak jako další opatření musí následovat rozptyl a ochrana letecké techniky přímo na letišti. Zde je soustředěn veškerý život letectva a odtud vedeme boj proti nepříteli. Přesto tyto prostory jsou dosud nejzranitelnějším článkem v celé sestavě letectva.

Nepříznivý vliv životní závislosti letectva na letištích se projevuje v řadě skutečností, jako např.:

Zranitelnost letounu na letišti ve srovnání s jeho zranitelností ve vzduchu.

Skutečnost, že stíhací a stíhací bombardovací letoun je v důsledku omezených možností pozemního zabezpečení průměrně pouze 5–6 hodin ve vzdušném prostoru (tj. prakticky 18–19 hod. setrvává na zemi), ukazuje, že jsou nezbytná taková opatření, která by zranitelnost letounu na zemi omezila na nejmenší míru.

Možnost permanentního ničení letecké techniky (letectvem, raketami) při jejím rozmístění v požadované vzdálenosti od čáry dotyku.

V důsledku krátkého doletu soudobých stíhacích a stíhacích bombardovacích letounů se krajní hranice jejich rozmístění od čáry dotyku pohybuje okolo 200 km. Poněvadž se tato vzdálenost kryje s dosahem raket operačně taktického významu, trvá stále nebezpečí ničení jak letounů, tak i letišť.

K tomu přispívá i nepříjemný fakt, že převážnou většinu letišť zná nepřítel již v době míru. Velký počet plošně rozsáhlých objektů a jiných charakteristických staveb typických pouze pro letiště, nelze prakticky utajit a tím méně zcela zamaskovat. S tím souvisí snadné demaskování i utajeného letiště činností radiotechnických prostředků. Všechny tyto skutečnosti i nereálnost přemístění letecké techniky na libovolné místo (mimo speciálně upravené plochy — letiště) jenom potvrzují nesmírnou zranitelnost letišť.

Snadná zjistitelnost a tím i zranitelnost letišť, jako místa výrazně nápadného (množstvím objektů a svojí rozlohou) prakticky nezamaskovatelného a prostorově nepřenosného.

Otázka provozuschopnosti letišť je o to složitější, že k vyřazení převážně většiny z nich nemusí docházet pouze v důsledku přímého napadení. V určitých ročních obdobích je totiž provoz na travnatých letištích sám o sobě značně problematický. Konečně tato letiště lze vyřadit z provozu několika vhodně umístěnými pumami s klasickou náplní poměrně malé ráže. Je to způsobeno především jejich omezenou šířkou. Příznivější podmínky mají letiště stálá, kde celková šířka letištního pásu často překračuje 300 m. Všeobecné narušení provozuschopnosti (klasickými zbraněmi) stálých zpevněných letišť vyžaduje oproti letišťům záložním dvojnásobné úsilí.

Omezená možnost skrytého rozmístění techniky a materiálu na letištích a s tím spojené příznivé podmínky k jeho masovému ničení.

Za současných podmínek je možné na převážné většině letišť rozmístit leteckou techniku jedině v areálu letišť. K tomuto účelu bude možné využít jen určité prostorově značně stísněné části letišť. Tím dochází k nežádoucímu zjevu, že letecká technika je vystavována prakticky masovému ničení. Příkladem masového ničení letecké techniky na letištích byly akce izraelského letectva v SAR. Přesto, že řadu souvislostí a příčin, vedoucích ke zmíněným událostem, nemůžeme převádět i do našich podmínek, je pro nás v každém případě poučením, že ochrana letectva na zemi, a to jak aktivní (PVO), tak především pasivní (úkryty, okopy, maskování) je základní otázkou, máme-li v boji

kalkulovat s dlouhodobějším využitím letectva vůbec.

Potřeba organizace a řešení ochrany letectva na zemi však vyplývá nejen ze všech rozebraných aspektů možného ničení letecké techniky, ale i reálných možností prostředků aktivní obrany letišť.

Ochrana proti raketám operačně taktického dosahu země—země, letounům, které pronikly protivzdušnou obranou i bezpilotním prostředkům vzdušného napadení, je totiž tím méně účinnější, čím blíže je letiště nepříteli. K tomu všemu nepříznivě přispívá i nemožnost dokonalého zamaskování letišť, přemístění po prozrazení a možnost okamžitého přímého zaměření. Tyto skutečnosti pak donutí protivníka volit vždy nejvhodnější dobu k účinnému zničení letiště a tím i prostředků na něm rozmístěných.

HLAVNÍ ZÁSADY OCHRANY LETECTVA NA ZEMI

Přímá spojitost mezi letištěm a aktivním využitím bojové techniky je tím výraznější, čím větší nároky klade letoun na přistávací plochu, materiálně technické zabezpečení a čím vyšší je jeho bojová hodnota.

Závislost mezi stupněm využití letounu a stavem letiště (letiště a objekty pro ochranu techniky, nebo bez nich) není náhodná. Posuzujeme-li dlouhodobou aktivní bojovou činnost tanku, např. možnost jeho ochrany (příslušná opatření k tomu jsou zcela bez diskuze), tím větší a dokonalejší stupeň ochrany mají mít letouny, představující několikanásobně účinnější bojový prostředek.

Je tedy jen na škodu věci, jestliže vzájemné relace mezi bojovou hodnotou zbraně a způsobem její ochrany byly narušeny tak, jak je tomu právě u letecké techniky na letištích. Odstranění těchto disproporcí je úkolem ochrany letectva na zemi.

Ochrana letectva na zemi zahrnuje celý systém opatření, která podle významu a obtížnosti praktické realizace lze v podstatě rozdělit do pěti oblastí:

ODOLNOST

Zahrnuje veškerá opatření ženijně stavebního charakteru, která slouží k ochraně lidí, techniky a materiálu.

Má za cíl:

— umožnit v závislosti na stupni odolnosti jednotlivých objektů přímou ochra-

nu lidí, techniky a materiálu, prostředků velení, spojení a přímého zabezpečení leteckého provozu proti všem současným prostředkům napadení nepřítelů,

— maximálně omezit nepřetržitou bojovou činnost především ve složitých podmínkách boje.

MASKOVÁNÍ

Zahrnuje veškerá maskovací a klamná opatření, organizovaná v areálu letiště, jeho okolí a na ostatních letištích.

Má za cíl:

— utajit skutečné počty lidí, techniky, materiálu, charakter činnosti a stupeň bojové pohotovosti před rozhodujícími druhy současně známých průzkumných prostředků,

— dezorientovat nepřítel zmnovením počtu cílů, demonstrací objektů a imitací skutečných objektů,

— znenápadnit prostorově rozsáhlé a nepříteli známé objekty.

PROSTOROVÉ USPOŘÁDÁNÍ OBJEKTŮ

Zahrnuje systém zásad, které mají podstatný vliv na dlouhodobou existenci jednotlivých objektů a celé sestavy letectva zvláště.

Má za cíl:

— zabránit masovému ničení lidí, letecké techniky a materiálu,

— zamezit ničení více cílů jediným úderem nepřítelů,

— maximálně omezit ztráty při napadení letišť klasickými a jadernými zbraněmi,

— snížit přímé ničivé účinky různých druhů zbraní,

— donutit nepřítele k plánování většího počtu letounů a řízených raket země—země (vzduch—země) při ničení cílů,

— donutit nepřítele k plánování větší spotřeby munice všeho druhu,

— vyžadovat maximální přesnost při vyhledávání a ničení cílů.

RACIONALIZACE ČINNOSTI

Klade důraz na přísnou organizovanost všech procesů zabezpečení leteckého provozu, přesnou a časově krátkou ostatní činnost na letišti i v jeho okolí.

Má za cíl:

— omezit pohyb lidí, letecké a zabezpečovací techniky na maximálně možnou míru zvláště v neohroženějších prostorech letištní plochy,

— umožnit v nekratší době situování letecké a ostatní bojové techniky v okopech, úkrytech nebo v jiných vyhrazených prostorech a to bezprostředně po splnění bojového úkonu.

ORGANIZACE ČINNOSTI

Klade důraz na soustředění maximálně možného objemu organizovaných procesů na letišti do „příznivého“ období z hlediska času (noc) a povětrnosti (mlha, oblačno, opar, déšť).

Má za cíl:

— soustředit maximum procesů probíhajících na letišti do období, které ztěžuje průzkum a tím i odhalení počtu tech-

niky, materiálu a lidí, soustředěných na letišti,

— využívat nepříznivých podmínek a nocí k organizování činnosti důležité k životu letiště,

Základním smyslem a praktickým závěrem rozebraných opatření je zabezpečit vybavenost letiště tak, aby odpovídalo požadavkům dlouhodobé operační využitelnosti a umožnilo utajit stupeň jeho využití a organizovat život na letišti tak, abychom maximálně zredukovali skutečnost, že letiště bude nejcitlivějším místem v celé sestavě letectva co do celkového objemu ztrát na lidech, letecké technice a ostatního materiálu.

Vybavenost letiště jako místa organizace činnosti proti nepříteli a tím i místa hlavního napadení nepřítele musí umožnit

— maximální zmírnění následků možného momentu překvapení,

— plynulý a nenáročný přechod z mírového života na složité válečné podmínky,

— dlouhodobou bojovou činnost letectva,

— organizaci nepřetržitého provozu na letištní ploše,

— maximální ochranu živé síly a bojové techniky před přímým napadením,

— nerušený chod důležitých prvků systému velení, spojení a zabezpečení letecké činnosti,

— utajení skutečného počtu lidí, techniky a materiálu.

Má-li ochrana letectva na zemi výrazně ovlivnit dlouhodobou existenci a vytvářet hlavní ochrany před použitím ZHN i účinky klasických zbraní, je nutné nepomenout ani jednu z vyjmenovaných oblastí. Každá z nich svým způsobem přispívá k dokonalosti celého systému ochrany.

PRAKTICKÉ ŘEŠENÍ OTÁZEK OCHRANY LETECTVA NA ZEMI

1. Odolnost

Stupeň ochrany lidí, letecké a ostatní bojové techniky je přímo úměrný rozsahu přijatých ženině stavebních opatření a dokonalé aplikaci ostatních zásad ochrany letectva na zemi. Čím vyšší je odolnost objektů, promyšlenější jejich rozmístění a úplnější obsah, tím příznivější podmínky vytváříme k zabezpečení nepřetržité bojové činnosti útvaru na letišti. Průvodním zjevem praktické realizace ženině stavebních opatření je však jejich nesmírná ekonomická náročnost a to zvláště, jsme-li vedeni snahou zabezpečit ochranu lidí a

bojové techniky proti všem možným způsobům ničení a na všech letištích ve stejné míře. Právě tato skutečnost je jedním z důvodů neustálých odkladů konkrétní realizace. Rozsah opatření v odolnosti lze totiž teoreticky neomezeně rozšiřovat. Z toho důvodu je nutné právě v této oblasti přísně omezit hranice vzájemných relací mezi požadavky a možnostmi.

Základním úkolem odolnosti s obecnou platností u všech operačně významných letišť je:

a) Ochrana živé síly

Nepřetržitá bojová pohotovost letectva vyžaduje stálou přítomnost letecké techniky a tým lidí v prostoru letišť. To vyžaduje řešit ochranu letáckého, technického a zabezpečujícího personálu, služeb a ostatních příslušníků leteckého útvaru pomocí úkrytů, situovaných v místech trvalého nebo dočasného pobytu letecké a zabezpečující techniky.

b) Ochrana letecké a ostatní techniky na letištích

Letecká technika (po splnění bojového úkolu) a technika přímo se podílející na zabezpečení leteckého provozu je vystavována bezprostřednímu ničení tím, že místo jejího praktického působení je přímo na letišti. K omezení ztrát těchto nejdůležitějších prostředků leteckých útvarů na nejnížší míru, je nutné řešit jejich ochranu pomocí okopů (úkrytů) situovaných v areálu letiště tak, aby svým umístěním negativně neovlivňovaly nepřetržitou bojovou pohotovost útvaru (jednotky).

c) Zabezpečení velení a spojení

Stupeň odolnosti objektů velení a spojení musí být stejná nebo vyšší než odolnost objektů na letišti.

Vlastní sestavu objektu na letištích, vycházející z respektování zásad a potřeb odolnosti letectva tvoří objekty k ochraně živé síly, letecké techniky, prostředků zabezpečení leteckého provozu, objekty k zabezpečení velení, hotovostní objekty a objekty k ochraně materiálu, nezbytného k bezprostřednímu zabezpečení leteckého provozu.

Rozhodující vliv na připravenost letiště z hlediska odolnosti mají objekty k ochraně živé síly, letecké techniky a prostředků zabezpečení leteckého provozu. Každé z operačně významných letišť však musí být vybaveno objekty k ochraně živé síly.

Konkrétní počty objektů k ochraně letecké techniky však musí být určovány zvlášť a to pro každou kategorii letišť. Nezdá se být totiž takticky správné, ani prakticky a ekonomicky reálné, budovat na všech letištích se stálým provozem, záložních zpevněných i nezpevněných letišť okopy (úkryty) v počtu odpovídajícím počtu letounů leteckého útvaru.

Správnou odpověď na otázku výstavby potřebného počtu objektů k úkrytům letecké techniky u jednotlivých kategorií letišť může poskytnout pouze komplexní rozbor některých skutečností přímo či nepřím-

mo ovlivňujících dlouhodobou existenci letectva.

Mezi nejdůležitější z nich patří:

- a) moment překvapení,
- b) mobilnost pozemních sledů letectva,
- c) počet letišť a stav letištní sítě,
- d) úloha ostatních oblastí ochrany letectva na zemi.

a) Obecně známou úlohu momentu překvapení v oblasti taktiky a operačního umění nelze podceňovat, což potvrdil výsledek nedávného izraelsko-arabského konfliktu. Při současném stavu výzbroje armád a vývoje prostředků ničení nabývá faktor překvapení ještě výraznější podobu. Při reálném zvážení nevýhodné polohy našeho státu vůči potencionálnímu nepříteli a s tím souvisejícím rozložením podstatné části letišť, tento faktor ovlivňuje objem a obsah jednotlivých oblastí ochrany letectva na zemi.

Klíčovou otázkou však je určit stupeň bojové připravenosti letectva, při kterém může dojít ze strany protivníka k nenadálému napadení. Převažuje názor, že dobu (čas) nenadálého napadení nebude nikdy možné přesně a správně odhadnout. Může tedy k tomu dojít stejně dobře i nyní, jako v době zvýšeného mezinárodního napětí nebo přímého ohrožení státu. Má-li mít důsledek momentu překvapení rozhodující význam pro další průběh bojové činnosti, bude to v době, která je pro naše vojska nejméně příznivá. U letectva by to bylo v době před zaujetím operační sestavy. Praktickým závěrem konkrétní aplikace zmíněného názoru na podmínky letectva by tedy bylo dokonale vyřešit ochranu letecké a ostatní techniky pouze na letištích mírové dislokace. Výstavba objektů k ochraně letecké techniky na ostatních letištích pak nemůže mít plně opodstatnění. Vývoj situace nikdy nebude tak jednoznačný a nezdá se být pravděpodobné, že by k nenadálému napadení mohlo dojít bez jakýchkoliv příznaků ohrožení, tj. prakticky v době míru. Přitom nelze zcela opomíjet úlohu zpravodajské služby a správnou reakci velitelského sboru při hodnocení celkové vývoje situace. Vezmeme-li v úvahu jenom tyto skutečnosti, nemůžeme počítat s možností vzniku této nejnepríznivější varianty. Připustíme-li však jakoukoliv jinou dobu, ve které by mohlo dojít k nenadálému napadení, bude již situace letectva na letištích podstatně jiná.

Účinná opatření ochrany letectva na zemi, organizovaná k maximálnímu zmírnění přímých důsledků momentu překvapení, budou tedy spočívat:

— v dokonalém rozptylu letectva po jednotlivých letištích (ideální řešení — jedna letka — jedno letiště),

— zvýšení odolnosti takto obsazených letišť tak, aby počtu letecké techniky odpovídal nezbytný počet objektů k jejich ochraně,

— ve výstavbě stejného, ne-li většího počtu klamných objektů (letounů, masek pro letouny) na každém z těchto letišť a na dalších letištích letištní sítě.

Závěr z rozboru této otázky: na všech letištích operační sestavy vybudovat objekty k ochraně letounů v počtu letounů jedné letky leteckého útvaru.

b) Relativně malá manévrovost pozemních sledů letectva ve vztahu k možnému zahájení války „s překvapením“ vede k závěru, že letecké útvary mohou za určitých okolností vést bojovou činnost z letišť mírové dislokace. Pouze za těchto okolností můžeme souhlasit s názorem „vybavit letiště se stálým provozem respektive i záložní zpevněná letiště objekty k ochraně letounů v počtu odpovídajícím počtu letounů leteckého útvaru“. Přistoupíme-li ovšem na tuto eventualitu, pak ve válce s použitím jaderných zbraní můžeme letectvo odespat přímo ze součtu bojových prostředků armády. Je totiž mylné se domnívat, že při jaderném úderu na letiště můžeme uchránit rozhodující počet letecké techniky před zničením jejím ukrytím ve valu, respektive v úkrytu. Již účinky a poloměr ničení při výbuchu jaderné pumy ráže 20 kt tuto skutečnost potvrzují. Při vzdušném výbuchu dochází k úplnému zničení a těžkému poškození stíhacího bombardovacího letectva do vzdálenosti 1300 m od epicentra a to i za předpokladu, že technika je chráněna okopy nebo je v úkrytech. Je-li zásah veden přesně do středu letiště, pak to znamená zničení 70–80 % techniky. U zbý-

vajícího procenta letecké techniky, která byla rozmístěna ve vzdáleném rozptylovém prostoru, dojde k lehkému až střednímu poškození. Při pravděpodobné úchylce zásahu od ideálního středu letiště 1000 m [což je maximum], dojde ke zničení více jak 1/2 všech prostředků na letišti. Nepřítel ve snaze způsobit co nejvyšší ztráty použije takovou ráži jaderné pumy (bojová hlavice), aby jeho záměr byl splněn beze zbytku. K zabezpečení svých úkolů v taktické a operační hloubce počítá s použitím jaderných náplní v rozsahu podle tabulky 1.

Z těchto údajů vyplývá, že požadavkům účinné ochrany proti ZHN odpovídá minimální vzdálenost 3 km, která může zabránit zničení živé síly a bojové techniky prostředky jaderného napadení takticko-operačního dosahu.

Poněvadž v našich stísněných podmínkách (hustota osídlení) není možné u většiny letišť se stálým provozem situovat vzdálený rozptylový prostor dále než 2 km od středu letiště, je jakékoliv řešení ochrany letectva přímo na letišti bez dokonalého rozptylu letectva po letištích téměř bezúčelné.

Zcela jiné řešení této otázky bude však ve válce bez použití ZHN. V tomto případě vybavení letiště objekty k ochraně letecké techniky v počtu odpovídajícím počtu letounů leteckého útvaru se může zdát plně opodstatněné. Přesto i za těchto okolností zmíněné řešení není ideální, vážeme-li

— tak značný počet letecké techniky na jednu až dvě vzletové a přistávací dráhy (druhou vzletovou a přistávací dráhou je myšlenka krátká startovací dráha, vybudovaná u vzdáleného rozptylového prostoru);

— větší počet letounů na značně omezený počet přístupových cest z rozptylu ke vzletové a přistávací dráze;

Tabulka 1

Prostředky jaderného napadení	Druh jaderné munice	Ráže v kt
Řízené střely operačně taktického dosahu	Bojové hlavice	1; 5; 6; 9; 47; 60; 100; 300; 1000; 1500; 3800
Letouny určené k plnění úkolů operačně taktického významu	Letecké pumy	3; 6; 8; 9; 25; 28; 47; 60; 70; 75; 100; 300;
Řízené střely a dělostřelecké rakety taktického dosahu	Bojové hlavice	2; 2,5; 9; 10; 28; 30; 47;
Dělostřelectvo	Dělostřelecké granáty	0,1—0,5; 1—1,5; 2; 8; 17; 45;

— takový počet letectva do jednoho stísněného prostoru.

Závěr rozboru této otázky — **vybudovat na letištích se stálým provozem k ochraně letecké techniky maximálně v počtu $\frac{2}{3}$ letounů útvaru a na záložních zpevněných a nezpevněných letištích v počtu $\frac{1}{3}$ letounů leteckého útvaru.** Zmíněné řešení je z hlediska účinků ZHN u letišť se stálým provozem určitým kompromisem ve prospěch současného stavu mobility pozemních sledů letectva.

c) Jedním ze závažných důvodů, který může vést k přijetí zásady, vybudovat na letištích se stálým provozem objekty k ochraně letounů v počtu odpovídajícím počtu letounů leteckého útvaru může být nepoměrně malá nasycenost území vhodnými letištními plochami.

Tento nedostatek letišť odstraňují některé státy tím, že v dostatečné vzdálenosti (cca 5 km) od letiště se stálým provozem budují krátké startovací dráhy (startovky). V jiných případech získávají nezbytný počet letišť k rozptylu manévru letectva vhodnou úpravou vybraných úseků komunikací.

Na vlastním letišti se stálým provozem jsou pak budovány objekty k ochraně letounů v počtu $\frac{2}{3}$ letounů leteckého útvaru a v blízkosti získaných startovacích drah objekty k ochraně zbývajících letounů.

Při odpovědném posouzení vlastní skutečnosti nemůže být v našich podmínkách zmíněný způsob řešení plně opodstatněný, přihlídneme-li k celkovému počtu záložních zpevněných a zvláště pak nezpevněných letišť. Jinou skutečností, která v této souvislosti vystupuje do popředí, je zabezpečení celoroční provozuschopnosti záložních nezpevněných letišť. Spolu s řešením odolnosti letišť je nutné řešit i zkvalitnění provozuschopnosti značného počtu záložních travnatých letišť. Zdá se totiž zcela nelogické, budovat v těsné blízkosti letišť se stálým provozem krátké startovací dráhy rozměrů 1000×20 m, které nelze pokládat za plnohodnotná letiště, poněvadž slouží pouze ke vzletu letounů pomocí přídavných raket, nemohou být využívány k přistání, a z těchto důvodů jako jednoúčelové mají dočasný charakter.

d) Nedělní zvyšování rozsahu objektů odolnosti letišť vyplývá z určitého podceňování ostatních oblastí ochrany a často i z jejich přehlížení. Výrazné snížení objemu stavebních prací a s tím spojených finančních nákladů lze dosáhnout (prakticky bez narušení celkového stupně bezpečnosti) účelným využitím pro-

středků k maskování bojového letounu a jiné techniky (viz stať maskování).

Konečně pak uplatňování zásad dokonalé organizace a racionalizace činnosti přispívá k celkové bezpečnosti lidí, letecké techniky a ostatních prostředků na letišti a ke snížení počtu objektů budovaných ve vlastním prostoru letiště.

Náklady, vynaložené k vybudování jedné startovky (rozměrů 1000×20 m), mohou zabezpečit dokonalou celoroční provozuschopnost minimálně dvou záložních travnatých letišť tím, že na těchto letištích vybudujeme krátké startovací plošiny a pojezděcí komunikaci podél celého letiště.

Praktickým závěrem rozboru této otázky — maximálně omezit budování tzv. startovek u letišť se stálým provozem a zvýšenou pozornost věnovat zkvalitnění provozuschopnosti záložních travnatých letišť. Startovku vybudovat pouze u letiště, kde okolní terén umožní její situování ve vzdálenosti větší jak 3 km od středu vzletové a přistávací dráhy letiště se stálým provozem.

Na základě všech uvedených skutečností a závěrů z rozebraných otázek je tedy v současné době operačně a takticky nejzodpovědnější, ekonomicky nepřijatelnější a prakticky nejrealističtější koncepcí odolnosti uvedená na **obr. 1**.

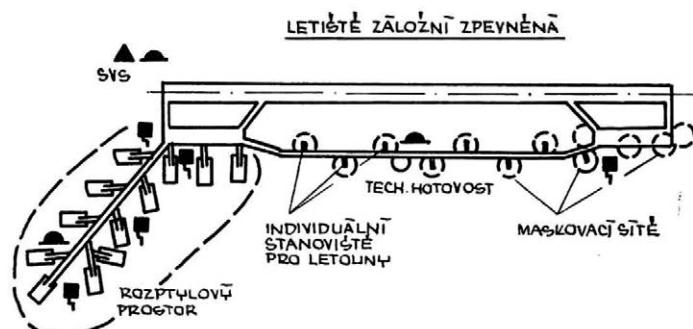
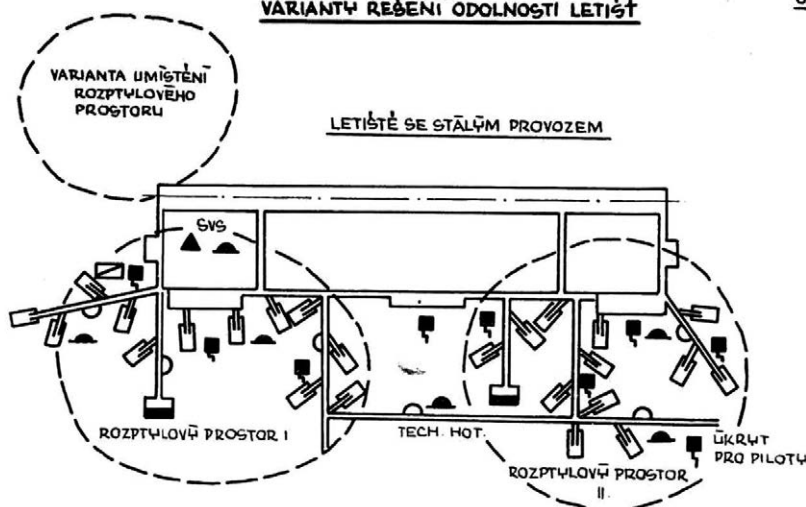
Nadále otevřenou otázkou, která však podstatnou měrou ovlivňuje stupeň zabezpečení vlastního letounu při jeho napadení, je způsob jeho ochrany. Při čistě ekonomickém posouzení této otázky je totiž zcela neúnosné vydávat více jak čtyřnásobně vyšší výdaje na úkryt pro letoun v porovnání s výdaji při jeho ukrytí v okopu [valu], nedosáhneme-li ani třetinového zvýšení jeho bezpečnosti. Čistě ekonomická hlediska nemohou však být jedině určující k přijetí té či oné varianty ochrany letounu, i když zvláště v dnešní době může být zmíněný faktor rozhodující. Bojovou hodnotu letounu, vliv jeho taktického a operačního použití na průběh bojové činnosti nelze vyvažovat výdaji, poskytnutými v době míru k jeho ochraně pro případ války.

Ve smyslu těchto skutečností by tedy mělo být postupováno při stanovování způsobu ochrany letounu na zemi.

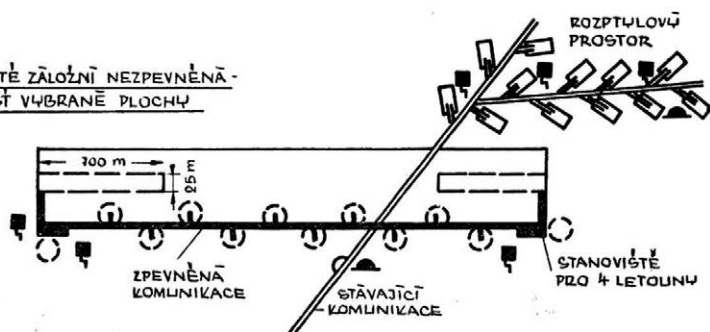
Závěrem k této otázce: Je jedině reálné stanovit především u operačně významných letišť se stálým provozem (nevýjímajíc ani záložní zpevněné letiště), podle druhu letecké techniky na nich rozmístěné, počty úkrytů a okopů k ochraně letounů budovaných v jednotlivých rozptýlených prostorech.

VARIANTY ŘEŠENÍ ODOLNOSTI LETIŠŤ

OBR. 1

LETIŠTĚ ZÁLOŽNÍ NEZPEVNĚNÁ -
ZVLÁŠT VYBRANÉ PLOCHY

LEGENDA:

- OKOLY (ÚKRYTY) PRO LETOUNY
- STANOVISŤE PRO LETOUNY + MASKOVACÍ SÍTĚ
- ÚKRYTY ÚŽ-6

- ZKURČENÝ TYP ÚŽ-6
- ZPEVNĚNÁ STARTOVACÍ PLOŠINA
- OKOLY PRO VOZIDLA

MASKOVÁNÍ

Neoddělitelnou součástí pasivní ochrany je maskování, které úměrně s rozvojem prostředků vzdušného i pozemního průzkumu má stále větší význam. Účinné maskování totiž napomáhá nejen podstatnému snížení ztrát na lidech, technice a materiálu, ale má značný vliv i na dlouhodobou existenci a efektivní využití letectva. Soudobé letectvo je přímo životně svázáno s předem vymezenými prostory (letišti). Tím je nesmírně zúžen prostor pro možné varianty utajování jejich existence. Není tajemstvím, že převážná většina letišť je nepříteli známa, což spolu s charakteristickými vlastnostmi letiště (objekt prostorově značně rozsáhlý, typický svými stavbami, přesně zaměřitelný při provozu radiotechnických prostředků) jasně dokazuje, že se nám prakticky nikdy zcela nepodaří letiště utajit. Půjde však o to, abychom utajili skutečné počty a druh letecké techniky, stupeň exploatace letiště a bojové připravenosti letecké techniky, prostory rozmístění štábů a sklady důležitého materiálu a za příznivých podmínek i výrazné demaskující znaky letiště (VPD na letištích se zpevněným povrchem, věž letové kontroly apod.).

Výsledkem těchto maskovacích opatření pak musí být

- maximální dezorientace nepřítelů množstvím cílů na jednotlivých letištích i co do počtu klamných letišť,

- ztížení doplňkového průzkumu vlastního prostoru letiště.

Požadavky na maskování letecké techniky je možné prakticky vyřešit zamaskováním všech letounů na letišti univerzální maskou pro bojový letoun TRESKA (univerzální maskovací síť, umožňující dokonalé utajení všech typů letecké techniky kromě vrtulníků a dopravních letounů, a to prakticky proti všem průzkumným prostředkům). Sériová výroba s poměrně nízkými pořizovacími náklady umožní plánovat pro každý letoun 3—5 těchto masek.

Princip zmnožení cílů předpokládá instalovat na každém z letišť stejný počet masek (buď v počtu letounů leteckého útvaru, nebo v počtu $\frac{2}{3}$ letecké techniky útvaru), prostorově rozmístěných po jednotlivých letkách tak, jak jsou v bojových podmínkách rozestavovány letouny na letišti. Přitom není rozhodující skutečný počet letounů pod maskami (jedna letka, nebo její část, dvě letky, případně celý útvar), ale je důležité, aby na letišti

nezůstal ani jeden nezamaskovaný letoun. Poněvadž letecký útvar stíhacího, stíhacího bombardovacího i průzkumného letectva obsahuje zpravidla 2—3 letiště, počet jednotně vybavených letišť se minimálně zdvojnásobí a nepřítel tak ztrácí přehled, která letiště jsou plně obsazena, která jsou obsazena pouze z části, případně na kterých nejsou letouny vůbec.

Příklad:

Při sestavě 12 leteckých útvarů, za předpokladu, že $\frac{2}{3}$ z nich opustí letiště se stálým provozem a $\frac{1}{3}$ bude obsazovat 2 letiště (tj. 2 letiště každý útvar), pak celkový počet jednotně vybavených letišť bude 24 ($12 + 8 + 4 = 24$).

Rekapitulace:

- na 12 letištích původně obsazených, kde byly letouny již zamaskovány, masky zůstávají, souběžně s tím zde zůstávají 4 let. útvary, které se nepřesunují,

- $\frac{1}{3}$ útvaru (4) obsazuje 8 letišť, které jednotně vybaví maskami v počtu odpovídajícím počtu masek pro letouny celého útvaru,

- $\frac{1}{3}$ leteckých útvarů ze $\frac{2}{3}$ zaujímá pouze 4 letiště (tj. útvar — letiště) a všechny letouny se zamaskují.

Všeobecně tato metoda poskytuje neomezené možnosti různých kombinací. Její smysl pak spočívá v tom, že utajujeme existenci letecké techniky v místě, které bude nepřítel ve většině případů znát a ve svém celku utajit nelze. Za daných podmínek však jiné účinnější řešení není.

Praktická účinnost jednotného vybavení letišť spočívá v tom, že tato metoda v sobě slučuje zásady účinného maskování:

1. **Vlastní maskování** — letecká technika (i ostatní technika) je dokonale zamaskována maskovacími sítěmi pro bojový letoun (příprava letounu ke vzletu, ošetřování a různé jiné procesy mohou probíhat pod maskou).

2. **Klamání:** a) imitací — masky napodobují skutečné objekty na letišti, tj. zase masky, protože jiné objekty na letištní ploše trvale nesmí být (nezamaskované letouny, vozidla),

- b) demonstrací — masky demonstrují typické objekty na letištích, tj. opět masky.

Pod pojmy imitace a demonstrace se však neskrývá pouhé napodobování určitých objektů, ale i stop po jejich činnosti.

Pokud na jednotně vybaveném letišti skutečně letecká technika je, a to i ve velmi omezeném počtu (např. pouze roj letounů), stopy po činnosti vytvoří. Jiná situace vznikne, je-li letiště jednotně vybaveno maskami pro letouny, avšak letecká technika zde není.

K tomu může prakticky dojít, opustí-li letecký útvar letiště a masky pro letoun na něm ponechá let. útvaru (části útvaru), který má letiště zaujímat. Takové letiště pak nabývá charakter klamného letiště do doby, než bude znovu obsazeno. V tomto období bude nutné letiště oživit a k tomu účelu vytvořit i jednotky. Poněvadž tato činnost spadá do rámce operačního maskování, bude úkolem štábu letecké armády, aby tyto úkoly řešil v souladu s plánem operačního maskování s využitím jednotek maskovacího praporu nebo zvlášť k tomu účelu vyčleněných.

Časově je vhodné realizovat navrhované metody jednotného vybavení letišť již v době zvýšeného nebezpečí ohrožení státu. V míru je nutné řešit spolu s výstavbou objektů odolnosti i jejich maskování. Umístění letecké techniky do vybudovaných a zamaskovaných okopů (úkrytů) na jedné straně a rozmístění draků vyřazených letounů na místa původně vyčleněná pro provozuschopnou leteckou techniku na straně druhé, je dalším účinným způsobem dezorientace protivníka ve výběru cílů na letišti a přispívá k zamaskování objektů. Všechny uvedené způsoby maskování významně ovlivňují účinnost ochrany letectva. Promyšlené, organizačně a materiálově dobře připravené využití metody jednotného vybavení letišť nakonec přispěje k podstatnému ome-

zení potřeb a požadavků kladených na odolnost letišť. Prakticky to znamená nebudovat na záložních nebezpečných letištích okopy (úkryty) pro letouny, ale vybavit každé z nich příslušným počtem masek k zamaskování a zabezpečit stavebními úpravami (startovací plošiny, komunikace k letišti) dokonalou celoroční provozuschopnost těchto letišť. Daleko méně stavebně i ekonomicky náročnějšími opatřeními takto dosáhneme stejného, neli vyššího efektu v ochraně letectva.

Přijetím metody jednotného vybavení letišť jako základního způsobu ochrany letectva na letištích, ztrácí plně opodstatnění rozsáhlá výstavba odolných objektů k ochraně letecké techniky i na záložních zpevněných letištích.

Utajení prostorů štábu, skladů i výrazných demaskujících znaků letiště je otázka složitější, ne však rozhodující k uchránění co nejvyššího počtu letecké techniky a tím i zachování potřebné účinnosti letectva. Místa k rozmístění štábu a skladů důležitého materiálu nebudou v areálu letiště, právě naopak. Tím se vytváří větší prostor pro různé způsoby maskování. K maskování výrazných demaskujících znaků na letišti nebo v jeho okolí budeme přistupovat v ojedinělých případech, zpravidla tehdy, bude-li k další úspěšné bojové činnosti nezbytné letiště zcela utajit. Zcela utajena mohou být však jen málo známá letiště polní nebo letiště nově vybudovaná. I za těchto předpokladů je úplné utajení letiště úkol velmi složitý, vyžadá si mnoho sil a prostředků a účinný efekt bude časově velmi omezen. V žádném případě by tyto úkoly neplnilo letectvo vlastními silami.

PROSTOROVÉ USPOŘÁDÁNÍ OBJEKTŮ

Při nebyvalém vzrůstu prostorové účinnosti prostředků ničení nemůžeme pod pojmem ochrana objektů vidět pouze jejich ukrytí a utajení. Stejně hodnotnou, neli vyšší ochranu umožňuje dokonalý rozptyl lidí, techniky a materiálu v terénu. Není to však způsob individuální, ale kolektivní ochrany, jejíž účinnost je tím vyšší, čím větší množství drahé, vysoce účinné a bojové hodnotné techniky, hromaděné na malém prostoru, se nám podaří dokonale rozptýlit. V podstatě tedy jde o oddělení jednotlivých prostředků nebo celých komplexů objektů tak, aby nedocházelo k jejich hromadnému ničení.

Pod pojmem prostorové uspořádání je nutné rozlišovat územní a místní rozptyl.

Územním rozptylem rozumíme oddělení jednotlivých objektů nebo skupiny objek-

tů již na vzdálenost 8–10 km (vzdušnou čarou). Význam praktické aplikace této zásady spočívá v dokonalé ochraně objektu před účinky výbuchu jaderné zbraně (operačně taktického významu) v místě druhého objektu (skupiny objektů).

Stanovená bezpečnostní vzdálenost vyplývá z účinku jaderné zbraně největší možné ráže, používané v prostředcích operačně taktického významu. Použitím bojové hlavičky ráže 3 Mt, při její pravděpodobné účylce od středu napadeného objektu 2 km, můžeme počítat ještě s jeho 100% zničením. Přitom uvažujeme plošný objekt do výměry 5 km², což zhruba odpovídá ploše letiště.

Letiště se stálým provozem a ostatní letiště zvláště jsou typickou ukázkou kumulace vysoce účinné a drahé bojové

techniky na malé ploše. Již pouhým srovnáním plošné výměry, plánované k rozmístění všeojskového pluku (100 km²) s plošnou výměrou letiště se stálým provozem (necelých 5 km²) vidíme velký nepoměr, který se ještě více prohlubuje, odečteme-li z plošné výměry letiště plochy, nezbytné ke vzletu a přistání letounu (1–1,5 km²). Proti tomuto srovnání můžeme ovšem namítnout, že v bojových podmínkách bude převážná část lidí, techniky a materiálu leteckého útvaru rozmístěna v daleko větším prostoru, tj. do okruhu více než 5 km od letiště. Nejdůležitější technika a prostředky však zůstávají na letišti na ploše 1–2 km². Zničením tohoto nejdůležitějšího jádra leteckého útvaru (letecké techniky) ztrácí jeho ostatní dokonale rozmístěné části praktický význam.

K zachování existence leteckého útvaru je tedy zásadní a přímo životně nezbytné jeho rozdělení po menších organizačních částech, tj. minimálně po letkách.

Hlavním posláním **místního rozptýlení** je vzájemné oddělení jednotlivých objektů (techniky) tak, aby při použití klasických zbraní nedocházelo k masovému ničení. Jeho účinný pasivně ochranný význam je pouze ve spojitosti s použitím klasických zbraní.

RACIONALIZACE ČINNOSTI

Dosáhnout podstatné snížení ztrát na lidech, technice a materiálu předpokládá nejen výstavbu odolných objektů spolu s maskováním techniky a činnosti na letišti, ale i dokonalou organizaci a racionalizaci činnosti s minimem lidí a zabezpečovací techniky, a to časově v nejkratších lhůtách. Odolné objekty budovat pouze pro tu živou sílu, techniku a materiál, které i v době po ukončení létání nelze z důvodu udržování nepřetržité bojové pohotovosti prostorově situovat mimo letištní plochu.

Odrázem dokonalé organizační, technické a materiálové připravenosti a promyšlenosti jakékoliv akce na letišti je nejen celkové omezení ztrát, ale i podstatné snížení ženijně stavebních a maskovacích prací.

Dokonalá racionalizace činnosti na letišti vyžaduje

Vycházíme-li z praktického plošného účinku leteckých pum střední ráže a raket vzduch–země, možných délkových (200–300 m) a šířkových (80 m, při síle větru 5 m/s i 170–180 m) úchylek při bombardování, je nejbezpečnější vzájemná vzdálenost mezi nechráněnou technikou 300–400 m. U techniky chráněné valy je to cca 150 m a u techniky umístěné v úkrytech kolem 100 m. K určitému snížení vzdálenosti (na 100–120 m) mezi technikou chráněnou valy může přispět jejich výška. Nejnížší požadovaná výška valů však musí být 4 m.

Zkracujeme-li vzájemné vzdálenosti mezi technikou pod výše stanovené hranice, pak vědomě souhlasíme se zničením nebo značným poškozením více objektů výbuchem jedné bomby s klasickou náplní. V tomto smyslu je přípustné uvažovat o vyřazení nebo poškození nejvýše 2 objektů jedním zásahem. V řadě případů se totiž podobným řešením nevyhneme, vzhledem k stísněným prostorovým možnostem na některých letištních sítích.

Z rozboru zásad prostorového uspořádání vyplývá, že k ochraně letectva proti jaderným zbraním je nutné každý letecký útvar dislokovat po jednotlivých letkách na 3 letiště a na každém z nich vybudovat valy (úkryty) k ochraně jedné letky letounů.

— přísně časově vymezit veškeré pracovní procesy na letišti,

— dokonale využít úkryty, okopy, skryty a masky; pobyt mimo tyto objekty a to jak lidé, tak techniky omezit na nejkratší dobu,

— maximálně omezit co do času i počtu pojiždějící automobilní a jinou techniku,

— časově zkrátit koloběhy při pojiždění letecké a ostatní techniky po letištní ploše,

— přesně vymezit místo a čas činnosti zabezpečovací techniky, funkcí, pohyb a dobu pobytu zabezpečující směny na letišti,

— dodržovat zásady maximálního omezení činnosti lidí, techniky a materiálu na letišti.

PODÍL RVD PŘI BOJI S TANKY

Boj s tanky a obrněnými transportéry (OT) je jednou ze základních povinností jednotek a útvarů msd. Do systému boje s tanky a OT je kromě prostředků nadřízeného velitele (raketové zbraně, protitankové zálohy, letectvo) zapojen u divize raketový útvar, dělostřelectvo a protitankové prostředky jednotek a útvarů — především tanky.

V článku chci ukázat podíl RVD motostřelecké divize na boji s tanky a OT možného nepřítele za těchto předpokladů:

- u msd předpokládám cvičnou organizaci;
- msd je v obraně a má za úkol odrazit útok jedné tankové a části sil mechanizované divize (N);
- msd byla posílena 2 oddíly kanónové děl. brigády (K 100mm, K 122mm po 18 hlavních); protitankovým dělostřelectvem posílena nebyla;
- bojová sestava divize: v 1. sledu 2 msp a mspr druhosledového pluku (prvosledové pluky po 2 mspr na prvním postavení); v 2. sledu tankový pluk a 1 msp bez jednoho mspr, mající za úkol uskutečnit protizteč nebo bránit připravená postavení v hloubce;
- do pásma obrany divize je plánován zásah protitankové zálohy (PTZ) armády (protitankový pluk PTK 100mm — celkem 54 hlavních);
- z přidělených oddílů kdb a děl. pluku divize (bez oddílu RM 130mm) je vytvořena DDS; oddíl RM 130mm přidělen pluku na směr hlavního úsilí obrany.

Podíl RVD na boji s tanky a OT rozeberu k těmto údobím bojové činnosti:

- v boji o přední okraj
- při boji prvosledových pluků
- při boji druhého sledu divize.

Boj o přední okraj

Boj s tanky a OT nepřítel zahajuje zpravidla nadřízený velitel jadernými údery a údery letectva na tankové a obrněné jednotky a útvary v prostorech soustředění (shromaždištích) — zejména při jejich opouštění. Snahou velitele divize bude vést boj s tanky a OT na přístupech k obraně s cílem zničit maximální počet tanků i OT již před předním okrajem. Jedním z prostředků msd, které tento úkol plní, je oddíl vojskových raket (ovr), divizní a plukovní dělostřelectvo. Možnosti těchto palebných prostředků jsou však omezeny (nedostatek protitankového střeliva v palebném průměru — hlavně houfnic, omezený počet raket s chemickou i jadernou náplní) a často přeceňovány. Na základě omezeného počtu jaderných úderů a nutnosti být připraven ničit prostředky jaderného napadení nepřítel může např. ovr v tomto údobí uskutečnit pouze 1 jaderný úder, nejčastěji na tankové uskupení při jeho rozvíjení do bojové sestavy. Podle výpočtu účinků můžeme jaderným úderem 20 kt dosáhnout na tanky za optimálních podmínek ničivého účinku na ploše až 2 km² a umlčet živou sílu v tancích na ploše kolem 3,5 km². Z toho vyplývá (podle zásad uskupení nepřítel) možnost zničit do jedné rot tanků (17 tanků) a živou sílu v tancích v hodnotě půl až jedné roty.

Dělostřelectvo v podřízenosti velitele divize (oddíly kdb, H 152) může zahájit palebnou činnost proti tankům protivníka na vzdálenost 8 — 18 km od předního okraje, a to formou dalekých paleb, kdy však předpokládáme, i když s poměrně značnou spotřebou munice, pouze rušivé či maximálně umlčovací účinky. Většina dělostřelectva divize střelícího ze zakrytých palebných postavení se může podílet na boji s tanky a OT až do vzdálenosti 5—7 km od předního okraje, a to přehradnými palbami (v závislosti na možnostech pozorování). Palebná činnost tohoto dělostřelectva bude tedy zaměřena ke znemožnění organizovaného rozvinutí tankových a mechanizovaných jednotek protivníka, k narušení jejich sestavy a velení, dále pak k vytvoření podmínek k ničení těchto jednotek ostatními prostředky motostřeleckých pluků. Rovněž PTRS působící v PTZ pluku nejsou, i kdyby tomu terén dovolil, plně využity z hlediska dostřelu před přední okraj. Dělostřelecké protitankové prostředky i protitankové prostředky msp dovolují vést boj s tanky a OT ve své většině (kromě ovr) pouze do 800 m před přední okraj (viz tab. 1.).

Oddíl vojskových raket a protitankové dělostřelecké prostředky jsou schopny v boji o přední okraj (uvažujeme-li možné vlastní ztráty 30—50 %) zničit 52—64 tanků; ostatní palebné prostředky (tanky, RPG-7) pak 83—117 tanků (OT) nepřítel (viz tab. 1.). Z toho vyplývá, že hlavním prostředkem boje s tanky a OT nepřítel není plukovní dělostřelectvo, ale protitankové prostředky msp a tanky, kterými jsou nuceni velitelé motostřeleckých pluků posilovat prapory na prvním postavení. Tím se ovšem velitelé pluků zbavují hlavních prostředků k manévru a protizetěm.

Nemalou pozornost je nutné věnovat i boji s OT, kterých je v organizaci nepřítel značný počet (viz tab. 2). To proto, že účinně doplňují palbu nepřátelských tanků, a slouží tankům jako doprovodná vozidla (americký OT M 113, který má ve výzbroji protiletadlový kulomet 12,7 mm s praktickým dostřelem do 1800 m, maximální tloušťku pancíře 45 mm a je ve výzbroji západoněmecké armády a hlavně pak západoněmecký OT HS 30 — který je kromě toho určen pro boj s tanky, čemuž odpovídá i jeho výzbroj — 20mm kanón v otočné věžičce s praktickou dálkou střelby 2400 m, 2 odpalovací zařízení SS-11, v kor-

Stupeň	Palebný prostředek				Ztráty vlastních prostředků v %	Možnost zničení tanků nepř. při vlastních ztrátách ze sloupce 6																				
	druh	počet																								
		v msd	zúčastní se boje	% z celk. počtu																						
1	2	3	4	5	6	7																				
mspr	BzK 82 mm	18	10	56	0	10																				
			7	39	30	7																				
			5	28	50	5																				
msp	RM 130 mm	30																								
	PTŘS	18	12	67	0	36																				
			8	44	30	24																				
			6	33	50	18																				
		Shd 100 mm	18	12	67	0	24																			
				8	44	30	16																			
6	33			50	12																					
msd	ovr (20 KT)				17																					
RVD—msd celkem (při vlastních ztrátách 30—50 %)						52—64																				
mspr	RPG-7	kolem 300	135		0	67																				
			95		30	47																				
			67		50	33																				
	Tanky (100mm TK)	195	50	26	20	100																				
			35	18	30	70																				
			25	13	50	50																				
Ostatní pal. prostř. msd celkem (při vlastních ztrátách 30—50 %)						83—117																				

Účinná dálka zbraně na tanky

Možnost palby před přední okraj

1234567891 km12345678

3 km

nehodí se k boji s tanky

Poznámka: uvažované poměry vlastních palebných prostředků k nepř. tankům: BzK 1:1, PTŘS 1:3, 100 m TK, Shd 1:2, RPG-7 2:1

bě může mít uloženo 10—12 PTRS SS-11). Vlastnosti a kvalita soudobých OT nepřítel nás nutí používat při boji s nimi stejné protitankové prostředky jako při boji s tanky.

Bereme-li v úvahu možnosti vlastních palebných prostředků při možných vlastních ztrátách 30—50 % v tomto údobí boje (viz tab. 1), možné počty tanků, OT a PTRS nepřítel (viz tab. 2), z nichž většina bude uskutečňovat zteč předního okraje a uvedené skutečnosti, dojdeme k závěru, že počty vlastních protitankových prostředků neskytají záruku k tomu, že bude útok nepřítel zastaven a že se nevklíní do naší obrany.

Ke zlepšení možnosti motostřeleckých pluků vést boj s tanky a OT při respektování skutečností, že členitost terénu v zájmových prostorech činnosti v řadě případů dovolí palbu protitankovým prostředkům v průměru do 800 až 1200 m, by bylo vhodné **uvažovat o zvětšení počtů protitankových prostředků — především u mspr.** Řešením by mohlo být začlenit četu PTRS do organizace praporu a obrněné transportéry vybavit výkonným protitankovým prostředkem, schopným ničit současné tanky a OT nepřítel na vzdálenost 1200 m; přitom zvýšit počty dosavadních protitankových prostředků rot.

Tabulka 2

Počty 1. sledu td a části sil md (N)

Svazek (útvár)	Tanky	OT	PT prostředky	
			PTRS (nav. zař.)	PTK 90 mm
dvě tb (td) část md (1 tb, 1 mpr)	339	571	20	20

Boj o postavení prvosledových pluků (tab. 3)

Jedním z hlavních prostředků boje s tanky a OT nepřítel v tomto období bude PTZ divize (PTK 100 mm — 18 kusů) spolu se zbývajícími tanky msp. Přesto, že střeleckotechnické vlastnosti PTK 100 mm jsou ve statickém souboji s tanky a OT velmi dobré, v dynamice boje již projevují některé nedostatky. Je to především váha zbraně (4,28 t) a skutečnost, že bez pomoci tahače (ten musí odejet po zaujetí palebného stanoviště do krytu) není obsluha schopna zbraň přemístit. Nepřítel má možnost vést palbu na PTZ při manévru, eventuálně se jejímu rozvinutí úplně vyhnout, aniž by mohla odpovědět stejně rychlým manévrem vlastním. Navíc vyřazením tahače je prakticky vyřazena i zbraň. Určité řešení by mohlo být začlenit PTRS na stupeň divize. Bereme-li v úvahu, že ve většině případů nebude možné využít maximálního dostřelu PTRS pro členitost terénu a vezmeme-li v úvahu minimální dálku střelby 500 m, pak nahrazení PTK 100mm protitankovými řízenými střelami již není tak výhodné, jak se na první pohled zdálo. Požadavkům boje PTZ divize (možnost manévru terénem a palbou, dostatečná účinná dálka střelby na tanky a OT, ochrana obsluh, rychlé přemístění a zahájení palby) by nejlépe vyhovoval oddíl PTK na samohybných podvozcích, který by v případě potřeby mohl vést palbu i ze zakrytých palebných postavení jako normální dělostřelecký oddíl.

Stupeň	Palebný prostředek					Ztráty vlastních prostředků v %	Možnost zničení tanků (OT) nepř. při uvažovaných vlastních ztrátách ze sloupce 6	Účinná dálka zbraně na tanky																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																						
	druh	počet			v msd			účastní se boje	z celk. počtu	→																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
		1	2	3						4	5	6	7	8	9	1 km	1	2	3	4	5	6	7	8																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																						
1	2	3	4	5	6	7																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								

RM 130 mm
přiděleny mspUvažované poměry vlastních
palebných prostředků k nepř.
tankům:BzK 1 : 1
PTK 100 1 : 2
TK 100 1 : 2
RPG-7 2 : 1

Z hlediska boje s tanky a obrněnými transportéry nepřítele je nutné věnovat pozornost i rozmísťování divizního dělostřelectva, které ve většině případů působí ze zakrytých palebných postavení. Přes oprávněný požadavek, aby i divizní dělostřelectvo se podílelo na boji s tanky, nemůžeme s ním jako s protitankovým prostředkem počítat. Důvodů je celá řada. Především, že musí plnit jiné důležité úkoly, jako je boj s nepřátelským dělostřelectvem, prostředky jaderného napadení, radiotechnickými prostředky a jinými důležitými cíli, nedostatek protitankové munice (např. H 152 nemá protitankové střelivo, oddíly K 100 a 122 mm mají 2—6 protitankových střel pro dělo v palebném průměru), nedostatečná pohyblivost v terénu, závislost přemístění zbraně na tahači a u houfnicového materiálu malá účinná dálka střelby na tanky. Z těchto důvodů je účelné umísťovat palebná postavení divizního dělostřelectva mimo tankové směry, avšak musí být učiněna všechna opatření k přijetí boje s tanky v případě, že by pronikly do palebných postavení.

Možnosti ničení tanků (OT) palebnými prostředky dělostřelectva i vševojskových útvarů v tomto údobí boje ukazuje tab. 3.

Boj druhého sledu divize (tab. 4)

Hlavním posláním 2. sledu divize v obranném boji je odrazit tanky (OT) protivníka, které pronikly do obrany divize a uskutečnit protizteč s cílem zničit vklínuvšího se nepřítele. Úspěšné splnění tohoto úkolu bude závislé především na množství vlastních protitankových prostředků všeho druhu a na dovedném využití palby RVD. V našem případě splnění uvedeného úkolu usnadňuje kvalita 2. sledu divize — tankový pluk a zásah PTZ armády.

PTZ armády se významně podílí na likvidaci obrněných prostředků nepřítele, neboť je sama schopna (uvažujeme-li vlastní ztráty 30 %) zničit 76 tanků (OT) a spolu s tankovým plukem by měla prakticky zastavit útok nepřítele. Protože PTZ armády je rovněž vybavena PTK 100 mm, projevují se při jejím zasazení obdobně nedostatky jako u PTZ divize. Protitanková záloha armády může při dobré organizaci zaujmout bojovou sestavu na čáře rozvinutí v době, kdy ještě není pod palbou tanků protivníka. Při vhodné volbě čáry rozvinutí může mít i možnost palby na větší dálky. Z těchto důvodů by bylo účelné vybavit protitankový útvar armády samohybnými kanóny v kombinaci s přenosnými PTRS, které by event. mohly vrtulníky přepravovat vzduchem. Možnosti vlastních palebných prostředků uvádí tab. 4

Při posuzování celkových možností msd v boji s tanky a OT nepřítele musíme kromě značného počtu PTRS počítat i s palbou nepřátelského dělostřelectva ze zakrytých palebných postavení. Toto dělostřelectvo totiž kvalitativně převyšuje dělostřelectvo msd (možnost střelby jadernými náboji, větší palebné průměry střeliva, průzkum a opravování palby pomocí značného počtu vrtulníků, větší pohyblivost), což umožňuje kvalitní palbu na naše palebné prostředky. Motostřelecká divize předpokládáme-li vlastní ztráty při boji o přední okraj 30—50 %, v dalším pak 30 %) je schopna organickými protitankovými prostředky zničit (viz tab. 1, 3, 4):

a) prostředky RVD (bez PTZ armády) 100—112 tanků a OT;

b) ostatními prostředky msd 233—267 tanků a OT.

Organické protitankové prostředky msd tedy umožňují zničit za uvedených podmínek celkem 333—379 tanků a OT nepřítele. Při porovnání vlastních mož-

Stupeň	Palebný prostředek					Ztráty vlastních prostředků v %	Možnost zničení tanků (OT) nepř. při uvažovaných vlastních ztrátách ze sloupce 6	Účinná dálka zbraně na tanky																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																	
	druh	počet			v msd			účastní se boje	% z celk. počtu																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																
										1	2	3	4	5	6	7	8	9	1km	1	2	3	4	5	6	7	8	3km																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																													
1	2	3	4	5	6	7																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																			

Poznámka: uvažované poměry vlastních prostředků k nepř. tankům:

BzK 82 1:1
PTŘS 1:3Shd 100 1:1
PTK 100 1:2TK 100 1:1 (tanky v protizteči)
RPG-7 2:1

ností msd s počty tanků a OT nepřítele, s kterými bude nucena bojovat (viz tab. 2), konstatujeme, že organické protitankové prostředky msd nemají kvantitativní předpoklady k zastavení útoku nepřítele; msd utrpí značné ztráty. Přitom vlastní protitankové prostředky co do množství a kvality jsou začleňny především na stupni pluku a divize; motostřelecké prapory mají na prostý nedostatek těchto prostředků a nemohou samostatně vést boj s tanky a OT nepřítele. Tím nemohou dostačujícím způsobem plnit jeden z požadavků na protitankovou obranu — ničit tanky a OT nepřítele již před předním okrajem a nedopustit jejich vlom do vlastní obranné sestavy v případech, kdy dojde k nenadálému útoku nepřítele a kdy nebude mnohdy ani časově možné potřebně zesílit motostřelecké prapory protitankovými prostředky.

Z á v ě r

Boj s tanky a OT nepřítele můžeme samozřejmě chápat jen v souvislosti s použitím vlastních protitankových prostředků. Bude ovlivněn řadou dalších činitelů i působením ostatních prostředků jako letectva, počtem použitých jaderných úderů nadřazeného ve prospěch divize, terénem, účinností ženijních záatarasů, připraveností vojsk a techniky k boji v noci, účinností vlastního průzkumu, poměrem sil v dělostřelectvu, povolenou spotřebou munice, technickými parametry bojové techniky apod. Raketové vojsko a dělostřelectvo, které je v bojové činnosti hlavním palebným prostředkem velitele divize především proti živé síle a palebným prostředkům nepřítele všeho druhu, bude mít spolu s vlastními protitankovými prostředky velmi důležitou úlohu i v boji s tanky a OT pravděpodobného nepřítele.

Za vyššiu efektívnosť poľného zásobovacieho systému

Vojenský zásobovací systém v poli je veľmi zložitý a nepretržitý proces, zahrnujúci veľký komplex organizačných, materiálnych a dopravných opatrení, ktoré sú navzájom presne zladené s operačnou (bojovou) a tylovou situáciou a sú všestranne zamerané k včasnému a plynulému zabezpečeniu bojovej činnosti vojsk.

Poznatky z diskúsií a rôznych zamestnaní nasvedčujú tomu, že v niektorých prípadoch nie je jednotná predstava o zásobovacom systéme a jeho obsah je vysvetľovaný veľmi obecné a zúžené (napr. ako konkrétny prísun alebo odber a nie ako súvislý proces). Táto skutočnosť negatívne ovplyvňuje iniciatívne a tvorčie rozpracovanie zásobovacieho systému podľa nových a platných predpisov.

NEDOSTATKY ZÁSOBOVACIEHO SYSTÉMU, ICH PRÍČINY A RIEŠENIE

Za hlavný nedostatok bol označovaný v podstate celý zásobovací systém (ako málo pružný a neefektívny), pretože v dôsledku častého prekladania (prečerpavania) zásob z jedného dopravného prostriedku na druhý nevyužíval ekonomicky dopravné prostriedky a tým dochádzalo k veľmi pomalému toku zásob smerom ke spotrebiteľovi. Tento nedostatok sa prejavoval predovšetkým v útočnej operácii, kde podľa štatistiky dochádzalo na jej konci ku kritickému poklesu pohyblivých (predpísaných) zásob u vojsk i v rámci celého frontu (na 40 až 50 %).

Riešenie tohto problému sa hľadalo vo vytvorení novej koncepcie zásobovacieho systému,¹⁾ ktorý by oproti doterajšiemu trvale omedzil alebo plne vylúčil

zo systému zásobovania niektoré zásobovacie stupne (napr. armádu a pluk).

Reorganizáciou navrhovaných opatrení by došlo k podstatnému narušeniu veliteľskej nedeliteľnej právomoci a funkčnej zodpovednosti. Bolo by treba reorganizovať tylové (zásobovacie) orgány a dopravné útvary a prepracovať väčšinu platných predpisov v oblasti zásobovania vojsk. Nový spôsob zásobovania by sa rozchádzal aj s koncepciou zásobovacieho systému, ktorý sa používa vo všetkých armádach štátov Varšavskej zmluvy. Myslím, že tieto skutočnosti sú a zostanú vážnou prekážkou pri realizácii niektorých navrhovaných opatrení.

Podľa môjho názoru došlo v posledných rokoch k značnému prehodnoteniu niektorých princípov a zásad vedenia súdobých operácií a v tejto súvislosti i otázok materiálneho zabezpečenia. Výsledkom toho je, že v roku 1969 boli vydané nové predpisy Oper-1, Oper-1-3 a Tyl-1-1. Domnievam sa preto, že by bolo správne prvorade preskúmať všetky možnosti zdokonalenia zásobovacieho systému v duchu nových predpisov a na základe získaných poznatkov rozpracovávať a upresňovať ďalší postup možného riešenia tohto problému.

¹⁾ Z histórie poznáme len veľmi málo zásadne odlišných princípov zásob. systému. Za prvý sa označuje princíp sebestačnosti (vojska viezli zásoby na celú dobu boj. činnosti a ostatné čerpali z miestnych zdrojov). S nástupom manévrového boja a zvýšením temp vznikla požiadavka, aby vojska boli maximálne odľahčené a viezli so sebou len najnutnejšie pohyblivé zásoby — zásobovanie záviselo na nepretržitom prísune. Tretím princípom je kombinácia obidvoch predošlých, t. j. v podstate dnešný zásobovací systém.

NÁVRH NA SKVALITNENIE ZÁSOBOVACIEHO SYSTÉMU

(Schématické vyjadrenie možnosti prísunu
alebo odberu podľa uvádzaných predpisov)

Nepovažujem za potrebné popisovať a objasňovať možnosti a varianty prísunu (odberu), ktoré je možné realizovať podľa schémy. Myslím, že predpisy dávajú dostatočný priestor pre iniciatívne a tvorivé uplatnenie schopností pri riešení konkrétnych variant zásobovania v útočnej operácii. Schéma spolu s ďalej uvedenými návrhmi a opatreniami upozorňuje na možnosti najrôznejších kombinácií centralizovaného prísunu a odberu.

Domnievam sa, že teoretické skúmanie a vytváranie akýchkoľvek jednotlivých variant zásobovania vedie k šablonovitosti a nepodnecuje tylových orgánov k iniciatívnejmu hľadaniu optimálnych riešení konkrétnych situácií. Existuje dostatok skúseností o násilnom aplikovaní jednej varianty pre každú konkrétnu situáciu (napr. prísun nadriadeného za každú cenu i keď vopred bolo jasné, že reálnejšie by bolo uskutočniť odber, pretože dopravné prostriedky podriadeného boli dlhšiu dobu prázdne a nevyužitú). Myslím, že optimálne varianty zásobovacieho systému treba vytvárať podľa konkrétnej bojovej situácie (viď Oper-1-1, čl. 38).

Z hľadiska zásobovania je bezpochyby najzložitejšia situácia v útočnej operácii.²⁾ Svedčí o tom kritický pokles zásob na konci operácie a trvalý nedostatok dopravných prostriedkov v priebehu celej útočnej operácie. Z týchto dôvodov som sa v uvedenej schéme a ďalšej časti zameriaval na vytypovanie možných návrhov (opatrení) na zdokonalenie poľného zásobovacieho systému v útočnej operácii (v duchu nových predpisov).

Som toho názoru, že zásobovací systém treba nepretržite zdokonalovať, rozpracovávať a v praxi (pri zamestnaniach a cvičeniach) overovať. Myslím, že väčšie úsilie by bolo nutné venovať zainteresovaniu orgánov na tvorcom a iniciatívnom uplatňovaní zásad nových predpisov. Rozpracovanie perspektívnych koncepcií by malo byť v súlade s dielčimi opatreniami, ktorými sa súčasný zásobovací systém upravuje a zdokonaľuje. Podľa môjho názoru pri zdokonaľovaní je treba v prvom rade začať s opatreniami, ktoré nevyžadujú reorganizácie a zvýšené náklady.

²⁾ V obrane, na rozdiel od útočnej operácie, môže vzniknúť situácia, pri ktorej bude výhodnejšie uskutočňovať odbery, než prísun.

HLAVNÉ FAKTORY, KTORÉ LIMITUJÚ A OVPLYVŇUJÚ ZÁSOBOVANIE VOJSK V POĽNYCH PODMIENKACH

Za rozhodujúceho činiteľa pre stanovenie zásobovacieho systému považujem druh operácie (boja). Každý druh operácie (napr. útok, obrana, odchod vojsk, stretné zrazenie apod.), každá jeho fáza a konkrétna situácia, budú vždy vyžadovať osobitné riešenie.

Za hlavné faktory, ktoré podmieňujú alebo ovplyvňujú realizáciu zásobovacieho procesu považujem z tylového hľadiska

- spotrebu materiálu a rozloženie zásob,
- kapacitu dopravných prostriedkov a ich využitie,
- stupeň mechanizácie ložných prác,
- technický stav komunikácií a ich priepustnosť,
- systém riadenia a organizácie zásobovacieho procesu.

Pretože každý z uvedených faktorov v jednotlivých situáciách sa môže stať rozhodujúcim a limitujúcim pre splnenie úlohy, chcel by som aspoň v krátkosti vyjadriť niektoré názory na ich funkciu a poslanie.

VPLYV SPOTREBY MATERIÁLU NA PRÍSUN A TVORBU ZÁSOB

Hlavným kritériom pre stanovenie výšky a rozloženia pohyblivých zásob na jednotlivých zásobovacích stupňoch by mala byť predpokladaná spotreba materiálu a plynulosť zásobovania (obrátka zásob) v počiatočnom období vojny.³⁾

Druh operácie a intenzita bojovej činnosti (vrátane strát), budú nepretržite ovplyvňovať a meniť skutočnú potrebu materiálu. Preto si myslím, že od prvého dňa vojny bude treba pravidelne prehodnocovať a upravovať výšku a rozloženie pohyblivých zásob (i z hľadiska štruktúry a skladby jednotlivých druhov materiálu) na základe skutočnej spotreby a strát. Týmto opatrením bude možné vytvárať podmienky pre optimálny tok zásob na smeru ku spotrebiteľovi.

Podľa môjho názoru bude treba vždy počítať s určitými rozdielmi v požadovanom a uskutočnenom prísunu (odberu) materiálu a to nielen z hľadiska množ-

³⁾ Predpokladám, že v POV pri stanovení pravdepodobnej spotreby materiálu boli využité skúsenosti Sovietskej armády, ktorá má bezpochyby najrealnejšie predstavy o materiálnom zabezpečení operácie s použitím jadrových zbraní.

stva (objemu), ale v prvom rade z hľadiska štruktúry a skladby materiálu.

Pri súčasnom direktívnom systéme zásobovania, kedy sú predpokladané na prísun 24 hodín vopred a prísun z PFZ podľa doterajších kalkulácií trval 4 dni, dá sa reálne počítať s tým, že za túto dobu sa potreba materiálu zmení po všetkých stránkach (množstvo, štruktúra i skladba). Aby rozdiel medzi potrebou a prísunom boli optimálne, treba maximálne zrýchliť tok zásob (skrátit zásobovací cyklus), k čomu je nutné efektívne využiť všetkých dopravných a mechanizačných prostriedkov a zvoliť najvýhodnejší zásobovací systém.

K EFEKTIVNOSTI VYUŽÍVANIA DOPRAVNÝCH PROSTRIEDKOV

Včasné a plynulé zásobovanie v súčasných podmienkach vedenia operácií je možno zabezpečiť iba centralizovaným riadením a správnym využitím všetkých dopravných prostriedkov (vlastných i podriadených). V nutných prípadoch (napr. v útočnej operácii) treba prisunovať bez prekladania s použitím najoptimálnejších

variant (viď schéma — napr. z PFZ až ku zväzkom apod.) v závislosti na konkrétnej situácii, event. použiť pre zásobovanie i bojových vozidiel. Myslím, že v praxi existuje veľmi málo prípadov, aby i v najzložitejších situáciách boli využité všetky možnosti a varianty, ktoré nám platné predpisy ukladajú lebo povoluju. Iniciatívnym uplatňovaním predpisov bude možné efektívnejšie využiť súčasných dopravných vozidiel a súčasne skvalitniť prípravu a výcvik tylových orgánov (dopravných jednotiek a útvarov) v oblasti plánovania, riadenia a organizovania zásobovacieho systému v poli.

Podstatného skvalitnenia a zefektívnenia vo využití dopravných prostriedkov a pri zrýchľovaní toku zásob bolo by možno dosiahnuť formou dočasnej výmeny naložených dopravných prostriedkov za prázdne (odveľovaním, posilňovaním, prepodriadovaním apod.). Keď tvrdíme, že rozhodujúcou úlohou je zabezpečiť včasné a plynulé zásobovanie vojsk, v tom prípade by malo byť prvoradou úlohou dopravných orgánov urýchlene doriešiť a zabezpečiť (po stránke organizačnej, materiálnej, technickej atď.), aby doprav-

Tabuľka 1

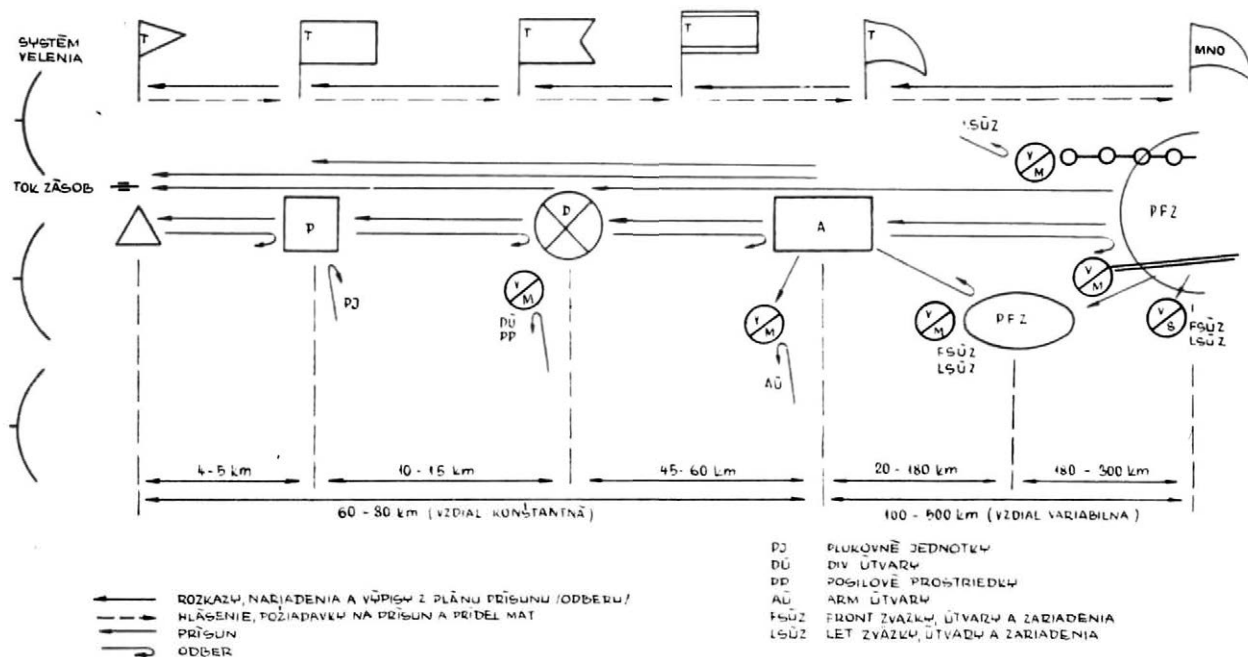
Vozidlo	Spôsob loženia	Výpočet: $S_d = \frac{t_j}{t_j + t_{loz} + t_g}$	Index
PV3S	Ručne	$\frac{6,6}{6,6 + 2,6 + 0,8} = \frac{6,6}{10} = 0,660$	1,1
	HR 1001	$\frac{6,6}{6,6 + 1,6 + 0,8} = \frac{6,6}{9} = 0,773$	
T 111	Ručne	$\frac{4,5}{4,5 + 4,5 + 1,0} = \frac{4,5}{10} = 0,450$	1,4
	HR 2501	$\frac{4,5}{4,5 + 1,8 + 1,0} = \frac{4,5}{7,3} = 0,616$	
T 138	Ručne	$\frac{4,2}{4,2 + 4,7 + 1,1} = \frac{4,2}{10} = 0,420$	1,6
	SANAK	$\frac{4,2}{4,2 + 0,9 + 1,1} = \frac{4,2}{6,2} = 0,677$	

Vysvetlenie: HR — hydraulická ruka
 t_j — doba jazdy vozidiel
 t_{loz} — doba ložných prác
 t_g — doba prestopov z ostatných príčin
 S_d — súčiniteľ využitia prevádzkovej doby vozidiel
 Kalkulácia pri 10 hodinovej pracovnej smene.

ORGANIZÁCIA A SYSTÉM ZÁSOBOVANIA VOJSK V POLI

PRÍLOHA 1

/ PODĽA OPER-1-1, OPER-1-3 A TUL-1-1 /

né útvary a jednotky mohli výnimočne plniť i tieto náročné a zložité úlohy.

Efektívnejšieho využitia súčasných dopravných prostriedkov je možno dosiahnuť skracovaním doby ložných prác s použitím mechanizačných prostriedkov. O tom svedčí prepočet súčiniteľa využitia prevádzkovej doby vozidiel (Sd) pri mechanizovanom ložení oproti ručnému (viď tab. 1).

Z výpočtu Sd vyplýva, že použitím mechanizačných zariadení vzrastie produktivita využitia vozidiel na úkor zníženia doby ložných prác:

- u PV3S s HR 10001 o 10 %
- u T 111 s HR 2501 o 40 %
- u T 138 so SANAK o 60 %.

Z predchádzajúceho je možné urobiť záver, že iba centralizované využívanie vozidiel môže vytvoriť podmienky pre efektívne a plynulé zásobovanie. Preto požiadavky niektorých orgánov na decentralizované zásobovanie a rozdelenie vozidiel jednotlivým materiálom hospodárom je treba považovať za neuvážené a škodlivé. Svedčia o tom nielen vlastné skúsenosti, ale i poznatky od iných moderných armád.

VPLYV MECHANIZÁCIE LOŽNÝCH PRÁČ

Objektívne je nutné prekladať materiál iba na styku dvoch rozličných druhov dopravy (napr. železnica — lietadlo — loď — potrubie — motorové vozidlo).

V ostatných prípadoch (napr. prekladanie z jedného vozidla na druhé) je prekladanie vynútené **subjektívnymi** činiteľmi (napr. organizačnou štruktúrou apod.) a preto počet takýchto prekládok je nutné maximálne omedziť, alebo podľa možnosti ich plne vylúčiť (viď schéma).

Bolo by ideálne, keby vozidlo naložené v predsunutej frontovej základni mohlo prisunovať materiál až k spotrebiteľovi bez prekládky. V praxi je však podobný prípad skôr výnimkou (napr. u delostreleckej lebo tankovej munície, event. PHM), pretože i z technického hľadiska, keď uvážime, že napr. T 111 s vlekom naložená pechotnou municiou (asi 13 ton) nemôže prisunovať až k práporu (vzdialenosť 100 až 500 km), ktorý potrebuje doplniť cca 1500 až 2000 kg pechotnej munície.

Niektorý materiál je nutné v priebehu prísunu skompletizovať a preto i z týchto dôvodov bude treba počítať s prekládkou materiálu na určitých zásobovacích stupňoch.

Z predošlej stati vyplýva, že použitím mechanizačných prostriedkov je možné dobu ložných prác podstatne skrátiť. Podľa štatistických prepočtov je možné s použitím mechanizačných prostriedkov dosiahnuť podstatných úspor pracovných síl. Napr. pri ručnom a mechanizovanom ložení 29 900 t materiálu v rámci celého frontového tylu (pri 10 hod. pracovnej smene) je možné dosiahnuť úspor podľa tabuľky 2.

Tabuľka 2

Spôsob loženia	Výpočet z výkonov za 1 hod. $Z = \frac{Q}{V}$ = potreba pracovníkov	Úspora pracovníkov	Zníženie o
Ručne	$\frac{59\,900}{1,10} = 5900$	—	—
HR 1001	$\frac{59\,900}{10,10} \cdot 2 = 1198$	4792	80 %
HR 2501	$\frac{59\,900}{15,3 \cdot 10} \cdot 2 = 782$	5208	86 %
SANAK	$\frac{59\,900}{30 \cdot 10} \cdot 2 = 388$	5592	93 %

Vysvetlenie: Z — počet pracovníkov podieľajúcich sa na práci

Q — objem materiálu

V — produktivita práce na 1 pracovníka (za 1 hod/1 t) lebo stroja.

K SYSTÉMU VELENIA A ORGANIZÁCIE ZÁSOBOVANIA

V systéme velenia mal by vždy zostať zachovaný princíp veliteľskej a odbornej podriadenosti. To znamená, že rozkazy, nariadenia a hlásenia by mali prechádzať po línii podriadenosti (zo stupňa na stupeň) i v prípade, keby zásoby bolo nutné prisunovať po inej línii.

Z priloženej schémy vyplýva, že podľa nových predpisov nie je nutné, aby tok zásob postupoval po stejnej ceste ako tok informácií a rozkazov. V útočnej operácii bude výhodnejšie prisunovať zásoby najkratšou cestou ku spotrebiteľovi, bez prekládania na nižších zásobovacích etapách. Napr. v nutných prípadoch bude výhodnejšie z armádných (divizných, plukových) skladov prisunovať priamo k plukom (práporom, rotám) a do palebných postavení delostrelectva, bez prekládania na priamo podriadených stupňoch. Rozhodne by nemala byť prípustná situácia, aby prostriedky podriadeného boli neefektívne využívané v dobe, keď nadriadený stupeň vlastnými prostriedkami nemôže zabezpečiť včasný prísun materiálu.

Včasný a plynulý prísun v útočnej operácii bude možné zaistiť len centralizovaným využívaním všetkých dopravných prostriedkov vlastného a podriadených stupňov s najrôznejšími kombináciami prísunov a odbermi. Aby podobné prísuny bolo možné realizovať v poli, bolo by nutné, aby k tomu spôsobu zásobovania boli príslušné orgány (TÚZ), pripravované už v mieri. Myslím, že práve pri výcviku (cvičeníach a zamestnaniach) sú najlepšie podmienky pre overovanie najzložitejších zásobovacích systémov podľa nových predpisov, vrátane prísunu (odberu) terénom, v zamorenom priestore apod.

Princíp veliteľskej a odbornej podriadenosti z hľadiska zásobovacieho systému sa plne osvedčil v praxi a v podstate vyhovuje požiadavkám organizácie materiálneho zabezpečenia vojsk v poli. Každý veliteľ (stupeň) má k dispozícii dostatočnú kompetenciu a prostriedky (pohyblivé zásoby), aby mohol ovplyvňovať zabezpečenie podriadených. Z tohoto hľadiska sa javí ako nežiadúce konštituovať autonómny zásobovací systém pre technický materiál, pretože by dochádzalo k neefektívnemu triedeniu prostriedkov a síl v oblasti zásobovania.

VPLYV KOMUNIKÁCIÍ NA PRÍSUN (ODBER) MATERIÁLU

Myslím, že v praxi sa často podceňuje správne hodnotenie technického stavu a priepustnosti (kapacity) komunikácií. V kalkulácii sú niekedy zjednodušované následky poškodení komunikácií jadrovými zbraňami (napr. závaly, vysoký stupeň radioaktivity apod.). Niekedy sa nepočíta ani s tým, že komunikácie budú k dispozícii pre zásobovacie prepravy len v určitú presne stanovenú dobu.

Uvedené skutočnosti, hlavne v útočnej operácii s použitím jadrových zbraní, môžu zohrať veľmi dôležitú i rozhodujúcu úlohu v tom, že zásoby nebude možno včas prepraviť ku spotrebiteľovi s použitím doterajších dopravných prostriedkov.

Myslím, že z uvedených dôvodov by bolo žiadúce uvažovať o zavedení nového výkonného zásobovacieho dopravného vozidla, s ktorým by bolo možno uskutočňovať prísuny (odbery) i v najzložitejších bojových podmienkach (napr. v teréne, zamorenom priestore apod.). Riešenie tohto problému má mimoriadny význam hlavne pre zásobovanie v rámci vojskového tylu.

Z a v e r

Cieľom článku bolo upozorniť na niektoré hlavné problémy v oblasti zásobovacieho systému a poukázať prvorade na tie opatrenia, ktoré je možné riešiť v súlade s novými predpismi a ktoré nevyžadujú reorganizácie a zvyšovanie nákladov. Z časového hľadiska som sa snažil vytypovať niektoré problémy, ktoré by bolo vhodné hlbšie prediskutovať v rámci štúdia nových predpisov.

Domnievam sa, že neexistuje žiadny trvale platný variant (šablóna), ktorý by bolo možné používať pre všetky prípady. Preto som sa zameral na objasnenie hlavných princípov a zásad v duchu nových predpisov, z ktorých je možné podľa konkrétnej bojovej a tylovej situácie vytvárať najoptimálnejší variant.

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

Plánování bojové činnosti v bezjaderném období války

Upraveno ze sovětského tisku

Při plánování operací v bezjaderném období války vzniklo několik názorů na řešení jak teoretických, tak i praktických problémů. Jejich příčinou je v podstatě různé pojetí délky trvání bezjaderného období války.

Názory západních vojenských teoretiků jsou známé.

V naší literatuře se objevily názory, že bezjaderné období může trvat jen několik hodin až několik dní. Na základě tohoto vyvozují autoři závěry, že bojovou činnost operačních svazů pozemních vojsk v tomto období nelze posuzovat jako operace v dosavadním pojetí, neboť s použitím konvenčních zbraní nelze např. za 2—3 dny dosáhnout důležitých operačních, natož strategických výsledků. Proto v případě zahájení války jen konvenčními zbraněmi je nutné plánovat ne operace, ale jen „bojovou činnost“ frontu a armád.

Za základ doby trvání bezjaderného období je nutné vzít skutečnost, že dnešní protistojící vojenská uskupení v Evropě mají značné zásoby jaderných zbraní, jejichž použití a výsledky lze těžko předvídat. USA a jejich spojenci v NATO jen zcela nepravděpodobně budou riskovat použití jaderných zbraní se zahájením války; to by mělo pro ně nedozírné následky. Proto hledají možnosti zahájení a po určitou dobu i vedení války bez použití jaderných zbraní.

Možnosti bloku NATO i států Varšavské smlouvy vést aktivní bojovou činnost s použitím konvenčních zbraní jsou značně vyšší, než tomu bylo u protivníků v minulé válce. To je možné i za situace, kdy vojska nebudou využívat plně své bojové síly, neboť nebezpečí použití jaderných zbraní je nutí, aby měla v záloze většinu raketových vojsk a asi polovinu letectva. Nebezpečí překvapivého použití jaderných zbraní snižuje i možnost soustřeďovat vojska na zvolených směrech úderů. Proto není důvodů

- počítat s rychlým zničením velkých uskupení nepřítele v bezjaderném období,
- předpokládat reálné nebezpečí porážky jedné ze stran za 2—3 dny a přinu-

tit ji tak v krajním případě použít jaderné zbraně.

Ke zničení velkých uskupení nepřítel v bezjaderném období a k vytvoření podmínek k jeho konečné porážce, je třeba ohromného úsilí a značného času.

Vše svědčí o tom, že předem stanovit i přibližnou dobu trvání bezjaderného období je velmi složité. Nelze ji tedy stanovit jen na základě zhodnocení operačně taktické situace.

Z toho vyplývá, že bojovou činnost v operačním měřítku nelze slučovat s možnou délkou trvání bezjaderného období; rovněž není možné plánovat činnost vojsk v závislosti na našich předpokladech o použití jaderných zbraní nepřitelem. Proto je správné při organizaci činnosti operačních svazů vycházet především z úkolu — zničit protistojícího nepřítel v celé hloubce — s přihlédnutím k reálné možnosti použití jaderných zbraní v libovolné době. To odpovídá i požadavkům udržovat vojska v neustálé připravenosti k bojové činnosti po překvapivém použití jaderných zbraní.

Jsou-li oprávněné důvody, že délka bezjaderného období nepřesáhne 3–4 dny, i tehdy je účelné plánovat operaci na celou hloubku. Za tu dobu, při středním tempu útoku do 50 km, mohou vojska, vyjít do hloubky až 200 km. Přitom budou překonávat pásma jaderných minových zátarasů, ničit prvosledové armádní sbory v celé hloubce jejich bojové sestavy a bližší operační zálohy, tj. hlavní síly polní armády nepřítel.

Splnění těchto úkolů a ovládnutí důležitých prostorů v hloubce 200 (někdy i 300) km lze pokládat za obsah BÚ frontu nebo za obsah celé útočné operace prvosledové armády. Je to zdůvodněno i tím, že bojů o obranná postavení polní armády mohou se zúčastnit i zálohy skupiny armád, jejichž rozbití tvoří vždy důležitou část BÚ frontu v útočné operaci. V té době může být plněn i takový důležitý operační úkol jako je ničení operačně taktických prostředků jaderného napadení a hlavního leteckého uskupení nepřítel.

To vše předpokládá využít maximální množství sil a prostředků, které je k dispozici. Není vyloučeno ani zasazení 2. sledu frontu do sražení a použití operačních vzdušných výsadek.

Proto je opodstatněné a nutné rozpracovat zvláštní samostatný plán frontové a armádních útočných operací s použitím jen konvenčních zbraní.

Je však třeba zkoumat i objektivní možnost rozpracování jediného plánu ope-

race v podmínkách jaderné války s různými přílohami a doplňky, kterou doporučují někteří autoři.

Plán operace obsahuje podrobně rozpracované rozhodnutí velitele v hlavních rysech na mapě, písemně a v grafech. Je tedy možné přizpůsobit rozhodnutí a plán operace, rozpracovaný pro jadernou činnost, k podmínkám zahájení a vedení boje s použitím konvenčních zbraní? Je možné, aby rozhodnutí k ničení nepřítel s použitím jaderných zbraní zůstalo bez zásadních změn, má-li se tento úkol plnit jen konvenčními zbraněmi? Je konečně možné vystačit s jedním rozhodnutím a plánem v tak rozličných podmínkách zahájení a vedení bojové činnosti?

Ke správné odpovědi je nutné zkoumat rozdíly v těchto podmínkách. V jaderném i bezjaderném období frontové nebo armádní útočné operace budou souhlasit jen široky pásem útoku a s určitými detaily i cíl útočné operace. Ostatní — úkoly svazů a svazků, způsoby ničení nepřítel, prostředky a způsoby soustředění hlavního úsilí, množství a cíle úderů, operační a bojová sestava vojsk — budou mít své specifické zvláštnosti.

Cílem bojové činnosti operačních svazů s použitím jaderných zbraní je dokončit zničení nepřítel a ovládnout jeho území. K jeho dosažení se stanoví operačním svazům úkoly, které se dělí na bližší a další. BÚ frontu (armády) bude zničit prostředky jaderného napadení a dokončit zničení hlavních sil skupiny armád (polní armády) nepřítel a ovládnout důležité prostory a objekty v hloubce 400–500 km (200–250 km). DÚ front plní v hloubce do 1000 km, armáda do 400–500 km. Na hloubku těchto úkolů se plánuje bojová činnost frontu i vševojskových armád.

Cílem bojové činnosti v bezjaderném období je zničit protistojící uskupení nepřítel a snížit jeho možnost použít jaderné zbraně. Jeho splnění mohou vojska dosáhnout rychlým překonáním pásem jaderných minových zátarasů a obranných postavení nepřítel. Vojska frontu v součinnosti s vojsky sousedních frontů a ostatními silami HV musí zničit hlavní síly skupiny armád nepřítel v jejich pásmu. Vševojsková armáda v součinnosti se sousedními armádami musí zničit hlavní síly polní armády. Motostřelecká (tanková) divize v součinnosti s ostatními divizemi armády musí zničit nepřítel v pásmu jejího útoku, tj. hlavní síly protistojící divize a část sborových záloh nepřítel.

V souladu s tím je nutné určovat úkoly vojskům. Požadujeme-li jen „způsobit ztráty“, „oslabit nepřítele“, nebo „vytvořit výhodné podmínky“ — nelze cíle útočné operace splnit.

Nelze také plánovat útok vojsk armády nebo i frontu jen na 1—2 dny. V takovém případě nelze posuzovat všechny faktory, které určují obsah a hloubku úkolů — reálné síly, počet, charakter činnosti, hloubku sestavy nepřátelského uskupení v pásmu frontu nebo armády, počet a bojové možnosti vlastních vojsk. A tyto faktory — rovněž i možná tempa útoku — budou určovat obsah, hloubku úkolů a dobu jejich splnění operačními svazy pozemních vojsk.

Analýza úkolů při vedení útočné operace s použitím jaderných zbraní a bez nich svědčí o zásadních rozdílech. V prvním případě vojska dokončují porážku nepřítele po úderech strategických jaderných sil, ve druhém případě samostatně ničí nepřítele konvenčními zbraněmi (tj. bez účasti strategických jaderných sil). Z toho vyplývá nutnost rozpracovat různé zámysly operace a určit různý obsah bojových úkolů vojsk.

Podstatně se liší i způsoby vedení útoku a ničení nepřátelských uskupení.

Bude-li válka zahájena překvapivým použitím jaderných zbraní strategickými silami obou stran, pak základem vedení útočné operace bude hromadné použití operačně taktických jaderných zbraní a rozhodné využívání jejich výsledků vševojskovými svazky k rychlému proniknutí do hloubky.

Bude-li válka zahájena bez použití jaderných zbraní, rozhodující silou na pozemním válčišti budou pozemní vojska a letectvo. Proto jiné obsahem a formou budou i způsoby vedení útočné operace a ničení nepřátelských uskupení. Je zřejmé, že tedy způsobit rozhodnou porážku protistojícímu nepříteli současně do celé hloubky jeho sestavy není možné. Protože není k dispozici potřebné množství prostředků s dalekým dosahem, charakteristickým způsobem bojové činnosti bude postupné ničení nepřátelských uskupení a objektů.

Vzhledem k tomu, že bude podstatně méně úderů v pásmech operačních svazů, nebude vždy možné útočit na nejkratších směrech do hloubky. V rámci operačního svazu je pravděpodobnější mohutný úder na jednom směru s postupným rozvinutím útoku do hloubky a do stran, nebo úder na dvou směrech, z nichž jeden je hlavní.

Údery je nutné uskutečnit v první řadě na nejslabší a nejzranitelnější místa bojové a operační sestavy nepřítele a potom vyjít do boků a týlu hlavního uskupení k jeho zničení po částech útokem z různých směrů. Smělé pronikání do hloubky slabě obsazenými úseky a mezerami v sestavě nepřítele, obejítí a obchvat nepřátelských uskupení a jeho uzlů odporu s využitím vzdušných výsadek — to vše charakterizuje činnost vojsk v bezjaderném období. Není-li na daném směru možnost manévru a přenesení úderu na jiný směr, je možné použít průlomu ve formě čelních úderů.

K úspěšnému vedení boje s použitím konvenčních zbraní je nutný silný první sled, nasycený dělostřelectvem a podporovaný letectvem. K rozvinutí úspěchu do hloubky je třeba zabezpečit narůstání úsilí. K tomu je nutné mít především hluboce členěné sestavy vojsk; kromě toho je možné údery zesilovat i hromadným soustředováním letectva.

Analýza způsobů vedení útoku v jaderném a bezjaderném období názorně dokazuje podstatné rozdíly a potvrzuje nutnost rozpracování dvou samostatných variant rozhodnutí k operaci ve frontu i vševojskové armádě. Vzhledem k tomu je nutné mít i dva plány operace.

Někteří autoři mají názory, že dvě varianty plánu operace ztěžují přípravu vojsk a štábů, vnášejí pochybnosti a nejasnost do plánu. Ovšem pokus zobrazit v jednom rozhodnutí a plánu operace

- dva obsahově rozdílné zámysly ke zničení nepřátelského uskupení,
 - dva různé úkoly svazků a svazů,
 - dva způsoby jejich bojové činnosti
- může vnést do práce velitelů a štábů mnohem více nejasností.

Kromě toho je nutné si uvědomit: velitelé a štáby po splánování činnosti podřízených vojsk např. jen na 1—2 dny operace riskují, že se setkají s velkými potížemi ve velení, bude-li bezjaderné období delší. To se týká zejména materiálního, technického a jiných druhů zabezpečení, které lze v průběhu operace stěží zvládnout.

Naopak detailní splánování bojové činnosti na celou hloubku první operace pro obě varianty umožňuje velitelům a štábům předvídat nezbytná opatření, na nichž závisí úspěch vojsk.

Zvláštnosti plánování

Z analýzy zvláštností bezjaderného období vyplývá, že útočnou operaci s použitím konvenčních zbraní je nutné pláno-

vat na celou hloubku po úkolech — BÚ a DÚ. Přitom je účelné BÚ upřesnit ne po dnech jak je pravidlem, ale z hlediska postupných a dílčích úkolů. V podmínkách Západního válčiště mohou vojska v průběhu útočné operace postupně plnit např. tyto úkoly:

- srazit krycí vojska nepřítele a proniknout pásmem jaderných minových zátarasů,

- zničit nepřítele na předním obranném postavení a vytvořit podmínky k vedení vysoce manévrové útočné činnosti do hloubky,

- překonat velkou vodní překážku,

- rozvíjet útok k rychlému překonání mezilehlých obranných postavení nepřítele,

- zničit bližší operační zálohy nepřítele.

Splnění kteréhokoliv dílčího úkolu při plnění BÚ vyžaduje zvláštní bojovou (operační) sestavu, specifické způsoby bojové činnosti a přesně určený čas splnění, který může být delší či kratší, než jeden den.

Např.

- V pásmu krytu, při stálém nebezpečí odpálení jaderných minových zátarasů bude armáda bojovat zesílenými PO a předvoji za podpory letectva, použije taktické vzdušné výsadky a speciální průzkumné odřady k zneškodňování jaderných min. Hlavní síly divizí 1. sledu budou v té době v rozčleněných tvarech za PO a předvoji, připraveny podporovat jejich činnost a rozvíjet dosažený úspěch.

Průlom předního obranného postavení vyžaduje přeskupení vojsk prvního operačního sledu a soustředění dělostřelectva, tanků a jiných sil a prostředků na zvolených směrech — i na úkor jejich vyčlenění ze sestavy vojsk 2. sledu armády.

- K překonání pásma krytu a k proniknutí pásmem jaderných minových zátarasů

- v závislosti na hloubce — mohou vojska potřebovat do 2 dnů, k průlomu předního obranného postavení 1,5 dne atd.

Každý dílčí úkol představuje určitou etapu na cestě ke splnění BÚ a dosažení cíle operace. Upřesnění plánu operace po dílčích bojových úkolech napomůže i k organizovanému přechodu vojsk k jaderné činnosti.

Uznáme-li nutnost rozdílného plánování operace, je třeba najít i nejpřijatelnější způsoby a formy plánování. Proto je nutné především stanovit

- v čem je vzájemná spojitost a závislost plánů operace s použitím jaderných zbraní a s použitím jen konvenčních zbraní,

- je-li třeba v rozhodnutí k operaci s použitím konvenčních zbraní určovat úkoly raketovým a leteckým svazkům k použití jaderných zbraní a rozpracovat způsob jejich činnosti pro případ přechodu k použití jaderných a chemických zbraní.

Tyto otázky mají velký teoretický i praktický význam.

V průběhu bojové činnosti v bezjaderném období štáby a vojska musí současně brát v úvahu i variantu plánu operace s použitím jaderných zbraní. Stálá připravenost vojsk k přechodu k jaderné činnosti vyžaduje jednu část vojsk použít k ničení nepřítele konvenčními zbraněmi a druhou mít v pohotovosti k použití v případě přechodu k jaderné činnosti.

K zabezpečení organizovaného přechodu k činnosti s použitím jaderných zbraní je nutné v průběhu celého bezjaderného období upřesňovat ty části plánu operace, které se týkají použití jaderných a chemických zbraní. Především je nutné určit objekty nepřítele, které budou zničeny v prvním jaderném úderu, pořadí jaderných úderů, zabezpečit požadovaný stupeň pohotovosti raketových a leteckých svazků a útvarů, předvídat úkoly vševojskových svazků při překvapivém použití jaderných zbraní nepřítelem.

Zvláštní pozornost bude vyžadovat plán prvního jaderného úderu a grafikon použití jaderných zbraní. Všechny změny musí být upravovány velmi pečlivě a

prakticky nepřetržitě. Vzhledem k tomu, že to komplikuje velení, doporučuje se, aby na základě zkušeností ve Frunzově VA zabývala se těmito problémy zvláštní skupina generálů a důstojníků polního velení. Skupina jaderného plánování pracuje pod přímým velením velitele a náčelníka štábu a v jejím čele je zástupce náčelníka štábu nebo operační správy (oddělení). Pracují v ní: důstojníci operační, zpravodajské správy (oddělení), štábu RVD, letecké armády, služby raketového technického zabezpečení a chemického oddělení. Podřizuje se jí i strojné početní stanice.

Skupina jaderného plánování je povinna

- na základě pokynů velitele neustále upřesňovat plán prvního jaderného úderu a grafikonu použití jaderných zbraní, dále pořadí ničení objektů nepřítele,
- předat vojskům všechna nařízení o upřesnění rozhodnutí velitele k první-

mu jadernému úderu a stupňů pohotovosti raketového vojska a letectva,

- plánovat přepravu a přísun jaderné munice,

— udržovat součinnost mezi jadernými silami a prostředky,

- vést přehledy o jaderné a chemické situaci, která může nastat po prvním jaderném úderu obou stran.

Skupina zabezpečí veliteli rychle realizovat jeho zámysly k použití jaderných zbraní a štábu umožní cílevědomě pracovat a velet v bezjaderném období.

•

Plán operace není jen odrazem rozhodnutí na mapách, kalkulace a zdůvodnění. Je to především návod konkrétní činnosti štábu a vojsk při přípravě, zahájení a vedení války. Plán první operace se zpracovává již v míru. To se týká i plánu operace pro případné vedení bojové činnosti s použitím jen konvenčních zbraní.

RŮZNÉ

10 let vojenskovodeckého pracoviště VA AZ

Plukovník doc. ing.
Zdeněk Hradecký, CSc.

V životě téměř každého člověka a nezřídka i některých pracovních kolektivů bývají okamžiky, kdy z různých důvodů dochází k zamyšlení nad vykonanou prací v uplynulé době. Bývá to zpravidla při příležitostech, které nutí pohlédnout do minulosti a hledat v ní poučení nebo odpověď, zda vynaložená práce byla efektivní, zda a jaké chyby ji provázely a do jaké míry v ní úspěšně pokračovat.

Koncem minulého roku byla taková příležitost, která souvisí s desetiletou existencí prvního a jediného vojenskovodeckého pracoviště v naší armádě — s desetiletým výročím založení Vojenskovodeckého pracoviště VA AZ (VVP-VA AZ).

Styl, metody, obsahové zaměření vojenskovodecké práce, příprava vojenskovodeckých pracovníků a dosažené výsledky vědeckých prací jsou v poslední době na různých kompetentních místech kritizovány, je poukazováno na zastaralost, malou konceptnost, požadavkům a potřebám rozvoje armády neodpovídající stav. Některé komplexní studie zvláště sestavených komisí se zabývají zhodnocením současného stavu a vyjádřením si dalších perspektiv rozvoje vojenskovodecké práce z různých hledisek, hodnotí příčiny nedostatků současného stavu a snaží se hledat přijatelná hlediska.

Výsledky vědecké práce ve vojenskovodeckých oborech byly a jsou nezřídka konfrontovány s výsledky v oblasti technických a přírodních věd, vyvozují se ne vždy doložené závěry o zaostávání, akční neschopnosti a malé efektivnosti práce vojenskovodeckých pracovníků. Příčiny jsou nejčastěji spatřovány v nedostatečné kádrové dotaci vojenskovodecké základny, v nesystematické přípravě vědeckých kádrů, v nesystematickém a nekoncepčním řízení vojenskovodecké práce, v nedostatku základních informací o celkovém rozvoji armády atd.

Takový kritický postoj k vojenskovodecké práci se nezřídka paušalizuje a postihuje bez výjimky všechny obory tzv. vojenskovodecké oblasti, která je doménou vojáků — odborníků. Je zcela zákonité, že vojenskovodeckým pracovníkům a konečně všem odborníkům-vojákům není a nemůže být jedno, že v očích svých kolegů-techniků, společenskovodeckých pracovníků, matematiků, lékařů atd. jsou nezřídka označováni za „operátory“ — prostě „vojáky“ s oním nádechem méně vzdělaných — eventuálně méně akceschopných lidí.

Každému, kdo v mnohaleté usilovné práci pronikl aspoň trochu „pod pokličku teorie vojenské vědy“, jsou známé objektivní nedostatky současně vojenskovodecké

práce a nelze jinak, než s řadou argumentů o úrovni a výsledcích vojenskovodecké práce souhlasit. Přesto však pokládám za nutné postavit se proti paušalizaci, která nerozlišuje různorodost a bohatost variety tzv. vojenskovodecké oblasti.

Jedním z prvků této varianty vojenskovodecké oblasti je jeden z nejmladších oborů teorie velení, zabývající se v nejšířší úrovni rozvojem velení vojskům s využitím nejnovějších poznatků a prostředků vědy a techniky.

Protože vznik tohoto oboru je úzce svázán s existencí prvního vojenskovodeckého pracoviště v ČSLA, je nejen vhodné, ale i účelné zhodnotit uplynulých 10 let z hlediska základního aspektu: zda situace ve vojenskovodecké oblasti je skutečně ve všech pohledech tak kritická a zda v relativně příhodných podmínkách nelze udělat pořádný kus dobré a přínosné práce.

Vznik prvního vojenskovodeckého pracoviště v naší armádě v roce 1958 nebyl náhodný.

Změny ve výzbroji armád i ve způsobech a formách vedení boje a operace vedou k narůstání disproporcí mezi možnostmi ozbrojených sil a dosavadním systémem jejich řízení. Systém velení vojskům se stává ústředním problémem, řešeným ve všech moderních armádách světa. Řízení přitom není problémem výlučně vojenským ale od skončení druhé světové války je důležitým problémem celospolečenským. Ze společenské potřeby zkvalitnit a zveřejnit řízení řady výrobních a hospodářských oblastí vzniká a závratnou rychlostí se rozvíjí nejmladší vědní disciplína — věda o řízení — kybernetika — a spolu s ní nové progresivní metody zkoumání řídicích procesů.

Ve vojenství se formuluje vcelku jednoznačně definovaný problém: s využitím nejnovějších poznatků odstranit vzrůstající disproporce mezi dosavadním systémem velení vojskům, založeným v základních rysech na zkušenostech z druhé světové války, a soudobými možnostmi bojové a jiné vojenské techniky.

Za této stručně charakterizované situace je přijato opatření zříditi na VA AZ vědecké pracoviště pro otázky velení. Je vybrán kolektiv pracovníků různých vojenských odborností a uložen mu úkol vyřešit systém velení vojskům s využitím nejnovějších poznatků a zkušeností z teorie i praxe.

Léta 1958—60 v historii vědeckého pracoviště znamenají první etapu — v podstatě začátky práce v problémové oblasti velení vojskům.

Vzhledem ke specifickým podmínkám složení i obsazení pracoviště jsou základní návyky vědecké práce realizovány v průběhu usilovné práce na konkrétním úkolu. Cílem práce je v relativně velmi krátké době (do konce roku 1959) shromáždit a zhodnotit dosavadní zkušenosti a poznatky z praxe velení vojskům a vzhledem k novým požadavkům vedení soudobého boje a operace rozpracovat návrh nového systému velení.

Bez zevrubnějšího popisu podmínek, za kterých pracovníci VVP plnili tento obtížný úkol (stěží lze hovořit o skutečně vědecké práci), nelze opomenout, že výsledek téměř dvouleté práce, vtělený do dvou studií o velení vojskům [VELENÍ — I. díl čj. 0335 (VVP-VJ AZ a II. díl čj. 08335/59-VVP VA AZ 1959), které prošly recenzním řízením na vědecké radě 1. F VA AZ, byl nemalý a poskytoval velmi zevrubný rozbor systému velení s určitými zcela konkrétními a zdůvodněnými návrhy na zkvalitnění. I když situace na jaře 1960 odsunula možnosti realizace některých návrhů, opodstatněnost řady návrhů lze spatřovat v tom, že tato první práce se stala v pozdějších letech pro mnohé vědecké pracovníky východiskem k úvahám o možnostech budování automatizovaného systému velení.

Aby nezůstalo jen při slovech, uvedu velmi stručný nástin problémů, řešených v prvním a druhém dílu práce VELENÍ:

První díl práce, zpracovaný do června 1959, vycházel z úkolu přehodnotit dosavadní systém velení vojskům. Hlavní myšlenky práce:

— systém velení vojskům nelze nadále řešit odděleně v jednotlivých dílčích oblastech, ale je nutné jej řešit komplexně,

— jestliže soudobé plánování, organizace a velení boje a operace si vynucuje změny v metodách a stylu práce orgánů velení, je nutné v první řadě upravit organizační strukturu orgánů velení — tzn. štábů — a tím vytvořit základní podmínky k úpravě vztahů mezi jednotlivými složkami štábu a k zavedení kvalitnější techniky štábní práce,

— přitom je nutné vycházet z principů dosavadní organizace vojsk a ekonomických možností.

V soulase s těmito základními myšlenkami a se závěry rozborů byly navrženy dílčí úpravy organizační struktury štábů armád, svazků a útvarů, ukázán nový způsob jejich práce, odpovídající systém spojení a rozpracování detailně personální i základní materiálně technické vybavení míst velení, včetně návrhu na mobilní polní velitelská stanoviště.

Teoretickým základem navrhované struktury orgánů velení do 5 skupin (manévr, palba, PVO, bojové a operační zabezpečení, týlové zabezpečení) byl rozbor prvků bojové a operační činnosti vojsk.

Ústřední myšlenkou práce byla snaha oprostit velitele od podružných povinností, které mu dosud brání v tom, aby se mohl plně věnovat základním otázkám organizace a řízení boje, zjednodušit součinnostní vztahy tak, aby metodika práce orgánů velení byla časově co nejméně náročná a přitom úplná a aby zaručovala plnohodnotné podklady podřízeným orgánům velení. Zároveň bylo snahou docílit toho, aby jeden orgán, který určitá opatření plánoval, též je realizoval, nebo za jejich realizaci odpovídal a to tak, že se jednotlivým odpovědným funkcionářům velení dá plná odpovědnost za určitá komplexní opatření — pochopitelně i příslušná pravomoc.

V podstatě šlo o užší vymezení kompetence, užší centralizaci velení na základě širší decentralizace úkolů, odpovědnosti a pravomoci při jejich plnění, nahrazení základních součinnostních vztahů vztahy podřízenosti, o přesnější vymezení funkčních povinností, což by celý proces velení podstatně zjednodušilo a urychlilo.

Druhý díl práce, zpracovaný v roce 1959—60, byl v podstatě shrnutím závěrů z vědecké konference o velení (v říjnu 1959) a omezoval se jen na návrh určitých dílčích zkvalitnění metodiky práce štábu a materiálně technické vybavení.

Obě práce tvořily v dané době první, jediné ucelené dvě studie, které lze charakterizovat jako syntézu subjektivních názorů a zkušeností z praxe s poznatky a závěry teorie vojenského umění v „před-raketovém“ období. Ukázaly že bez solidních teoretických prací v oblasti velení a jeho rozvoje a především pak bez uplatnění poznatků nových oborů a moderní techniky nelze očekávat podstatné zkvalitnění velení.

Zároveň se však zcela zřetelně ukázalo, že velení je důležitým objektem, který vyžaduje, aby byl relativně samostatně vědecky zkoumán.

Rok 1960 a část roku 1961 znamenaly v historii Vojenskovědeckého pracoviště určitou „mezietapu“, charakteristickou tím, že se v obsahu a náplni práce dočasně odklání od své „mateřské“ problematiky velení a jako první v naší armádě reaguje na prohlášení představitelů SSSR na IV. zasedání Nejvyššího sovětu 14. ledna

1960 — o zavedení jaderných raketových zbraní do výzbroje ozbrojených sil Sovětského svazu. Bez pokynů nadřízených orgánů začíná VVP usilovně rozpracovávat základní teoretické problémy vlivu jaderných raketových zbraní na charakter souborů operací. Začátkem léta již vydává první soubornou studii, zveřejněnou ve Sborníku Operační správy GŠ. Teprve daleko později přicházejí první materiály z SSSR, které v podstatě verifikují závěry, ke kterým došlo VVP.

V tomto historickém období sehrává pracoviště důležitou úlohu v oblasti teorie vojenského umění a přináší další nepopíratelný důkaz o tom, že jsou-li vytvořeny schopným lidem podmínky k práci, výsledky se dostaví. Druhou stránkou problému je skutečnost, že v dané době nebyl „ze zvyku“ velký zájem o výsledky práce „nějakého“ pracoviště. Sama Vojenská akademie a stejně i velení armády váhaly vzít v úvahu něco, co nebylo dovezeno ze Sovětského svazu a nemělo onen příznačný „punc správnosti“. Objektivní stanovisko však lze ještě dnes zaujmout konfrontací výsledků práce VVP se sovětskými materiály z roku 1960.

Důležitým momentem je i to, že v daném případě se vědci pracovníci, byť v té době bez nevelkých zkušeností, iniciativně chápají úkol, který sami vidí jako závažný. Tento moment „předstihu teorie před praxí“, moment „nutného předvídání“ potřeb praxe je dalším kladným a ne vždy realizovaným jevem v poměru vědecké práce a denní operativy.

Studie o vlivu raketových jaderných zbraní na charakter souborů operací a boje byla publikována ve vojenském odborném tisku a je proto čtenářům běžně dostupná.

VVP v tomto období vytvořilo s předstihem dobrou základní bázi ke zkoumání otázek velení v nové, kvalitativně odlišné úrovni.

V době 1961—1963, kdy na stránkách vojenských odborných časopisů se tříbí názory na důsledky vlivu raketových jaderných zbraní na vedení souborů operací a boje, začíná se v kolektivu Vojenskovědeckého pracoviště rodit jedna z dalších — z dnešního pohledu — nejdůležitější etapa v práci pracoviště. Kvalitativně nové podmínky vedení ozbrojeného zápasu se všemi důsledky ve velení přivádějí k myšlence nutnosti mechanizace a automatizace procesů a systémů velení vojskům. Zevrubné studium zahraniční literatury ukazuje, že především proces automatizace zapustil již hluboké kořeny

v ozbrojených silách USA, zatímco v socialistických armádách je na samém počátku. Zpřístupnění některých faktických materiálů ze Spojených států ukazuje, že tam již v roce 1953 došlo velení ozbrojených sil k závěru, že nezbytným předpokladem zkvalitnění a zrychlení velení je maximální využití mechanizační a automatizační techniky. Již v roce 1953 USA začínají pracovat na automatizovaném systému velení pozemním vojskům, v němž rozhodujícím prostředkem jsou samočinné počítače. Vzniká a přezkoušuje se automatizovaný systém velení pozemním vojskům FILDDATA s řadou automatizovaných pod-systémů, jejichž zkoušky byly ukončeny v letech 1956–59.

Stává se veřejným tajemstvím — pro naše „malé poměry“ šokujícím — že na problémech mechanizace a automatizace pracuje v USA téměř 100 000 pracovníků a použití samočinných počítačů ve vědách, technice i v praxi je téměř běžné.

V této situaci se kolektiv vojenskovo-vedeckého pracoviště jako první v naší armádě (a podle dodatečného zjištění i ve všech armádách Varšavské smlouvy) pouští do základního výzkumu možnosti automatizace systému velení pozemním vojskům.

Vojenskovo-vedecké pracoviště — v té době jako pracoviště generálního štábu u VA AZ — navazuje úzkou součinnost s Výzkumným výpočetním střediskem NP Kancelářské stroje, vybaveným SP NE-803, uzavírá smlouvou o vzájemné spolupráci především v oblasti možné experimentace na SP a v průběhu dvou let vpravdě průkopnické práce, bez významnější podpory a pomoci řídicích složek, předkládá nejvyšším představitelům velení armády k posouzení první programy, které řeší některé vybrané operačně taktické úlohy z různých oblastí práce štábu.

Tak je vypracován důkaz o možnostech využití samočinného počítače v oblasti zpracování informací v procesu rozhodování velitele v boji o operaci. První dva programy s podrobnou analýzou modelovaného procesu (= program pro výběr optimálního palebného prostředku při ničení ZHN nepřítel a program pro předběžné vyhodnocování složité radiační situace) jsou obsahem studie „MOŽNOSTI AUTOMATIZACE VELENÍ“ čj. 0182/1961-VVP-VA AZ.

Do poloviny roku 1963 k těmto prvním programům přibývají další, a to:

- program pro plánování přesunů po silničních komunikacích,

- program pro centrální sběr, třídění a zpracování informací o vlastních vojácích,

- některé dílčí programy z oblasti materiálně technického zabezpečení.

V důsledku úspěšných zkoušek a ukázek funkce i vlastní realizace programů na SP pro nejvyšší představitele ČSLA, velení armády přislíbilo plnou podporu v další práci a slíbilo kádrovou i materiální dotaci výzkumu v této oblasti.

Konkrétním a zcela praktickým důsledkem úspěšné práce VVP v tomto období je zřízení samostatného střediska mechanizace a automatizace (SMA-401) v Praze — dnešního Výzkumného ústavu 401 (VzÚ-401) — jako základního výzkumného střediska pro rozvoj velení vojskům.

O výsledky práce VVP — první programy — je v krátké době veliký zájem a dochází ke společné pracovní poradě s představiteli — experty Sovětské armády, kteří práci pracoviště vysoce oceňují jako průkopnickou v rámci armád Varšavské smlouvy. V dané době to byl úspěch jistě nemalý.

Jedním z negativních momentů tohoto období byl však jistý konzervatismus tehdejšího velení VA AZ, které nedovedlo výsledků práce pracoviště využít. Konzervatismus a malá předvídatelnost dalšího vývoje, včetně řady jiných specifických problémů ve vztazích Vojenské akademie k Vědeckému pracovišti, vyústily ve skutečnost, že proti obecně platným zásadám se vědeckovýzkumná základna v oblasti rozvoje velení odtrhuje od vysoké školy, výzkumný ústav se zřizuje v Praze a podřizuje se přímo generálnímu štábu. Důsledky tohoto „nedocení“ situace se v dalších letech nejednou projevily a projevují se dodnes.

A tak na podzim roku 1963 končí jedna z dalších, bez nadsázky neúspěšnějších etap práce Vojenskovo-vedeckého pracoviště, o které se jistě nedá tvrdit, že by v oblasti vojenskovo-vedecké práce byla bezvýznamnou.

...

Práce VVP v letech 1963–68 reprezentuje nejmladší historii a současnost. Vojenskovo-vedecké pracoviště — „uměle oddělené“ od problematiky, která vznikla z jeho iniciativy a práce — si hledala „své místo“ v nově vzniklé situaci, charakterizované existencí SMA-401 jako centra rozvoje mechanizace a automatizace velení. Řada kádrových změn v obsazení pracoviště v důsledku převedení některých pracovníků na nově vzniklé středisko do Prahy, „přepodřízení“ pracovišť v rámci VA AZ (do podřízenosti velitelsko-inženýrské fakulty) a příchod nových pracovníků — to byly hlavní příčiny určité stag-

nace v práci v průběhu prvního roku této poslední etapy.

Koncem roku 1964 a začátkem roku 1965 se pracoviště podílí na rozpracování základních principů a definici předmětu, obsahu a metodologie „teorie velení“ jako vědeckého teoretického základu dalšího rozvoje velení. Aktivně se účastní přípravy materiálů pro vědeckou konferenci MNO k rozvoji velení v březnu 1965 a zpracovává teoretické studie k problémům řízení a regulace, operačně taktické informace, systémového přístupu a k pojetí operačního výzkumu ve velení.

V poslední fázi této etapy, tzn. v posledních třech letech, v souladu s přijatou hypotézou koncepce rozvoje velení (byla přijata na konferenci 1965) zabývá se metodologickými problémy modelování současného stavu informačního systému (vědecký úkol SHÚ-3), který se v současné době ukončuje zhruba na úrovni vypracování jedné z možných variant metodiky zkoumání.

Jaká je nejbližší, popřípadě i další perspektiva pracoviště v dalších 10 letech? Zatím je to velký otázník, který však nemůže řešit nikdo jiný, než sami příslušníci pracoviště. Konečně není to ani cílem tohoto zamyšlení, které sledovalo jediný cíl — ukázat na jednom z konkrétních příkladů na 10leté historii jednoho pracoviště, že to s vojenskovědeckou prací v naší armádě není tak doslova kritické ve všech oborech.

* * *

Aby nezůstalo jen při pouhém konstatování faktů z historie prvního vojenskovědeckého pracoviště v ČSLA, uvedu několik dalších skutečností, které by mohly být cenným poučením pro ty, kteří rozhodují o struktuře, obsahovém zaměření, podmínkách a předpokladech vojenskovědecké práce. Jde o ty skutečnosti, které jen v malé míře závisí na vlastních vědeckých záležitostech tzv. organizátorů vědeckých pracovníků, ale které jsou v rozhodující míře kompetenčními záležitostmi tzv. organizátorů vojenskovědecké práce.

Není jistě třeba zdůvodňovat, že v každém kolektivu, tedy i v kolektivu vojenskovědeckých pracovníků, má důležitou úlohu kadrově obsazení míst jednotlivých funkcí míst, vlastní osoba vedoucího vědeckého pracovníka (náčelníka) a v neposlední míře i organizační začlenění kolektivu a z něj vyplývající podřízenost.

A v tomto směru nepřináší existence vědeckého pracoviště pozitivní zkušenosti.

V protikladu se zásadou nutné stabilizace kádrů především na úseku vědecké práce je bilance taková, že z relativně ne-

velkého kolektivu vědeckých pracovníků —příslušníků pracoviště zůstal ze „zakládajících“ členů již jen jeden. Ostatní byli postupně přemístěni na jiné funkce. Podobná situace byla s vedoucím — náčelníkem pracoviště. Za 10 let se vystřídal ve vedení pracoviště pět náčelníků.

Pokud se podřízenosti týče, pětkrát přecházelo pracoviště do různých podřízeností — včetně toho, že se 6krát stěhovalo po různých objektech VA AZ v Brně.

Nemám právo ani úmysl zkoumat příčiny těchto trvale se opakujících „změn“, které jistě nepřispívaly ke klidu a v konečném efektu k úspěšné práci. Domnívám se však, že tyto skutečnosti však přece jen dost napovídají o vztahu příslušných odpovědných míst k vojenskovědecké práci, od které se sice hodně žádá, ale doposud se jí ne vždy stejně „dávalo“.

Přes všechny negativní, vesměs administrativní zásahy, které se zákonitě odrážely v práci vědeckého pracoviště, je nutné vidět, že základem úspěchu jsou bezprostředně lidé, — vědečtí pracovníci se svými schopnostmi, erudicí, zájmem a pocitem odpovědnosti k rozvoji armády. To byly snad ty základní faktory, které přinesly řadu konkrétních výsledků ve vědecké práci — v konkrétním případě v jedné, dnes nemálo závažné vojenskovední oblasti — v rozvoji velení. To, že obor teorie velení má dnes v podstatě nejširší vědeckou základnu v celé vojenskovední oblasti v naší armádě (kterou reprezentuje nejen Výzkumný ústav 401, ale tři katedry teorie velení - dvě na VA AZ a jedna na VPA KG), že vznikla Správa vojenských informací GŠ, oddělení vojenských informací na okruzích, že armáda má dnes již své samostatné počítače a svůj samostatný obor teorie velení a v neposlední řadě, že naše armáda je v koalici armád Varšavské smlouvy na pevném místě v komplexním výzkumu rozvoje systému velení pozemním vojskům, na tom mají svůj nemalý podíl i výsledky práce Vojenskovědeckého pracoviště VA AZ, které v říjnu minulého roku oslavilo první 10 let své existence.

Uvědomit si kladné cíle i záporné stránky tohoto desetiletého vývoje ve vztahu k reálnému posuzování možností, podmínek a výsledků vojenskovědecké práce a především k další perspektivě rozvoje armády na úseku vojenskovědecké práce — to bylo hlavním posláním mého článku. Neklade si za cíl, aby byl posuzován jako naprosto objektivní hodnocení, ale jako jeden z možných pohledů na vývoj vojenskovědecké práce v problémové oblasti velení v úzkém rámci jednoho pracovního kolektivu vojenskovědeckých pracovníků.

Před odbornou komisí vědecké rady VA AZ pro obhajoby ve vědním oboru „Operační umění a všeobecná taktika“ byly obhájeny v únoru 1969 dvě kandidátské disertační práce.

Plukovník ing. Josef Mareš obhajoval práci na téma

„Protivýsadeková obrana — důležitá součást obrany teritoria“.

V úvodní části disertanta ujasňuje úlohu a místo protivýsadekové obrany v rámci konkrétních podmínek ochrany a obrany státního území ČSSR. Považuje ji za podstatnou součást obrany teritoria a svým významem ji řadí hned za protiraketovou a protivzdušnou obranu státu. Protivýsadeková obrana teritoria má výrazně národní charakter, úzce navazuje na ostatní oblasti obrany teritoria a je nezbytným předpokladem všech ostatních opatření na teritoriu. Rozsah a kvalita příprav musí odpovídat především možnostem nepřítele.

Druhá kapitola práce řeší úlohu a zásady použití vzdušných výsadků NATO a vyhodnocuje současné opatření armád NATO ke zvýšení manévrovosti pozemních vojsk.

Podle názoru disertanta v další části práce zůstávala obrana teritoria dlouho bezdůvodně opomíjena. Proto považuje za naléhavou potřebu teoreticky ujasnit a rozpracovat zásady, obsah a formy boje s nepřátelskými výsadbami na teritoriu.

Kromě problému nedostatku sil a prostředků k obraně teritoria vyvstávají do popředí zejména problémy řízení protivýsadekové obrany, rozdělení odpovědnosti za boj s výsadbami, určení úlohy a místa jednotlivých ústředních i místních územních orgánů. Navrhuje řídit protivýsadekovou obranu teritoria na principu vojenského velení, s přesně vymezenou pravomocí a odpovědností vůči všem silám a prostředkům, které se na ní podílejí.

V disertační práci navrhuje zásadně zdokonalit obranu a ostrahu zvláště důležitých objektů na teritoriu, aby odpovídala soudobým prostředkům napadení. Doporučuje aplikovat základní ustanovení Polního a Bojového řádu ČSLA i na podmínky obrany vlastního území.

Hlavní úlohu vyšších vojenských orgánů a jejich uplatnění při řízení protivýsadekové obrany teritoria vidí disertant v organizaci zjišťování a ničení nepřítele do doby jeho vysazení na našem území. K tomu mají centrální orgány účinně

KANDIDÁTSKÉ

DISERTAČNÍ

PRÁCE

prostředky, kterými územní orgány nižších stupňů nedisponují.

K přímému řízení boje s výsadky měla by být delegována pravomoc rozhodovat na nižší orgány a jen podle konkrétní situace by měl být předvídán v jejich prospěch zásah prostředky vyšších orgánů.

Další část disertace se zabývá odstraněním dosavadního nedostatku sil, potřebných pro boj s výsadky. Dokazuje, že úměrně počtům vojsk operačního určení, úměrně stupni ohrožení teritoria, ekonomickým a lidským možnostem země, musí být vytvořeny i územní vojenské jednotky, nezávislé na vojskách operačního určení.

Základem těchto jednotek by měly být kádrové jednotky, vytvořené a dislokované vzhledem k zájmům obrany teritoria v nejvíce ohrožených oblastech. Územní jednotky by měly být udržovány na určitém stupni pohotovosti, připravené jak k včasnému zasazení, tak k rozvinutí dalších územních jednotek, nejlépe na míličním principu.

Vzhledem k požadavkům konkrétních potřeb protivýsadkové obrany jednotlivých územních celků autor jako nejvhodnější doporučuje praporeční a brigádní organizaci, zahrnující různý počet základních organizačních taktických i technických celků.

Jejich odborná připravenost by měla odpovídat charakteru většiny úkolů, které mohou vznikat při obraně a ochraně teritoria. Těmto úkolům bude třeba přizpůsobit organizaci a strukturu týlových a technických orgánů, jednotek a zařízení.

Pro komplexní řešení potřeb obrany a ochrany teritoria navrhuje vytvoření nových vojenských jednotek, zrušení jednoúčelového zaměření dosud existujících jednotek CO a využití všech sil a prostředků [včetně nevojenských].

V dalších kapitolách disertant formuluje obecné zásady boje s výsadky a rozvádí možnosti aplikace ustanovení řádů a předpisů v odlišných podmínkách organizace a řízení boje v zápolí. Hlavní pozornost věnuje zásadám organizace průzkumu, zjišťování výsadků a zásadám vedení boje územními ozbrojenými složkami.

Poslední kapitola disertace je věnována metodice přípravy, plánování a řízení protivýsadkové obrany územními vojenskými orgány na nižších stupních.

Kandidátská disertační práce je uložena v Ústřední tajné knihovně VA AZ.

Podplukovník ing. František Kopecký obhajoval kandidátskou disertační práci na téma:

„Vliv účinků soudobých protitankových prostředků vojsk NATO na vznik ztrát živé síly u motostřeleckého pluku, vedoucího rozhodnou bojovou činnost z vozidel.“

Práce se zabývá rozbořem vzniku a výše pravděpodobných ztrát na živé síle, způsobených motostřeleckému pluku protitankovými prostředky vojsk NATO (USA a NSR) při vedení útoku převážně na bojových vozidlech — na tancích a obrněných transportérech.

Neklade si za cíl řešit problematiku výpočtu ztrát v celém širokém komplexu, ale jejím cílem je — „najít vhodnou metodu pro výpočet ztrát na živé síle u vlastních vojsk, pomocí níž se snažit o získání co nejobektivnějších podkladů pro jejich další případné využití na samostatných počítacích“. Disertant uvádí, že jde teprve o první kroky při hledání přesnějších metod výpočtu ztrát.

Kandidátská disertační práce je učená do šesti hlav, které současně vyjadřují metodický postup disertanta při analýze problému. V hlavě I. až III. jsou obsaženy kalkulační údaje řešené problematiky. Hlavy IV. a V. tvoří podstatu kandidátské disertační práce.

První hlava „Metodika práce“ obsahuje předpoklady a různá hlediska, které disertant bere v úvahu při tvorbě metody výpočtu ztrát. V podstatě zde uvádí postup při řešení úkolu, rozpracován je jen z hlediska účinků protitankových zbraní nepříteli.

Ve II. hlavě „Možnosti vlastních vojsk pro vedení útoku na bojových vozidlech“ disertant uvádí některá ustanovení našich bojových řádů o problémech boje vedeného na bojových vozidlech. Kromě toho jsou zde vyobrazeny bojové sestavy čety na OT.

Třetí hlava pojednává o možnostech vojsk NATO pro vedení boje protitankovými prostředky. Jsou zde zahrnuty hlavní údaje o organizaci, technických datech PT zbraní a zásady vedení obranného boje vojsk NATO.

Ve čtvrté kapitole „Postup při zjišťování ztrát na živé síle, způsobených motostřeleckému pluku palbami protitankových prostředků nepříteli v útočném boji, vedeném převážně na bojových vozidlech“, disertant uvádí vlastní metodu zjišťování ztrát, v níž využívá jednoduchých matematických vztahů.

Pátá hlava práce „**Rozbor omezujících faktorů**“ zpřesňuje rozpracovanou metodu a dosažené závěry o ztrátách na živé síle, uvedené v předcházející části disertace. Zpřesnění výsledků dosahuje zkoumáním dalších faktorů, které mají bezprostřední vliv na výšku ztrát. Autor si všímá především těchto činitelů: vlivu terénu, počasí, denní doby, vycvičenosti obsluh protitankových prostředků nepřítele

a vlivu psychické připravenosti obsluh protitankových prostředků nepřítele.

Šestá hlava obsahuje celkový závěr práce. Disertant v něm v podstatě shrnuje všechny dílčí závěry a dříve uvedené výsledky společně s algoritmem celého úkolu.

Také s touto disertační prací je možno se seznámit v Ústřední tajné knihovně VA AZ.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-лейтенант Вацлав Витановский	
Проблемы военной стратегии малого государства	3
Полковник Карел Пезл	
За высшую реализационную способность Вооруженных сил	10
Кандидат военных наук - полковник Богумир Олива, подполковник Владимир Шимчак	
Предложения по внесению новеллы к закону о высших учебных заведениях	17
Полковник Ладислав Ячек	
Подготовка военнослужащих по специальности	22

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Кандидат военных наук - доцент подполковник Карел Новотны	
Войсковая авиация	25
Генерал-майор Бедржих Шпинлер, кандидат военных наук - подполковник Радослав Женьчица, подполковник Вацлав Кинчл	
Классификация и кодирование оперативно-тактической информации	31
Подполковник Станислав Горжейши	
Перспективы развития военной авиации	41
Подполковник Богумил Чижек	
Защита авиации на земле	46
Подполковник Йосиф Талпа	
Участие ракетных войск и артиллерии в борьбе с танками противника	56
Подполковник Вильем Банич	
За высшую эффективность полевой системы снабжения	64

ИНФОРМАЦИЯ

Планирование боевых действий в безядерном периоде войны	69
Кандидат военных наук, доцент - полковник Зденек Градецки	
Десять лет военно-научного рабочего центра при Военной Академии имени Антонина Запотоцкого	74
Кандидатские диссертации	79